

ZVOL SI SVOU ROLI

... staň se
tvůrcem
změn!

Sada nástrojů

pro učitele
ke vzdělávání
k udržitelným
komunitám

ZVOL SI SVOU ROLI

... staň se
tvůrcem
změn!

OBSAH

Kapitola 1/ Proč tato sada nástrojů? 6

- 1.1 Stručně o metodice..... 6
- 1.2 Jak vznikla tato sada nástrojů? Kroky podniknuté v našem projektu..... 7

Kapitola 2/ Vymezení pojmů: Chystáme se vyrazit na cestu aktivizace mládeže 8

- 2.1 Hlavní pojmy, se kterými v metodice pracujeme 8
- 2.2 Jak zapadá projekt do stávajících evropských a mezinárodních rámcových dokumentů?.....10
- 2.3 Co byste měli vědět, než se vydáte na tuto cestu 11

Kapitola 3/ Vydejte se na cestu 17

- 3.1 Kombinované metodiky.....17
- 3.2 Místně zakotvené učení.....19
- 3.3 Metodika IMPACT (zážitkové servisní učení)21
- 3.4 Program Mladí reportéři pro životní prostředí.....23
- 3.5 Rozvíjíme kompetence aktivního občanství pro udržitelný rozvoj.....25

Kapitola 4/ Aktivity kombinovaných metodik..... 28

- 4.1 Začínáme – poznáváme se28
- 4.2 Cesta hrdiny31
- 4.3 Co je komunita a aktivní občanství?.....33
- 4.4 Předprojektová reflexe metodou VIA.....37
- 4.5 Smyslové vnímání přírody, krajiny a místa40
- 4.6 Imaginace – růžové brýle45
- 4.7 Pocitová mapa.....47
- 4.8 Procházka po obci49
- 4.9 Udržitelný život v místě53
- 4.10 Jak a proč vytvořit anketu59
- 4.11 Jak uskutečnit interview61
- 4.12 Vize místa64
- 4.13 Plánování projektu servisního učení.....66
- 4.14 Jak vytvořit reportáž.....69
- 4.15 Setkání s komunitou71
- 4.16 Poprojektová reflexe metodou VIA75
- 4.17 Reflexe formou zážitkové mapy.....77
- 4.18 Jak vytvořit komentář.....81

Kapitola 5 / Svědectví získaná od pedagogů zapojených do projektu 83

Úvodem

V ruce držíte příručku, která vznikla v rámci projektu Change your role za účelem podpořit a rozvíjet výchovu k aktivnímu občanství a participativní učení. Projekt byl spolufinancován programem Evropské unie ERASMUS+ s cílem podpořit a rozvíjet výchovu k aktivnímu občanství a participativní učení.

Naše příručka je určena všem pedagogům **2. stupně základních škol a středních škol** a dalším vzdělavatelům, kteří cítí potřebu rozvíjet v žácích **vztah k místu a aktivní občanství** jako důležité kompetence pro 21. století.

Tento materiál vám pomůže udělat **výuku zajímavější** jak pro žáky, tak pro vás. Žáci posílí vztah k místu, kde žijí a studují. **Příručka nabízí inspiraci, jak podporovat žáky, aby sami dělali nezávislá rozhodnutí a vnímali svůj vliv na věci veřejné.**

Na následujících stranách najdete jak informace o aktivním občanství, tak tipy, návody, popisy metod, jak aktivní občanství a participativní učení rozvíjet v rámci výuky. Metodika obsahuje popisy aktivit, které jsou zaměřeny na řešení problémů, rozvoj kreativity, kritické myšlení a spolupráci a mnoho dalšího.

Příručku jsme začali tvořit v polovině roku 2019 a byla dokončena na jaře roku 2021. V letech 2020 a 2021 však krize COVID 19 přinesla bezprecedentní výzvy pro vzdělávací systémy ve všech zemích EU. Rumunsko, Česká republika a Slovinsko, země účastníci se projektu, přijaly opatření k uzavření škol a dalších vzdělávacích institucí. Učitelé a další odborníci pracující ve vzdělávání se museli rychle přizpůsobit různým změnám ve vzdělávání. Zjistili, že vytvářejí a spravují virtuální učebny, komunikují se svými studenty a rodiči prostřednictvím sociálních médií a učí se skrze novou zkušenost s distanční výukou.

„V této době krize je ještě zřetelnější, že občané musí být schopni a ochotni se aktivně zapojit do obrany demokracie a lidských práv. Občanská všímavost, dovednosti autonomního učení, analytické a kritické myšlení a vyrovnání se s nejistotou jsou některé z kompetencí, které by mohly pomoci žákům pozitivně a konstruktivně se přizpůsobit současné krizi a vyhnout se úskalím sociální fragmentace a extremismu.“

(Matjaž Gruden, Rada Evropy)

Tato příručka byla připravena na základě obětavé práce metodiků, učitelů a žáků v České republice, Rumunsku a Slovinsku, kteří testovali metodiky i dílčí aktivity, offline i online, a nabídli zpětnou vazbu, jak co nejlépe využít metodiky tří partnerů. Upřímně doufáme, že výsledky naší společné práce budou inspirativní pro další učitele, žáky a pedagogy nejen z celé EU. Děkujeme všem, kteří se podíleli na její přípravě!

**Přejeme vám
inspirativní čtení
a spoustu radosti při
přenášení poznatků
do praxe.**

KAPITOLA 1

Proč tato sada nástrojů

1.1 Stručně o metodice

... věnuje se vzdělávání pro aktivní občanství

Tento materiál reaguje na potřebu **posílit vzdělávání pro aktivní občanství** především v zemích, které se do projektu zapojily. V rámci projektu spolupracovaly 3 partnerské organizace: SEVER – Česká republika¹, Noi Orizonturi – Rumunsko², Društvo DOVES – Slovinsko³. Sdílením dobré praxe a vzájemným ověřováním a kombinováním partnerských metodik jsme **sestavili novou metodiku – sadu nástrojů, která má pedagogům pomoci v počátcích vzdělávání pro aktivní občanství a při zavádění participativních metod do učení**. Chceme motivovat pedagogy, aby podpořili účast žáků na řízení školy, jejich zapojení a spolupráci s komunitou, komunikaci, řešení konfliktů atd. Zapojení žáků do dění kolem nich je důležité pro to, aby rozvíjeli tzv. **“dovednosti pro 21. století”** potřebné k tomu, aby se dokázali vyrovnat s aktuálními výzvami a změnami souvisejícími s globalizací, digitalizací, sociálními, zdravotními i environmentálními problémy a také se stále rychlejším tempem těchto změn.

... přináší novou metodiku založenou na třech osvědčených programech

Na projektu spolupracovaly 3 organizace, které realizují dlouhodobé programy pro žáky podporující aktivní občanství. Každý z těchto programů však vychází z jiného vzdělávacího přístupu. Český program „Škola pro udržitelný život“ je postavena na **místně zakotveném učení**, rumunský program „IMPACT“ pracuje především **se servisním učením** a program „Mladí reportéři pro životní prostředí“, který je realizován na globální úrovni, je zaměřený na **informování o problémech životního prostředí formou** žurnalistiky. Tyto metodiky jsme v rámci projektu navzájem otestovali a z každé vybrali nejosvědčenější nástroje a aktivity, které jsme propojili do metodiky nové, popsané v této příručce v kapitole 4. Nová metodika je založena na těchto 3 vzdělávacích přístupech, projektové výuce a participativních metodách. Nabízí několik aktivit, které lze realizovat jednotlivě přímo ve výuce, aktivity však na sebe logicky navazují a pedagogům doporučujeme je realizovat postupně všechny pro větší přínos.

... reaguje na potřeby pedagogů

Vnímáme, že pedagogové velmi často nejsou koncepčně podporováni v profesním růstu, může být proto pro ně náročné měnit výukové strategie, začleňovat nové a účinné metody a orientovat se na mezipředmětové vztahy, což má negativní vliv na kvalitu výuky a kulturu školy, jehož důsledkem je neangažovaný žák, který nemá důvěru ve vlastní schopnosti a není motivován. Pedagogům by tato příručka měla **usnadnit zavádění participativních metod do výuky, posílit jejich roli jako průvodce či konzultanta a umožnit tak žákům být iniciátory během výuky,**

1 <https://sever.ekologickavychova.cz/sever-the-rychory-centre-of-environmental-education-and-ethics/>

2 <https://www.noiorizonturi.ro/en/>

3 <https://www.doves.si/>

samostatně se rozhodovat a ovlivňovat výuku, a tudíž tak rozvíjet své kompetence pro aktivní občanství.

... je relevantní a aktuální pro žáky z 2. stupně

Zapojení žáků do aktuálního dění, procesu učení a využívání participativních metod posílí jejich důvěru ve vlastní schopnosti, rozvine jejich životní dovednosti (dovednosti pro 21. století), posílí motivaci k učení i spolupráci, k jednání se zástupci komunity, naučí se zodpovědnosti za výsledek práce i své učení. Žák má během aktivit představených v této příručce **možnost rozhodovat a ovlivňovat směřování aktivity a její témata a výstupy. V aktivitách žáci využijí své znalosti a dovednosti a pocítí, že jsou sami schopni pozitivně ovlivňovat své okolí a jsou motivováni k aktivnímu přístupu a péči o svět, ve kterém žijí.**

... pomůže vám začít

Metodiku, kterou vám představujeme, považujte za první kroky k aktivnímu občanství a participativnímu učení. **Začínáte s aktivitami na lokální úrovni a podporujete vztahy v komunitě, vaše žáky to však může motivovat, aby se v pozdějším věku účastnili řízení a rozvoje obcí a měst anebo aktivně hájili veřejné zájmy.**

***Přejeme vám příjemné zážitky
při čtení a využívání nových tipů
z této příručky!***

1.2 Jak vznikla tato sada nástrojů? Kroky podniknuté v našem projektu

Když jsme se seznámili s tím, jak dané tři metodiky fungují, vytvořili jsme metodiku, která obsahuje aktivity od každého partnera avšak nově poskládané za sebou. Aktivity i jejich chronologii jsme otestovali s našimi učiteli. Níže najdete kroky podniknuté v našem projektu:

1. Pochopení principů a kroků každé metodiky a výběr částí, které doplňují další dvě metodiky.
2. Testování vybraných aktivit od každého partnera se skupinou alespoň 6 učitelů v každé partnerské zemi.
3. Získání zpětné vazby od učitelů po testování.
4. Adaptování a vylepšení aktivit dle obdržené zpětné vazby.
5. Sepsání této metodiky pro učitele včetně všech testovaných a adaptovaných aktivit.
6. Vytvoření training modulu pro facilitátory na podporu pedagogů, pracovníků s mládeží, zaměstnanců vzdělávacích nevládních organizací a dalších, kteří mají školit učitele v používání této metodiky.
7. Distribuce metodiky učitelům, kteří by chtěli rozvíjet kompetence pro aktivní občanství u svých žáků.

KAPITOLA 2

Vymezení pojmů: Chystáme se vyrazit na cestu aktivizace mládeže

2.1 Hlavní pojmy, se kterými v metodice pracujeme

Aktivní občanství

Definice

„Aktivní občanství je široký, obtížně definovatelný pojem, ale zároveň pojem zásadního významu pro blaho společnosti a jejích členů. Když se ptáme lidí, podle mnohých spočívá aktivní občanství v tom, že ‚něco vracíme‘ a uvědomujeme si, že jsme navzájem závislí a že pozitivním příspěvkem ke směru, kterým se společnost ubírá, pomáháme nejen druhým, ale i sami sobě. V demokratické společnosti mají všichni jednotlivci a skupiny právo podílet se na demokratických postupech a institucích. K tomu zřejmě patří i odpovědnost za to, abychom nikoho nevyklučovali.“⁴

Aktivní občanství je tmel, který drží společnost pohromadě, protože kdyby se každý staral jen o docházku do práce, o svoje živobytí a o prosazování svých individuálních zájmů, tak by se společnost rozpadla. Tím, jak propojuje lidi různých generací a různého původu, pomáhá aktivní občanství upevňovat solidaritu, která se stává čím dál důležitějším předpokladem dlouhodobého blaha společnosti. Jde také o formu gramotnosti, neboť je založeno na povědomí o tom, co se kolem nás děje, nabývání poznatků a porozumění, které potřebujeme pro informovaný úsudek, ale i na umění a odvaze vhodně reagovat na individuální i kolektivní úrovni. Aktivní občanství zosobňuje přesvědčení, že každý člověk dokáže pozitivně ovlivňovat komunitu, ve které žije, ať již tu místní, národní nebo globální.

Kontext

V šetření z roku 2015 bylo za aktivní občany označeno 11,9 % dospělých obyvatel Evropské unie (EU). Jedná se o respondenty, kteří chodili na schůze, podepisovali petice nebo se jinak podíleli na aktivitách politických skupin, spolků nebo stran. Nejvyšší míra aktivního občanství byla zaznamenána ve Francii a Nizozemsku (24,6 %), nejnižší pak na Kypru (2,1 %) a v Rumunsku (3,6 %). ČR (4,2 %) a Slovinsko (6,5 %) na tom byly trochu lépe, ale stále vykazovaly v rámci EU podprůměrné výsledky.⁵

⁴ <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-2011-35-en.pdf>

⁵ Eurostat

Podpora aktivního občanství je jednou ze strategií Evropské komise na posílení sociální soudržnosti a snižování demokratického deficitu v Evropě. K vymezení, ale také měření jednotlivých kompetencí spadajících pod obecný pojem aktivního občanství vyvinuly evropské instituce různé referenční rámce. Jako synonyma aktivního občanství jsou používány pojmy výchova ke globálnímu občanství, výchova k demokracii nebo výchova k občanství. Společný závěr zní, že ve světě vzájemných závislostí, globalizace a omezených zdrojů nabývá pojem aktivního občanství na významu: „Výchova k občanství zahrnuje aspekty školního vzdělávání připravující žáky na roli aktivních občanů. Předává jim potřebné znalosti, dovednosti a postoje k tomu, aby mohli přispívat k rozvoji a blahu společnosti, ve které žijí.“⁶

Udržitelný rozvoj

Definice

Stejně jako v případě aktivního občanství lze říci, že všeobecně přijímaná definice udržitelného rozvoje neexistuje. Ale např. podle Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (1987) je udržitelný rozvoj „*takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti bez ohrožení potřeb budoucích generací uspokojovat jejich vlastní potřeby*“.⁷ Evropský parlament definuje udržitelný rozvoj jako „*rozvoj, který přináší zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace*“.⁸ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definuje udržitelný rozvoj jako „*dynamickou rovnováhu mezi ekonomickými, sociálními a environmentálními aspekty vývoje v podmínkách globalizace, resp. jako ekonomicky efektivní, sociálně únosný a environmentálně šetrný rozvoj ve všech oborech lidské činnosti*“.⁹

Společným jmenovatelem těchto tří definic jsou **potřeby, zvyšování životní úrovně všech obyvatel, péče o budoucnost, ekonomická, sociální a environmentální rovnováha, harmonie**. Tyto pojmy jsou rovněž ústředním prvkem metodik všech tří projektových partnerů.

Kontext

Dnešní globální program udržitelného rozvoje určuje Agenda 2030, přijatá členskými státy OSN v roce 2015. Tento dokument představuje společný projekt míru a blahobytu pro lidi a planetu, pro dnešek a budoucnost. Jeho těžištěm je 17 Cílů udržitelného rozvoje¹⁰, které jsou naléhavou výzvou všem zemím, vyspělým i rozvojovým, aby podnikly akci v celosvětovém partnerství. Jsou založené na vědomí nutnosti propojit boj proti chudobě a jiným formám strádání se strategiemi podpory zdraví a vzdělávání, snižování nerovností a povzbuzování hospodářského růstu – a také s bojem proti změně klimatu a úsilím o ochranu našich moří a lesů.

Abychom došli až sem, uskutečnili jsme celou řadu kroků, počínaje 70. lety 20. století:

- V roce 1983 požádal generální tajemník OSN Javier Perez de Cuellar ministerskou předsedkyni Norska Gro Harlem Brundtlandovou, aby vytvořila mezinárodní komisi a přišla s návrhy, jak umožnit lidem a celým národům rozvoj při zachování funkčních ekosystémů a zdravého životního prostředí člověka. Zpráva „Naše společná budoucnost“, publikovaná v roce 1987, přišla s klíčovým pojmem „*udržitelného rozvoje*“.

6 Citizenship Education in Europe. 2012. Brussels: European Commission. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ecd20d86-e56b-4635-976c-b103d49cc46c>

7 <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

8 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000R2493>

9 Nováček, P. 2018. Searching for Sustainable Development and Its Purpose: The Human Story. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

10 <https://sdgs.un.org/goals>

- V roce 1992 vznikla na Mezinárodní konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiro Agenda 21. Tento dokument vyjadřuje požadavek celosvětové spolupráce založené na principech udržitelného rozvoje. Zdůrazňuje také důležitost podpory vzdělávání, které vidí jako klíčové pro možnost nastartování udržitelného rozvoje.
- Osm Rozvojových cílů tisíciletí, sahajících od snížení extrémní chudoby na polovinu přes zastavení šíření HIV/AIDS až po všeobecný přístup k základnímu vzdělání do cílového roku 2015, se stalo plánem, který odsouhlasily všechny země světa a všechny hlavní světové rozvojové instituce. Tento plán vzbudil nebývalé úsilí o řešení potřeb nejchudších obyvatel planety. Po něm následovaly v roce 2015 výše zmíněné Cíle udržitelného rozvoje.

Udržitelný rozvoj a aktivní občanství

Na světě, kde žije 7,9 miliardy lidí (oproti jedné miliardě v r. 1800!), nelze aktivní občanství vnímat odděleně od principů udržitelného rozvoje. Smyslem aktivního občanství je i takové využívání světových zdrojů, které nepovede k jejich trvalému zániku, nýbrž k jejich obnově. Je jím i společnost, která bude spotřebovávat a vyrábět s ohledem na limity naší planety.¹¹ Udržitelný rozvoj není možný bez aktivních občanů disponujících kompetencemi, které se promítnou do konkrétních akcí.

Globální akční program pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji (2018) řadí mezi prioritní oblasti také mobilizování mládeže jakožto možného činitele změn a prosazování udržitelných řešení na místní úrovni. Potřebujeme dát nové generaci přístup k formálním a/nebo neformálním programům rozvíjejícím jejich aktivně občanské kompetence, abychom dokázali vést naše životy udržitelně. Důležitou roli zde samozřejmě hrají vlády, ekonomika a společnost, ale udržitelný rozvoj je nemyšlitelný bez významného počtu mladých lidí občansky angažovaných zdola, v jejich komunitách.

Doufáme, že touto příručkou pomůžeme vyučujícím, aby spolu s žáky nastoupili cestu růstu do role **aktivních občanů pro udržitelný rozvoj**.¹²

2.2 Jak zapadá projekt do stávajících evropských a mezinárodních rámcových dokumentů?

Naše kombinovaná metodika přispívá k rozvoji následujících kompetencí:

- klíčové kompetence prosazované v **Evropském referenčním rámci** a v Referenčním rámci kompetencí pro demokratickou kulturu:
 - schopnost učit se,
 - sociální a občanské kompetence,
 - iniciativnost a podnikavost,
 - kulturní povědomí a vyjádření,
 - flexibilita a přizpůsobivost,
 - schopnost řešení konfliktu;
- vybrané **Dovednosti pro 21. století** (rozsáhlý soubor znalostí, dovedností, pracovních návyků a charakterových rysů považovaných za klíčové pro úspěch v dnešním světě):

¹¹ <https://www.overshootday.org/>

¹² Význam pojmu aktivní občan pro udržitelný rozvoj a jaké typy chování mají žáci prokazovat, jsou podrobněji v kapitole 3.5

- kritické myšlení, řešení problémů, usuzování, analýza, interpretace, shrnutí informací,
 - dovednosti a činnosti vyhledávání informací, kritického tázání,
 - tvořivost, umělecký projev, zvědavost, představitivost, inovativnost, osobní projev,
 - vytrvalost, sebeurčení, plánování, přizpůsobivost, iniciativa,
 - ústní a písemná komunikace, veřejný projev a prezentace, naslouchání,
 - schopnost vést, týmová práce, spolupráce,
 - podnikavost,
 - globální myšlení, humanismus,
 - ekologická a ochranná gramotnost, chápání ekosystémů;
- **7 ze 24 charakterových předností, které podle VIA Institute of Character (www.via-character.org) potřebuje k prožití kvalitního života každý z nás:**
- nadhled,
 - sociální inteligence,
 - schopnost vést,
 - zvědavost,
 - vděčnost,
 - láska k učení,
 - udatnost.

To, že se výše uvedené **rámce se navzájem překrývají**, ukazuje jednotu a shodu v tom, jak chápou a měří aktivní občanství, a jak vnímají budoucnost mladých lidí. Znalost těchto obecných rámců je pro vyučující důležitá s ohledem na nutnost **předávat žákům myšlenku, že jsme součástí globálního světa, kde je všechno navzájem propojené a záleží na každé aktivitě, ať je sebe-nepatrnější.**

Aktivity představené v této metodice pomohu vyučujícím začít s rozvojem výše uvedených kompetencí a vést žáky k tomu, aby se ve své **komunitě aktivně občansky angažovali pro udržitelnější svět.**

Pojďte s námi dát mladým lidem možnost změnit svět!

2.3 Co byste měli vědět, než se vydáte na tuto cestu

Cesta poznání, kterou v metodice *Change your role* nabízíme, je kombinací prověřených aktivit vybraných z metodik tří projektových partnerů. Bez ohledu na vaši volbu aktivit (ať již se rozhodnete pro celý sled aktivit, anebo jen pro určitý výběr) bychom vás rádi seznámili s některými prvky procesu facilitace. K těm patří mimo jiné:

- učitel jako facilitátor,
- jak motivovat k učení,
- cyklus zážitkového učení.

1. Učitel jako facilitátor

Facilitace doslova znamená „usnadňování“ (*facilis* je latinsky „snadný“). Při práci s žákovskou skupinou působí učitel jako *pojivo, které skupinu drží pohromadě, a jeho úlohou je rovněž podněcovat sdílení poznatků a nápadů mezi členy skupiny a pomáhat jim společně přemýšlet a společně jednat. Cílem facilitace je zplnomocnit žáky k tomu, aby se stali vlastníky svého procesu učení. Při všem, co v úloze facilitátora děláte, musíte mít na paměti participaci a zapojení všech žáků.*

Na následujících řádcích uvádíme některé praktické tipy k vedení inkluzivních a interaktivních setkání s žáky:

Dbajte na plánování

- Plány a činnosti si připravujte a nacvičujte předem.
- Připravte si předem všechny podklady (pomůcky a materiál, vytištěné texty apod.)
- Informujte žáky o místu, cílech a délce nadcházejícího workshopu.
- Danou aktivitu uzpůsobte pro potřeby vašich žáků z hlediska časové dotace, potřeb a zájmů skupiny, lokality, skupinové dynamiky, stupně porozumění, sledu aktivit apod.
- Předem zvažte případné bariéry účasti související s genderem, menšinovými identitami nebo speciálními potřebami žáků.
- Promyslete si, na jaké překážky byste mohli narazit a jak je překonáte.

Spoluutvářejte proud

- V průběhu aktivity vytvářejte a vyznačujte uvolněnou a důvěrnou atmosféru.
- Sledujte, nakolik se jednotliví žáci zapojují, a angažujte ty, kteří se nezapojují plně.
- Důrazně trvejte na dodržování dohodnutých zásad. Dodáte tak sílu těm žákům, kteří se nedokážou plně zapojit, a jiné povzbudíte k tomu, aby mluvili o svých obavách.
- Pomozte skupině sestavit základní pravidla, o která se bude na cestě k cíli opírat – uzavřete skupinový kontrakt.
- Vedte žáky ke kritickému myšlení – ptejte se, zjišťujte názory žáků.
- Naslouchejte připomínkám, dotazům a zpětné vazbě žáků. Jejich odpovědi nesudte.
- Účinně komunikujte. Pracujte s jednoduchou a vhodnou slovní zásobou a tónem. Udržujte oční kontakt a uplatňujte aktivní naslouchání. I v neverbální komunikaci používejte vhodné formy projevu.
- Zabývejte se potřebami a pocity skupiny.
- V rámci debriefingu uzavřete setkání / aktivitu a shrňte hlavní body.
- Dejte každému možnost promluvit. Můžete například rozdat žákům po třech zápalkách a jednu odebrat pokaždé, když někdo promluví.
- Rozdělte třídu do menších skupin.

Vracejte se k dohodnutému

- Vytvořte prostředí, ve kterém si s žáky vyhodnotíte, jak se vám v aktivitách dařilo a zda jste dosáhli svých výukových cílů.
- Propojujte aktuální aktivitu s aktivitami předchozími nebo následujícími.
- Pokud některé aktivity pozměníte, zdokumentujte to. Vaši zpětnou vazbu ocení jiní facilitátoři.

2. Jak motivovat k učení

Rozlišujeme dva hlavní druhy motivace – vnitřní a vnější. V obou případech jde o významnou sílu utvářející to, kým jsme a jak se chováme. Často nás ovlivňují externí faktory, jako např. systémy odměn, známkování, hodnocení nebo názory, které by si o nás druzí mohli vytvořit (vnější motivace).

Stejně často však býváme motivováni zevnitř – našimi zájmy, zvědavostí, tím, na čem nám záleží, anebo hodnotami, kterými se chceme řídit. Tyto formy vnitřní motivace nejsou nutně spojeny s vnější odměnou či podporou, ale přesto se mohou stát motorem vášně, tvořivosti a soustavného úsilí. Vzájemným působením vnějších sil, které na člověka působí, a jeho vnitřních motivů a potřeb, které jsou člověku vlastní, se zabývá teorie sebeurčení. Do širšího povědomí ji dostali v roce 1985 Edward Deci a Richard Ryan knížkou *Self-Determination and Intrinsic Motivation in Human Behavior*. Podle této teorie mají lidé tři základní psychické potřeby:

1. **potřebu autonomie** – cítit, že jsme pány svého osudu a že máme svůj život i své chování alespoň zčásti pod kontrolou,
2. **potřebu kompetence** – pěstovat své dovednosti a schopnost zvládat úkoly, které jsou pro nás důležité,
3. **potřebu spojení** – mít pocit, že někam patříme, vědomí sounáležitosti s druhými; že jsme součástí mezilidských vazeb, milováni, oceňováni.

Když tyto tři potřeby uspokojujeme, tak máme větší šanci dosáhnout vysoké úrovně motivace k učení a sebeurčení. Pojem sebeurčení označuje schopnost či proces, kdy se rozhodujeme sami za sebe a máme svůj život pod kontrolou. Jde o nezbytný předpoklad psychické pohody – pocit, že máme život pod kontrolou, je nám pochopitelně příjemný.

Člověk s vysokým stupněm sebeurčení se vyznačuje následujícími rysy:

1. **věří, že má svůj život pod kontrolou,**
2. **přebírá odpovědnost za své chování (hlásí se přiměřeně ke svým zásluhám i pochybením),**
3. **je motivován vnitřně, nikoli měřítky ostatních nebo vnějšími zdroji,**
4. **jedná na základě svých vnitřních hodnot a cílů.**

Můžeme si představit příklad žákyně, která propadne v důležitém testu. Dosáhla-li vysokého stupně sebeurčení (pocituje odpovědnost za své jednání, věří, že má své chování pod kontrolou apod.), pak možná řekne rodičům, že se mohla déle učit a že si do budoucna vyhradí na studium více času. Dívkou zamýšlené jednání bude stejné, ať již u rodičů narazí na rozčilení, nebo lhostejnost, neboť je motivována vnitřní touhou po kompetenci a poznání.

Při nízkém stupni sebeurčení (pokud nevěří, že má život pod kontrolou, považuje se za oběť okolností) se možná žákyně rozzlobí na vyučujícího, že zadal příliš obtížný test, na který třída nebyla připravena. Možná obviní rodiče, že jí nepomáhali s učením, nebo kamarádky, že ji rozptylovaly. Pokud jí přesto na známce záleží, pak to není díky vnitřní touze po úspěchu, ale protože baží po uznání rodičů, popřípadě si chce vylepšit sebepojetí tím, že dosáhne nejlepšího prospěchu ve třídě nebo svými znalostmi udělá dojem na vyučujícího.

Co tedy můžeme při práci s žáky ve formálním i neformálním prostředí udělat pro zvýšení jejich motivace a sebeurčení?

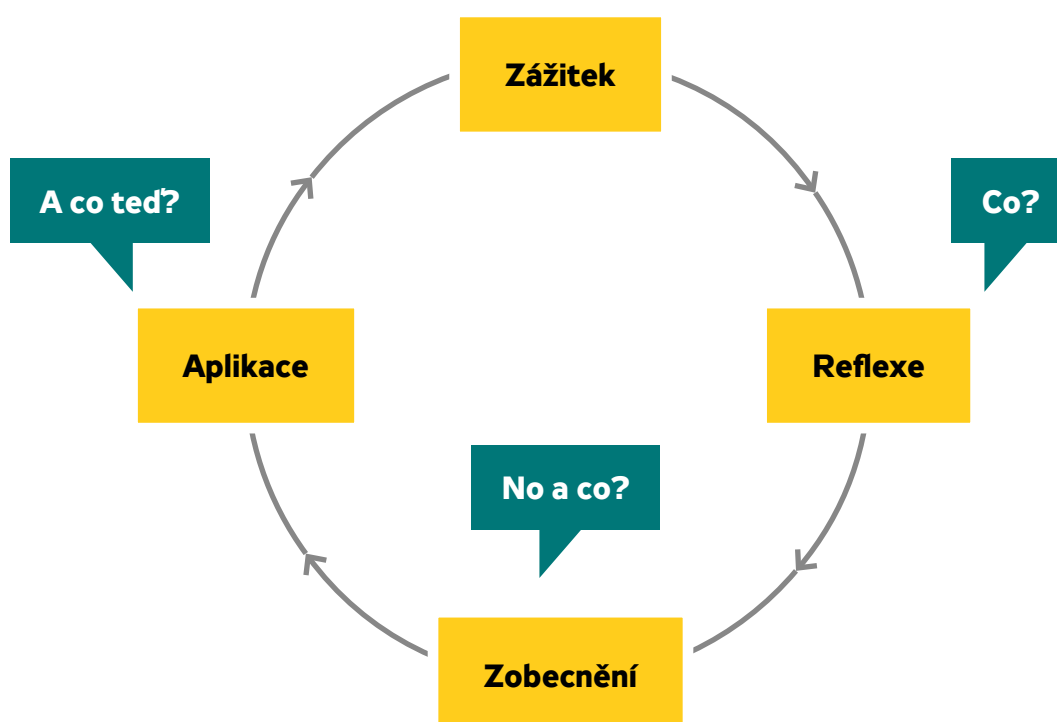
Můžeme žáka motivovat tím, že v úkolu spatří hodnotu a význam – ale k tomu také potřebuje mít pocit, že si úkol sám vybral. Jak toho můžeme dosáhnout?

- **Vytváříme ve třídě / skupině pocit sounáležitosti a spojení** – hrajeme seznamovací hry, zařazujeme aktivity přispívající k hravé, zábavné a týmové atmosféře, častěji se setkáváme, aktivity zakončujeme debriefingem.
- **Vytváříme prostředí k uspokojování potřeby autonomie a kontroly** – stavíme žáky před úkol identifikovat potřeby jejich komunity, naplánovat a realizovat projekt servisního nebo místně zakotveného učení, napsat reportáž. Když se žáci společně rozhodují, o jaký druh intervence se zasadí, tak tím naplňují svou potřebu autonomie a nacházejí zdroje vnitřní motivace.
- **Uspokojujeme potřebu kompetence** – na každém setkání, ale také po každém realizovaném projektu vytváříme žákům prostředí k reflexi jejich učení. Když žáci pochopí a oslaví, nakolik v některých směrech vyrostli, tak budou opět o něco více motivováni k učení.

Na výše uvedené potřeby reagují aktivity, které prezentujeme v kapitole 4.

3. Cyklus zážitkového učení

Veškeré aktivity doporučené v této příručce se řídí **cyklem zážitkového učení**, jehož autorem je **David Kolb**. Tento cyklus se skládá ze čtyř fází učení: zážitek, reflexe zážitku, zobecnění a aplikace nových poznatků.

V rámci facilitace doporučujeme přidat ještě fázi debriefingu. Při *debriefingu* si žáci zpravidla sednou do kruhu a facilitátor jim klade otázky. Odpovídání na tyto otázky pomáhá žákům zpracovat to, co se naučili. Při debriefingu si žáci propojují nové poznatky z programu s reálnými životními situacemi. Uvědomují si, na jakých dovednostech, silných stránkách a vnitřních zdrojích mohou v budoucích životních situacích stavět. Reflexe je jednou z nejužitečnějších lidských dovedností, protože nám zprostředkovává učení.

Zážitkem myslíme třeba hraní hry, čtení příběhu, realizaci komunitního projektu, vedení rozhovorů nebo psaní reportáží o životním prostředí. Poté následují otázky debriefingu:

Reflexe

V první fázi debriefingu umožníme žákům, aby dali průchod osobním pocitům, a pomůžeme jim je vstřebat. Facilitátor by měl být schopen tento proces ustát a zároveň mít trpělivost s těmi žáky, pro které může být neznámý a nepříjemný. Přeskočíme-li však tuto fázi, hrozí, že se žáci „zaseknou“ na nějakém problému a nebudou se schopni posunout do další fáze debriefingu. V té žáci pojmenovávají význam dosavadního dění a vrací se k tomu, co se povedlo a co se nepovedlo. Facilitátor se snaží NEŘÍKAT vlastní názor.

Fáze zobecnění

Facilitátor vyloží, jak mohou žáci sdílet závěry tak, aby jeden závěr působil jako katalyzátor jiného. Dále facilitátor:

- požádá žáky, aby svoje poznatky shrnovali do podoby stručných zobecňujících výroků,
- propojuje jednotlivé závěry do určitého teoretického rámce,
- dbá na to, aby dostal prostor k vyjádření každý, kdo se chce podělit o nějaký důležitý poznatek,
- pomáhá skupině porovnávat jednotlivé poznatky mezi sebou, hledat mezi nimi rozdíly a podobnosti a pojmenovávat legitimní neshody.

Aplikační fáze

Poté žákům vyložíme další fázi, ve které si získané poznatky promítnou do plánů na změnu chování do budoucna. V ideálním případě jsou žáci schopni aplikovat nové poznatky bezprostředně po skončení výukové aktivity. Aplikační fázi facilitujeme pomocí následujících technik:

Otázky k reflexi

- *Co se vám na této aktivitě líbilo? Jaká část aktivity vám připadala nejtěžší? Co bylo na aktivitě nejzábavnější? Jaký jste měli během aktivity pocit?*
- *Jak se vám ve skupině spolupracovalo? Co se během aktivity událo?*
- *Čeho jste si všimli?*
- *Jakými kroky jste prošli, než jste se rozhodli?*
- *Jak jste se cítili, když jste se ve skupině mezi sebou dohadovali?*
- *Co byla největší výzva nebo nejtěžší část této aktivity?*

Otázky k zobecnění

- *Jaké jiné podobné situace jste zažili?*
- *Co jste se dozvěděli o svojí schopnosti společně se rozhodovat nebo komunikovat?*
- *Co jste zjistili pozorováním?*
- *Jak byste popsali svoji dovednost v oblasti...? V jakých dalších dovednostech potřebujete být dobří?*
- *Proč to bylo důležité? Co jste se naučili?*

- tvorba individuálních nebo týmových plánů převádějících výsledky učení do praxe,
- vzájemné připomínkování plánů a pomoc s přípravou,
- představení individuálních plánů nebo jejich částí celé skupině – cílem je synergická atmosféra, kde se žáci navzájem inspirují,
- identifikace dalších výukových potřeb.

Cílem tohoto textu bylo ukázat učitelům, jak mohou s využitím zásad zážitkového učení a kvalitní facilitace zplnomocňovat žáky k autonomii, získávání dovedností a pěstování pouta s vrstevníky i komunitou. Jde o první krok k tomu, aby vaši žáci časem získali potřebný zájem a motivaci k aktivnímu občanství pro udržitelný rozvoj.

Zdroje:

- <http://www.fao.org/3/i2134e/i2134e03.pdf>
- <https://selfdeterminationtheory.org/theory/>
- IMPACT Manual 2018, New Horizons Foundation

Otázky k aplikaci

- *Budete něco z toho, co jste se dnes naučili, schopni využít ve škole nebo jinde?*
- *Jak vám nově získané dovednosti pomohou doma?*
- *Bude vám něco z toho, co jste se díky zapojení do tohoto procesu naučili, užitečné do budoucna? Popište situaci, kdy byste mohli potřebovat dnes nabyté dovednosti / poznatky.*
- *V jakých dalších situacích byste mohli dovednosti / poznatky z dnešní hodiny potřebovat?*
- *Jak ještě byste mohli použít dovednosti, které jste si v této aktivitě vypěstovali?*

KAPITOLA 3

Vydejte se na cestu

3.1 Kombinované metodiky

V projektu jsme zkombinovali tři metodiky: místně zakotvené učení, servisní učení a Mladé reportéry pro životní prostředí (MRpŽP). Ty se navzájem doplňují a zároveň každá z nich vnáší určité jedinečné prvky do společného úsilí o podporu aktivního občanství žáků v oblasti udržitelného rozvoje. Ze souboru aktivit představených v kapitole 4 si můžete sestavit libovolnou vlastní kombinaci. Doporučujeme vyzkoušet a použít všechny aktivity, a to v následujícím sledu:

-
Krok 1 **Připravte se na roli facilitátora. Přečtěte si tuto kapitolu a kapitolu 2.**
-
Krok 2 **Projděte si aktivity nabízené v kapitole 4 a realizujte je se skupinami 8–30 žáků. Proúčinnou intervenci vám doporučujeme sestavit si program o rozsahu 40 hodin, při kterém projdete všechny nabízené aktivity.**
-
Krok 3 **V souladu s preferencemi vašich žáků naplánujete a realizujete projekt servisního učení, místně zakotveného učení nebo MRpŽP.**
-
Krok 4 **Sepiště a zveřejněte zprávu o výsledcích projektu.**
-
Krok 5 **Vzdělávací intervenci a výsledky učení reflektujte a vyhodnoťte.**

Každá z představených metodik – servisní učení, místně zakotvené učení a MRpŽP – poskytuje určitou přidanou hodnotu v oblasti aktivního občanství pro udržitelný rozvoj.

1. Metodika místně zakotveného učení (MZU)

... rozvíjená českou organizací SEVER, pomáhá lépe pochopit vzdělávání pro udržitelný život a usiluje o využití silného vztahu, který mají lidé ke svému místu, s cílem pěstovat ekologickou

a kulturní gramotnost a současně naplnit řadu cílů v oblasti ochrany přírody a zodpovědné správy obce. Díky důrazu MZU na komunitní spolupráci a službu jsou žáci zplnomocňováni k tomu, aby si vytvářeli pevný vztah k místu.

V projektu jsme se rozhodli prověřit a doporučit následující aktivity MZU:

- Seznamovací hry
- Cesta hrdiny
- Smyslové vnímání
- Procházka po obci
- Udržitelný život
- Víze místa
- Imaginace místa – růžové brýle
- Komunitní setkání

2. Metodika servisního učení (SU)

... rozvíjená rumunskou organizací NHF v rámci programu IMPACT, je zaměřena na ideál aktivního občanství a vytvoření takového prostředí, ve kterém se žáci propojí se svojí komunitou tím, že zjistí její potřeby a silné stránky; na spolupráci v rámci komunity; na realizaci a vyhodnocení konkrétních projektů servisního učení; a kromě příspěvku komunitě i na výsledky učení, kterých zúčastnění žáci dosáhnou.

Rozhodli jsme se prověřit a doporučit následující aktivity servisního učení:

- Co je to komunita a aktivní občanství?
- Před – a poprojektová reflexe metodou VIA
- Komunitní mapa
- Plánování projektu
- Reflexe formou mapy zážitků

3. Mladí reportéři pro životní prostředí (MRpŽP)

Tuto metodiku do našeho projektu přináší rozvíjené slovinské Društvo DOVES – FEE Slovenia (DOVES). Její přidaná hodnota spočívá v analýze, průzkumu, hledání řešení a zpravodajství o problémech životního prostředí nebo udržitelného rozvoje, kterých si žáci všímají ve své komunitě nebo ve světě. Metodika MRpŽP vhodně doplňuje metodiky MZU a SU nabídkou konkrétních nástrojů na podporu některých jejich kroků, včetně poznávání místa (MZU), zhodnocení potřeb komunity (SU) a oslavy a uveřejnění výsledků projektu (MZU i SU).

Rozhodli jsme se prověřit a doporučit metodu interview, kterou Mladí reportéři uplatňují s cílem pochopit určitý problém komunity, najít řešení a/nebo porozumět různým perspektivám zainteresovaných aktérů v komunitě.

V kapitole 4 představujeme všechny výše zmíněné aktivity v logickém sledu a se všemi podrobnostmi pro usnadnění vaší práce. Pořadí aktivit se řídí fázemi vývoje skupiny. Žáci se nejprve seznamují a budují vzájemnou důvěru. Poté se vydávají na průzkum komunity a přistupují k realizaci komunitních projektů. Další údaje k logice navržené intervence nabízíme v kapitole 3.5.

3.2 Místně zakotvené učení

„Nevíš-li, odkud jsi, nevíš, kdo jsi.“ (Ralph Ellison)

Co to je?

Místně zakotvené učení je možno chápat jako vzdělávání pro udržitelný život vázané na místo a zdůrazňující rozšíření za hranice přírodního prostředí, do oblasti kulturních, historických, sociálních, politických a ekonomických podmínek místa. Přístup představovaný místně zakotveným učením usiluje o využití silného vztahu, který mají lidé ke svému místu (obci, ve které žijí, kde pracují atd.) s cílem dosáhnout ekologické a kulturní gramotnosti a současně naplnit řadu cílů v oblasti ochrany přírody a zodpovědné správy obce.

Místně zakotvené učení je způsob vzdělávání, které:

- využívá všech aspektů místního prostředí (přírodních, kulturních, historických a sociopolitických souvislostí) jako jednotícího kontextu pro výuku;
- klade důraz na občanské zapojení v projektech, které mají praktický význam pro obec, slouží komunitě (tzv. servisní projekty);
- buduje sociální kapitál, podporuje vývoj místních partnerství (týká se nejen žáků).

Místně zakotvené učení se jako specifický přístup ke vzdělávání vyvinulo na sklonku 90. let 20. století na pomezí environmentální výchovy, ochrany životního prostředí a komunitního rozvoje.¹³

V místně zakotveném učení se žáci i občané společně zapojují do života svých komunit. Takový přístup je založen na demokratických hodnotách a směřuje ke sbližování vzdělávacích cílů s místně relevantními cíli v oblasti sociální, ekonomické a ekologické.

Přispívá k všeobecnému osvojení postojů, dovedností a činností nutných k zodpovědné správě místa a péči o něj.¹⁴

Jaké jsou principy místně zakotveného učení?

Místně zakotvené učení pracuje zejména s následujícími principy¹⁵:

- **UČENÍ O MÍSTĚ** – pro učení využívá **místních témat a souvislostí**, ty ale slouží i jako základ pro:
 - porozumění širším souvislostem;
 - účast na řešení regionálních a globálních problémů.
- **UČENÍ V MÍSTĚ** – učení se přesouvá mimo třídu, **učebnou se stává obec a její okolí.**

¹³ Od té doby o něm vznikla řada odborných, metodických i popularizačních publikací – jedna z prvních je kniha Davida Sobela (2004) „Místně zakotvené učení – spojení třídy a obce“ (dostupné v anglickém jazyce), základním českým zdrojem je publikace kolektivu autorů „Učíme se rozhodovat pro budoucnost“, viz níže.

¹⁴ Zdroj, další informace: Kolektiv autorů, Učíme se rozhodovat pro budoucnost, SEVER a Partnerství o.p.s., 2010

¹⁵ Další informace např. <https://promiseofplace.org/what-is-pbe/principles-of-place-based-education>.

- **KONKRÉTNÍ PŘÍNOS PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT V MÍSTĚ A SVĚTĚ** – téma, kterým se žáci zabývají je opravdové a vážné a **výsledek jejich práce je skutečným, hmatatelným a užitečným příspěvkem ke kvalitě života a životního prostředí v obci** a podporuje roli obce ve zlepšování prostředí ve světě.
- **VZTAH K MÍSTU** – učení staví na **osobním vztahu ke svému místu** a rozvíjí jej.
- **PŘIZPŮSOBENÍ MÍSTNÍ SITUACI** – učení **reaguje na místní podmínky a potřeby** a je jim přizpůsobeno.
- **PARTNERSTVÍ S KOMUNITOU** – podporou pro učení jsou **partnerství s dalšími lidmi a subjekty v obci** (místními organizacemi, podniky, vedením obce, místními odborníky, znalci, pamětníky apod.).
- **MEZIOBOROVOST** – učení je mezioborové, mezipředmětové – hranice mezi předměty se rozpływají, jsou prostupné – buduje se **porozumění vzájemné propojenosti** společenských a přírodních, lokálních a globálních, minulých a budoucích procesů.
- **OSOBNÍ RELEVANCE** – učení je pro žáka osobně relevantní – vidí **souvislost s vlastním životem**.
- **AKTIVNÍ ÚČAST/PARTICIPACE ŽÁKŮ** – učení je zaměřeno na **porozumění a aktivní účast v řešení místních i globálních problémů**. Je postaveno na participativních metodách zaměřených na iniciativu žáků:
 - iniciativa a zodpovědnost je na žácích,
 - učitel není zdroj všeho vědění, ale průvodce procesem, v němž se i on učí.
- **BĚŽNÝ NÁSTROJ VÝUKY** – místně zakotvené učení je nedílnou součástí dosahování cílů organizace – pro školu je tedy **běžným nástrojem vzdělávání žáků**, ne něčím navíc, učitel má jasno v tom, co se má žák prostřednictvím MZU naučit, jak vše zapadá do výuky a jak to zhodnotí.

Dalším důležitým aspektem místně zakotveného učení je **SPOLUPRÁCE** – učení probíhá formou skupinové práce, **zadání je zaměřeno na spolupráci v týmu, silami jednoho člověka vyřešit nejde**.

Program Škola pro udržitelný život

V roce 2004 byl v České republice vyvinut program „Škola pro udržitelný život“ postavený na principech místně zakotveného učení. Program pomáhá školám ve spolupráci s komunitou přispívat ke zlepšování životního prostředí a kvality života ve svém okolí. Prostřednictvím praktických projektů žáci, učitelé a místní komunita podporují udržitelný rozvoj místa a žáci se tak učí důležitým dovednostem pro život.

Poslání

Program prostřednictvím porozumění místu, praktické péče o místo a aktivního zapojení do života komunity rozvíjí u žáků, učitelů a dalších občanů kompetence potřebné pro udržitelný život.

Cíle

- Účastník rozvine své kompetence pro udržitelný život.
- Účastník vytvoří konkrétní produkt pomáhající udržitelnému životu v místě a komunitě.

Součástí jsou dva cykly projektové výuky:

1. **Produktem prvního cyklu projektové výuky je vytvoření udržitelné „vize místa“** – žáci, na základě zmapování a hlubšího poznání místa, získají, vytřídí a interpretují informace o svém místě a navrhnou „jaké místo by chtěli mít“ – kam by měla směřovat jeho budoucnost v horizontu cca 10 let. Následně vytipují několik záměrů (k řešení problémů či potřeb místa), kterými mohou sami přispět k naplnění „vize místa“.
2. **Produktem druhého cyklu projektové výuky je realizace projektu užitečného pro místo** – žáci ve společné diskuzi s komunitou a zástupci samosprávy se společně shodnou na jednom projektovém záměru, blíže prozkoumají jeho souvislosti (bádají), třídí potřebné informace, naplánují řešení a uskuteční ho – vytvoří produkt, kterým přispějí k naplnění **udržitelné „vize místa“**.

3.3 Metodika IMPACT (zážitkové servisní učení)

Akronym **IMPACT** vznikl ze slov **involvement, motivation, participation, action, community** a **teens**. Tento klubový vzdělávací model vyvinula organizace New Horizons Foundation v rumunském Lupeni. Základním cílem IMPACTu je inspirovat mladé lidi k tomu, aby pojali určitou životní vizi, aby měli sen, dát jim možnost tuto jejich vizi či sen uskutečnit prostřednictvím služby (příspěvkem) a zároveň v nich rozvíjet vybrané charakterové rysy a životní dovednosti potřebné pro aktivní občanství.

Kluby IMPACT jsou tvořeny skupinami mladých lidí ve věku 12–14, resp. 15–18 let, které se scházejí na dvě hodiny týdně ke společné zábavě, učení a práci na projektech servisního učení. Kluby jsou vedeny dobrovolnými vedoucími / facilitátory, kteří pracují s kurikulem metod zážitkového učení a rozvíjejí v dětech prvky aktivního občanství a další kompetence.

IMPACT má tři hlavní výsledky:

- a) **charakter** – IMPACT rozvíjí rozsáhlý soubor cílových charakterových rysů, jako je respekt, zodpovědnost, laskavost a vděčnost (jejich seznam vychází z modelu VIA, www.viacharacter.org),
- b) **příspěvek** prostřednictvím komunitních projektů servisního učení – každý klub si ve své komunitě najde určitou potřebu / problém k řešení, anebo určitou silnou stránku, kterou chce rozvíjet, a společně realizuje projekty zaměřené na tyto potřeby nebo silné stránky,
- c) **kompetence** – rozvíjeny jsou rovněž kompetence v oblasti projektového řízení, komunikace, inovací, řešení problémů, personálního řízení a vedení týmů.

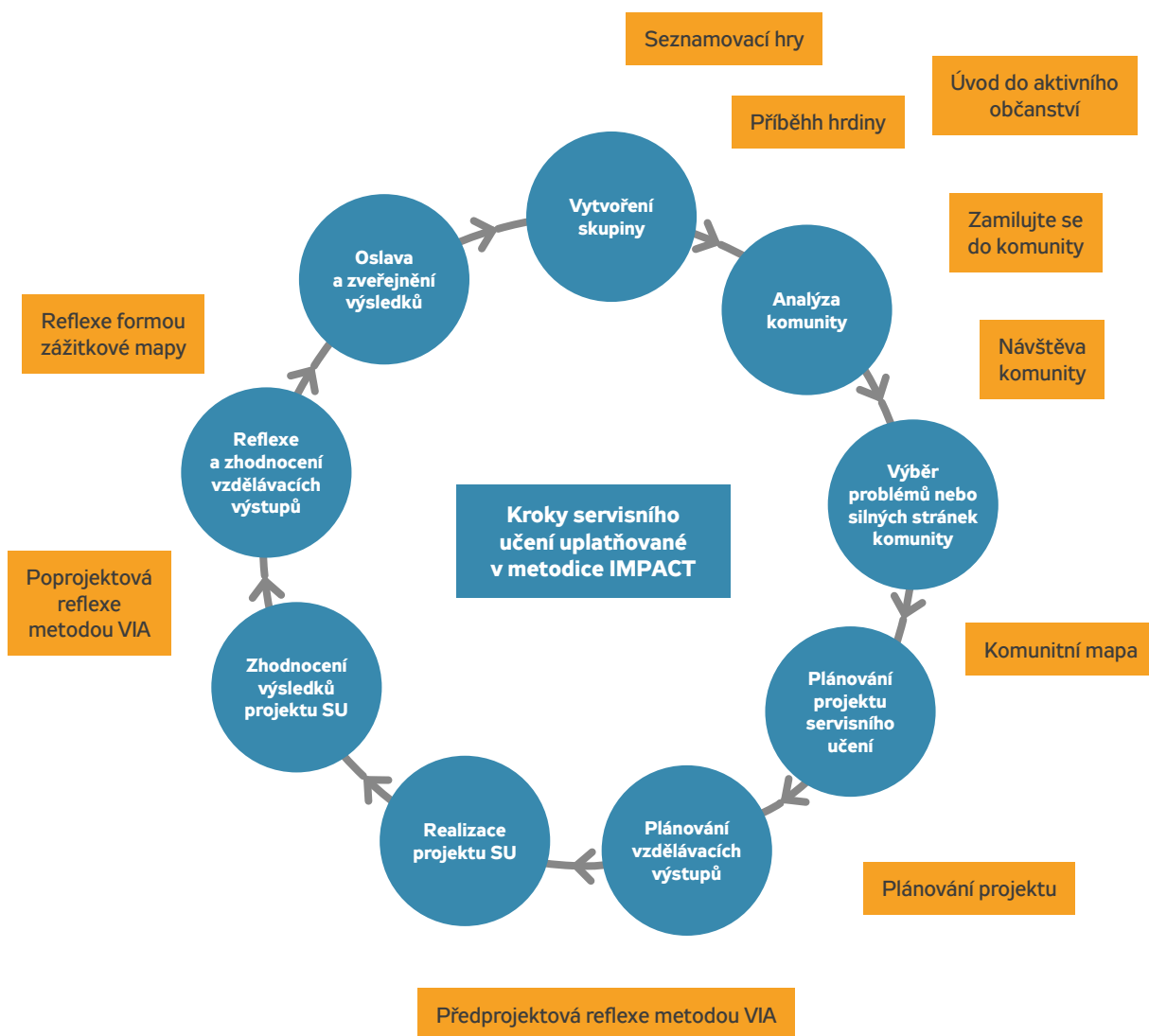
Program IMPACT vychází z metod zážitkového učení v pojetí Davida Kolba. Hlavní uplatňovanou metodou zážitkového učení je zde **servisní učení**. Při realizaci servisních projektů usilujeme o splnění konkrétních výukových cílů a zároveň v dětech pěstujeme společenskou odpovědnost a dobré mravní hodnoty.

Na klubových setkáních účastníci společně identifikují problémy nebo silné stránky komunity, brainstormují o možných řešeních, zjišťují, jaké zdroje má komunita k dispozici, a plánují, realizují a vyhodnocují komunitní projekty servisního učení.

Důležitou součástí metodiky IMPACT je hodnocení vzdělávacích výstupů v podobě kompetencí, které si děti během realizace projektu osvojí. Po skončení každého projektu si účastníci společně

sednou a reflektují, co se naučili, v jakých dovednostech se zdokonalili, jaké si osvojili hodnoty, jak se jim pracovalo v týmu apod.

Aktivity zážitkového učení organizované klubovými vedoucími jsou součástí kurikula založeného na následujících krocích:

Modrá pole představují kroky servisního učení, které provádí každá skupina IMPACT, a oranžová pole příklady aktivit, které můžete realizovat k rozvoji dovedností aktivního občanství pro udržitelný rozvoj.

V kapitole 4 této příručky podrobně popisujeme aktivity zážitkového učení u většiny kroků servisního učení. Pro ideální působení na rozvoj kompetencí aktivního občanství doporučujeme realizovat aktivity v navrženém sledu.

3.4 Program Mladí reportéři pro životní prostředí

O co se jedná?

Program Mladí reportéři pro životní prostředí (MRpŽP) nabízí mladým lidem podporu a povzbuzení k tomu, aby se stali hlasem udržitelnosti a udržitelného rozvoje. Formou tvůrčí a konstruktivní environmentální žurnalistiky pomáhá mladým lidem vzdělávat se o udržitelném rozvoji a osvojovat si poznatky a dovednosti pro aktivní práci s problémy udržitelného rozvoje i jejich řešeními. Program má podobu celosvětové sítě mentorů a mladých lidí v 41 zemích a jeho běh je zastřešen organizací Foundation for Environmental Education – FEE.

Pro koho je program určen?

Účastníci ve věku 11–25 let se jako Mladí reportéři zapojují do občanské žurnalistiky zaměřené na životní prostředí. Zkoumají aktuální otázky, problémy a řešení a upozorňují na ně zpravodajskou formou – článkem, videem či fotkami, uveřejňovanými různými kanály.

Program rozvíjí znalosti účastníků o problematice životního prostředí a o tom, jak navrhovat řešení, a posiluje související dovednosti v oblasti komunikace a občanství, individuální iniciativy, týmové práce, kritické analýzy, společenské odpovědnosti a schopnosti vést.

Metodika a zásady

Program pracuje s praxí prověřenou metodikou o čtyřech krocích:

Krok 1 – Prozkoumej, mapuj a analyzuj

Prozkoumej, mapuj a analyzuj environmentální problém ve svém okolí:

- Rozpoznej environmentální problém ve svém okolí, definuj jej a komunikuj o něm.
- Vyhledej dostupné informace o problému z různých primárních a sekundárních zdrojů, porovnej je, interpretuj a vyhodnoť.
- Rozpoznej klíčové osoby a skupiny, kterých se problém dotýká, a prozkoumej, z jakých pozic, s jakým přesvědčením, s jakými hodnotami a s jakými záměry k problému přistupují.
- Proveď vlastní průzkum (např. šetření, anketu, rozhovory s klíčovými osobami nebo skupinami), abys získal/a informace z první ruky.
- Zkoumej souvislosti a možné důsledky problému z hlediska historického, ekonomického, sociálního a/nebo politického.
- Hledej širší souvislosti místního environmentálního problému (s problémy globálního charakteru).

Krok 2 – Zjisti řešení

Zjisti, jak se dá zvolený environmentální problém řešit:

- Najdi možné řešení, doporučované odborníky nebo zainteresovanými aktéry, a zvaž jeho pravděpodobnou účinnost, včetně důvodů pro a proti (kladných a záporných stránek).
- Představené řešení musí být pečlivě vysvětlené, odůvodněné a podložené argumenty.

Krok 3 – Podej zprávu

O zvoleném místním environmentálním problému a jeho řešení podej zprávu formou novinářského výstupu zacíleného na místní publikum:

- Identifikuj cílovou skupinu – publikum – a dle toho zvol vhodný komunikační kanál (jaké médium čtou nebo sledují?).
- Naplánuj si tvorbu svého výstupu (kdo má být informován, jak, kdy), zvol si vhodný žurnalistický styl a formát.

- Vytvoř článek, fotografii nebo video dokumentující zvolený environmentální problém; pokud možno navrhni jeho možné řešení, doporučované odborníky nebo zainteresovanými aktéry.
- Zaujmi pozitivní přístup, který lidi inspiruje ke změnám a nalezení řešení.

Krok 4 – Šiř mezi ostatní

Šiř svůj výstup mezi místním publikem:

- Sdílej svůj výstup s ostatními pomocí médií (noviny, časopis, rozhlas, televize, sociální sítě, výstava, filmová přehlídka, místní akce apod.)

Jak je program realizován?

Na národní úrovni je program v jednotlivých zapojených zemích realizován prostřednictvím sítě škol a osob. Každý účastník si vybírá téma k prozkoumání a vhodná média. Mladým reportérům doporučujeme, aby:

- se zaměřili na jeden nebo více problémů životního prostředí nebo udržitelnosti ve svém okolí a zasadili je do globálních souvislostí,
- propojili problém s jedním z Cílů udržitelného rozvoje, pokud možno č. 11 až 14.

Mladí reportéři pracují v jazyce svojí země.

V rámci mezinárodního programu MRpŽP se každý rok koná mezinárodní soutěž pro Mladé reportéry. Tato soutěž zapojuje mladší generace do problematiky životního prostředí a zároveň umožňuje angažovaným Mladým reportérům sdílet svou práci, nápady a myšlenky spolu s ostatními členy sítě a s mezinárodním publikem.

Jejím cílem je účastníky motivovat a dát jim možnost učit se od sebe navzájem. Přihlásit se však mohou jen Mladí reportéři žijící v zemi, která je aktuálně zapojena do programu MRpŽP. Každý výstup zasláný do mezinárodní soutěže musí nejprve projít národním kolem.

Zdroje:

- **Národní stránka MRpŽP:** www.mladireporter.org
- **Mezinárodní soutěž MRpŽP:** <https://yrecompetition.exposure.co>
- **Hub MRpŽP:** <https://yrehub.global/>
- Mladí reportéři pro životní prostředí: Příručka pro žáky a učitele

3.5 Rozvíjíme kompetence aktivního občanství pro udržitelný rozvoj

Vzdělávání pro aktivní občanství

Kompetence jsou definovány jako kombinace **znalostí, dovedností a postojů / hodnot**, které žák vhodně uplatňuje v daném kontextu k dosažení žádoucího výsledku. Žádoucím výsledkem realizace kombinované metodiky je přivést žáky k tomu, aby se ve svojí komunitě zhostili aktivní občanské úlohy a přispěli k jejímu udržitelnému rozvoji.

Co konkrétně to ale obnáší, chceme-li být aktivními občany pro udržitelný rozvoj? Jak by se to mělo projevit v chování žáků?

Literatura nám zde nabízí celou řadu definic a indikátorů. Proto jsme sestavili podrobný seznam znalostí, dovedností a postojů, které se u žáků posilují zážitkem vybraných aktivit z metodik Školy pro udržitelný život, IMPACT a Mladých reportérů pro životní prostředí.

Realizace aktivit doporučených v této příručce (kap. 4) rozvíjí u žáků následující kompetence aktivního občanství:

Kompetence	Znalosti a dovednosti	Aktivity trojice organizací
Ekologická gramotnost	Žáci mají přehled o místě, kde žijí Žáci charakterizují význam udržitelného rozvoje pro danou komunitu a definují jeho rysy	Cesta hrdiny Interview
Osobní projev	Žáci vnímají různé emoce, které v nich dané místo / komunita vyvolává Žáci formulují a objasňují vlastní názor s použitím argumentace	Smyslové vnímání Reflexe metodou VIA Mapa zážitků
Kritické myšlení	Žáci rozpoznávají místní problémy a potřeby Žáci si uvědomují, jaké dovednosti k řešení potřeb komunity potřebují Žáci reflektují zkušenost poznání, kterou realizací aktivit nabyli	Komunitní mapa Procházka po obci Aktivní občanství Reflexe metodou VIA Mapa zážitků Interview
Usuzování, analýza, interpretace	Žáci identifikují silné stránky komunity, aniž by podceňovali její potřeby Žáci vytvoří mapu silných stránek a potřeb komunity	Komunitní mapa Interview Procházka po obci
Kreativita, inovativnost	Žáci jmenují změny, které komunita potřebuje Žáci vytvoří vizi pro budoucnost místní komunity	Imaginace místa Udržitelný život
Řešení problémů	Žáci vytvoří vizi pro budoucnost místní komunity Žáci zhodnotí různá řešení potřeb komunity z hlediska jejího udržitelného rozvoje	Komunitní mapa Plánování projektu Interview
Spolupráce, týmová práce	Žáci spolupracují s místní komunitou na řešení jejích potřeb a pěstování jejích silných stránek Žáci společně plánují a realizují komunitní projekt	Všechny skupinové aktivity
Dovednosti a činnosti vyhledávání informací, kritického tázání	Žáci uplatňují metody vyhledávání informací v rámci iniciativ nebo projektů udržitelného rozvoje Žáci uplatňují zpravodajské techniky v rámci iniciativ nebo projektů udržitelného rozvoje	Interview Komunitní mapa Procházka po obci
Ústní a písemná komunikace, veřejný projev a prezentace, naslouchání	Žáci uplatňují zpravodajské techniky v rámci iniciativ nebo projektů udržitelného rozvoje Žáci komunikují o výsledcích svojí práce se členy komunity a veřejnými činiteli	Interview Komunitní setkání Projektová práce
Plánování	Žáci plánují a realizují komunitní projekt	<i>Veškeré uvedené aktivity</i>

Všechny doporučené aktivity kombinované metodiky upevňují v žácích následující klíčové hodnoty / postoje:

→ **Sociální inteligence:**

- Žáci jsou otevření bližšímu poznávání svých spolužáků.
- Žáci respektují rozmanitost a potřeby jiných lidí v komunitě.
- Žáci si uvědomují názory druhých a pracují s nimi.

→ **Schopnost vést:**

- Žáci nacházejí inspiraci k aktivní občanské participaci v komunitě.
- Žáci v komunitních projektech usilují o praktická řešení potřeb komunity.

→ **Nadhled:**

- Žáci reflektují nové zážitky svého místa / komunity.
- Žáci zaujímají celkový pohled na komunitu, který je smysluplný pro ně osobně i pro druhé.

→ **Vděčnost:** Žáci jsou vděční za silné stránky a hodnoty svojí komunity.

→ **Zvídavost:** Žáci se zajímají o svoji komunitu a o její potřeby / problémy.

→ **Udatnost:**

- Žáci jsou motivováni k proaktivnímu hledání řešení potřeb / problémů komunity a seznamují s nimi členy komunity.
- Žáci navazují dialog s veřejnými činiteli a obhajují udržitelnější podobu komunit.

→ **Láska k učení:**

- Žáci otevřeně reflektují, co se díky svému zapojení do aktivit naučili.

KAPITOLA 4

Aktivity kombinovaných metodik

4.1 Začínáme – poznáváme se Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Seznámit se nebo prohloubit vztahy mezi skupinou žáků. Ukázat jim výhody vzájemné spolupráce a pomoci při dosahování společných cílů. Tyto aktivity také slouží jako úvod, před započítím práce na společném projektu.

Výukové cíle¹⁶:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) **Žák popíše** k čemu slouží hry na spolupráci
- (Z) Žák vyjmenuje výhody spolupráce a vzájemné pomoci při plnění společných cílů.
- (D) Skrz prožitek **žák** pochopí, že vzájemná pomoc a spolupráce je základem úspěšného dokončení každého projektu.

Klíčové pojmy

- **Spolupráce:** základní forma sociální interakce . Jedná se o společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí. Nalézání společných řešení vede k širšímu rozhledu a pohledu na **věci z různých úhlů. Přináší s sebou důležitost respektu, naslouchání odlišným názorům, kritického myšlení, rozhodování** a odpovědností za druhé.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. AZ linie	Týmová hra	10 – 20 min na každou aktivitu	Lano/lavička/obrubník
2. Počítám s tvou pomocí	Týmová hra		Nálepky, fix
3. Křesílka	Týmová hra		židle (podsedáky) pro každého účastníka
4. Reflexe	Diskuze	15 min	flip a fixy
Celkový časový odhad: 40–80 minut			

16 Vysvětlivky: Z – znalost, D – dovednost, H – hodnoty

Popis aktivity

AZ – linie

Vyzveme skupinu, aby vystoupila na lavičku (nebo třeba kládu, obrubník, lano apod.), poté skupině zadáme, aby vytvořila řadu podle abecedního pořádku svých křestních jmen tak, aniž by se přitom kdokoliv jakkoli dotkl země či sestoupil z lavičky. Pokud se někdo dotkne země, vrátí se na své původní místo, odkud musí začít znovu. Žáci se tedy musí domluvit, jak se seřadí a vzájemně si při „obcházení“ pomáhat, aby nespadli.

Na konci provedeme kontrolu – aby jeden po druhém řekli své jméno a sestoupili na pevnou zem. Jakmile to žáci zvládnou, mohou přijít těžší varianty této aktivity: žáci od této chvíle musí mlčet, nepoužívat verbální komunikaci. Mají se seřadit podle jiného kritéria než jména (příjmení, věk, měsíc a den narození).

Při reflexi této aktivity můžeme klást otázky, jak se účastníci cítili při fyzickém kontaktu s ostatními lidmi (osobní prostor), či zda si všimli někoho, kdo aktivitu koordinoval (role ve skupině)?

Počítám s tvou pomocí

Úkolem skupiny je vytvoření skupinek po třech tak, aby čísla na jejich čele dávala součet 100. Úkol začíná pokynem k zavření očí žáků umístěných v kruhu. Lektor všechny žáky obejde a přilepí jim na čelo nálepku s číslem. Po umístění všech cedulek s čísly žáci mohou oči otevřít a pustit se do plnění úkolu. Opět bez mluvení, bez ukazování čísel či prstové abecedy a bez jakéhokoliv zjišťování, co mají na. Žáci po sobě zprvu většinou koukají a neví, co dělat, ale pak se najde někdo, kdo je začne přiřazovat k sobě – je dobré si všimnout, kdo to dělá (zda jedna či více osob). Dalším důležitým momentem je patová situace, která někdy nastane zejména při větším počtu účastníků, a to že i když trojice dávají dohromady číslo 100, nelze do trojic zařadit všechny účastníky. Tehdy je třeba naznačit, že bude nutné některou z trojic rozdělit a vytvořit jiné skupiny, případně může lektor pomoci tím, že napoví: „Tato trojice je správně.“ či „Tato trojice je špatně.“ Po vytvoření skupinek, lektor zkontroluje počty a vede krátkou diskuzi. Ptá se žáků, jak se skupinky utvářely, co bylo potřeba k tomu, aby jednotlivé trojice vznikly apod. Společně dojdeme k odhalení principu hry: Aby mohla skupina vzniknout, bylo nutné, aby někdo z jiné skupinky 3 členy postavil k sobě. Tedy každá skupina byla odkázána na pomoc někoho dalšího. Právě proto se také hra nazývá „Počítám s tvou pomocí“. Dále se lektor může zeptat, zda si žáci všimli, kdo přišel na princip této hry – kdo začal řadit ostatní k sobě.

Pozn.: v trojici jsou vždy 2 čísla stejná – 5+5+90, 10+10+80, 15+15+70, 20+20+60, 25+25+50, 30+30+40, 35+35+30, 40+40+20, 45+45+10, 50+50+0 apod.

Křesílka

V ohraničeném větším prostoru (třída, hřiště) náhodně a tak, aby nebyly orientované stejným směrem, rozmístíme židle ve stejném počtu jako je počet hráčů (včetně pedagoga). Každý hráč si sedne na jednu židli, otočený tam, kam židle směřuje. Jedna židle pro pedagoga bude volná. Pedagog se postaví na druhou stranu prostoru, než je volná židle. Cílem pedagoga je obsadit, kteroukoliv prázdnou židli. Cílem žáků je mu v tom zabránit, tedy obsadit židli, dříve než si na ní pedagog sedne.

Lektor pomalou chůzí s konstantní rychlostí za vydávání zvuků gaga (představuje kačenu) se vydá k prázdné židli. Jakmile se žák zvedne ze své židle, musí ji obsadit někdo jiný. Tím vzniká zajímavý chaotický pohyb třídy.

Pravidla:

- Jakmile se žák zvedne ze židle, nesmí se na ní vrátit zpět.
- Kačena nesmí zrychlovat, všichni ostatní se pohybují libovolnou rychlostí.
- Nesmí se hýbat se židlemi, jsou pořád ve stejné poloze.

Odehrajeme s žáky 1–2 kola. Dáme jim 5 minut na to, aby si dohodli strategii, tak aby udrželi kačenu co nejdéle ve hře. Pak hru opakujeme.

Reflexe

Doporučujeme položit žákům některé z následujících otázek:

- *Jak jste se cítili na začátku aktivity – mysleli jste si, že je možné ji dokončit?*
- *Co bylo rozhodující pro úspěch aktivity?*
- *Jaká byla strategie?*
- *Kdo nejlépe pomáhal?*
- *Co by se dalo udělat ještě lépe?*

Zdroje:

- <http://www.leadershipgeeks.com/adult-team-building-activities>
- Vasquez, M. (2015). Trénink mistrů improvizace [Training the Masters of Improvisation]. Praha: Grada. Pp. 96–97.

4.2 Cesta hrdiny Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Vzbudit v žácích zájem vydat se "cestou hrdiny" – plnit si své sny a pomáhat tak, aby to bylo udržitelné k nim i k okolí.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (H) Žák je motivován zajímat se o své okolí, komunitu a její potřeby/problémy
- (Z) Žák si uvědomí, jaké dovednosti jsou potřeba pro řešení potřeb/problémů komunity.

Klíčové pojmy:

- **Zvědavost:** Zkoumání a hledání příčin; zájem o všechny zážitky; hledání fascinujících předmětů a témat.
- **Cesta hrdiny:** Cestu hrdiny můžete vysledovat v každém projektu, náročnějším procesu či transformativní události života. Při konfrontaci s neznámem či náročným úkolem nacházíme zdroj vnitřní síly. Ve svém jádru jsou cesty všech hrdinů shodné – setkává se s výzvou k dobrodružství (změně), překonává nečekané obtížnosti, získává důležité informace, předměty či přátele, zjišťuje, že potřebuje určitou pomoc od ostatních, nabírá nové zkušenosti, které po zdolání výzvy dale využívá pro dobro sebe i své komunity.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Cesta hrdiny	Video s diskuzí	40 min.	promítací technika (dataprojektor, plátno, počítač s přístupem na internet)
Celkový časový odhad: 40 minut			

Popis aktivity

Pedagog pustí žákům video s názvem Soar (Vzlet):
<http://www.teachingideas.co.uk/video/Soar>.

Práce s videem:

- V čase 0:59 video stopneme a zeptáme se žáků:
 - *O čem si myslíte, že příběh bude, co se dál stane? Proč si to myslíte?*
- V čase 4:01 video stopneme a zeptáme se žáků:
 - *Vzpomínáte, tato taška na začátku filmu spadla na stůl. Co si myslíte, že v ní bude?*
 - *Co se stane, až ji človíček otevře?*
- Až skončí celý film, žáci dostanou 3 minuty, aby si zapsali:
 - *Co podle vás byla hlavní myšlenka videa? O čem příběh byl?*

- Žáci sdílí své myšlenky s celou třídou. Shrňeme myšlenky žáků, pokud se jim je nedaří formulovat, můžeme vnést sami za sebe myšlenku, že příběh je o tom, že když se člověk nebojí a má dostatek vytrvalosti, dokáže pomoci, dokáže vytvářet dobré velké věci, o kterých se mu ani nesnilo.
- Dále se ptáme:
 - *Jaké vlastnosti měla hlavní postava?*
 - *Co se jí podařilo?*
 - *Dala by se nazvat hrdinskou a proč?*
 - *Znáte ještě jiné lidi, kteří dokázali neobyčejné věci: Jaké mají vlastnosti?*

Metodická poznámka:

Všechny školy, které tuto aktivitu zkoušely, použily video „Soar“, ale v případě, že by se vám video zdálo příliš dětské nebo ho žáci již znali:

- Požádejte žáky, aby si z domova přinesli obrázek člověka, postavy, která v jejich očích má odvahu něco změnit, je vlastně takovým malým hrdinou.
- Zeptejte se žáků: Znáte někoho mladého, nedospělého, komu se podařilo něco změnit nebo udělat něco významného? Koho? Může to být příklad z vašeho okolí nebo i něco, o čem jste slyšeli. O co se jednalo?
- Následuje debata nad obrázky, které si žáci přinesli: Koho sis přinesl a proč? Co udělala postava výjimečného? Žáci pracují ve skupinách po čtyřech a sdílejí. Učitel se následně zeptá: Jaké dovednosti tyto osobnosti musí mít, aby dokázaly udělat něco pozitivního a výjimečného?

Dále lze využít podobné video, které zobrazuje podrobně cestu hrdiny zde:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=27&v=Hhk4N9A0oCA&feature=emb_title

Zdroje:

<http://cestahrdiny.net/>

4.3 Co je komunita a aktivní občanství? IMPACT

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést schopnost definovat, co je to aktivní občanství a co je to komunita.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák definuje aktivní občanství v kontextu projektu.
- (Z) Žák popíše hlavní aspekty komunity.
- (H) Žáci zaujmají celkový pohled na komunitu, který je smysluplný pro ně osobně i pro druhé. **(Nadhled)**

Klíčové pojmy:

- **Komunita**¹: Sociální skupina libovolné velikosti, která se vyznačuje společnými hodnotami nebo se nachází v dané zeměpisné oblasti (např. vesnice, město). Jde o skupinu lidí, kteří jsou spojeni dlouhodobými vztahy nad rámec nejbližšího příbuzenství a kteří obvykle tento vztah považují za významný pro svoji sociální identitu a praktiky. Komunity jsou sice zpravidla malé, ale může se jednat i o rozsáhlé skupiny typu národního společenství, mezinárodního společenství nebo virtuálních komunit.
- **Nadhled**²: Určitý pohled na svět, který dává smysl nám samotným i jiným lidem.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Komunita a aktivní občanství (ve třech krocích)	Příběh, skupinová práce, moderovaná diskuze	60 min	Vytištěný příběh, papíry na flipchart, značkovače, přílohy
Celkový časový odhad: 60 minut			

Popis aktivity

Krok 1: Příběh ubuntu

Poznámka: Cílem příběhu je úvod do problematiky porozumění komunitě.

Příprava: Seznámíme žáky s plánem hodiny – budeme předčítat příběh a měli bychom dávat pozor na jeho detaily, protože o nich pak budeme diskutovat.

Facilitace: Předčítáme následující příběh. Na závěr uskutečníme debriefing na základě níže uvedených otázek.

„S jedním africkým kmenem žil antropolog, který zkoumal jeho zvyky a obyčeje. Většinou byl celý den obklopen dětmi. A tak se rozhodl zahrát si s nimi hru. Z nejbližšího města se mu podařilo obstarat sladkosti a ty umístil do ozdobného košíku u paty stromu.

Pak svolal děti a pozval je ke hře. Když antropolog vyhlásí „Start!“, poběží děti ke stromu a první v cíli dostane všechny sladkosti pro sebe.

A tak se děti seřadily a čekaly na signál. Když antropolog závod odstartoval, vzaly se všechny děti za ruce a společně se rozběhly ke stromu. Všechny do cíle dorazily ve stejnou dobu, sladkosti si rozdělily, sedly si a s radostí se daly do mlsání.

Antropolog si také přisedl a zeptal se dětí, proč musely běžet všechny společně, když každý jeden z nich mohl mít všechny sladkosti pro sebe. Děti odpověděly: „Ubuntu. Jak by kdokoli z nás mohl mít radost, kdyby ostatní byli smutní?“

Ubuntu je filosofie některých afrických kmenů, kterou lze shrnout takto: „*Jsem, kým jsem, díky tomu, kým jsme my všichni.*“ Pokračujeme slovy biskupa Desmonda Tutu z roku 2008: „Jedním z často používaných obrátů v naší zemi je ubuntu – podstata lidskosti. K ubuntu patří zejména poznatek, že lidské bytosti nemohou žít izolovaně. Hovoříme o vzájemné propojenosti. Nelze být člověkem sám o sobě, a když si osvojíte kvalitu ubuntu, lidé si vás pamatují pro vaši štědrost. Až příliš často o sobě přemýšlíme v jednotném čísle, jako bychom žili odděleně od druhých, a přitom jsme naopak propojeni a svojí činností ovlivňujeme celý svět. Když to, co děláme, děláme dobře, tak se to šíří a je to dobré pro celé lidstvo.“

Otázky k debriefingu:

- O čem příběh je?
- Co bylo na příběhu nejzajímavější?
- Co na vás na příběhu udělalo největší dojem?
- Co to znamená ubuntu?
- Jak příběh souvisí s myšlenkou života komunity? Jaké vlastnosti komunity se v příběhu odrážejí?
- Co je to sdílení? Jaký má sdílení význam pro komunitu?
- Jak se smysl komunity odráží ve slově pospolitost?
- V jakých aspektech vašeho vlastního života lze sledovat působení principu ubuntu?

Krok 2: Co je to komunita

Příprava a facilitace: žáci se postaví do kruhu, otočí se směrem dovnitř, vidí se navzájem. Vyloužíme plán aktivity: nyní si zahrajeme hru, která nám pomůže dát společně dohromady, co je to komunita. Hra má pouze dvě pravidla: za prvé, není možné hodit míč dvakrát stejné osobě, dokud jsme jej nehodili všem. Za druhé, není možné opakovat nápad, který už někdo řekl.

Nejprve se zeptáme: „Co je to komunita?“ a požádáme účastníky, aby se podělili o svoje nápady. Nápady zapisujeme na flipchart nebo na tabuli, dokud nedospějeme k dobré definici komunity zahrnující následující rysy:

- skupina osob,
- přítomnost v dané zeměpisné oblasti (zpravidla),
- pocit identity a sounáležitosti se skupinou a oblastí,
- vzájemné vztahy, interakce, společné hodnoty a normy,
- zapojení do společného života.

Potřebují-li žáci na cestě k této definici pomoc, můžeme jim klást otázky (některé jsou uvedeny níže) nebo pracovat s doplňujícími informacemi z přílohy:

- Koho v komunitě najdeme? Lidi? Domy?
- Jsou tito lidé stejní, nebo různí?
- Mají navzájem něco společného? Co?
- Záleží na tom, kde žijí?
- Mohou komunitu tvořit i lidé, kteří žijí daleko od sebe?

Krok 3: Co je to aktivní občanství a globální občanství?

Příprava a facilitace: zeptáme se žáků, jak s ohledem na právě probraný pojem komunity chápou pojem aktivního občanství. Na flipchart zapisujeme co nejvíce informací a poukážeme na přílohu, kde se můžeme seznámit s tím, jak aktivní občanství chápou autoři projektu.

Literatura:

- [1] K., George. 2012. „A Story of Ubuntu“ (v angličtině). *Support Sages*. Otevřeno 26. 4. 2016 (<https://www.supportsages.com/blog/2012/05/a-story-of-ubuntu-i-am-what-i-am-because-of-who-we-all-are/>).
- [2] Active Citizenship Curriculum, New Horizons Foundations, Module 1 – Me and my community, 2018, IM-PACT Program (v angličtině)
- [3] Active Citizenship Global Toolkit 2017–2018, British Council (v angličtině)

Pracovní list

Co je to komunita? Pojem komunity je nejčastěji používán ve smyslu určité skupiny, která sdílí danou zeměpisnou lokalitu a má společný zájem na kvalitě této lokality a příležitostech, které lidem skýtá. Může jít také o skupinu osob se společnými hodnotami a zájmy.

Základem společných hodnot a zájmů může být:

- zaměstnání (např. profesní sdružení, odbory, neformální „komunity praxe“,
- společná náboženská víra,
- společný etnický původ, národnost,
- lidé stejného pohlaví a/nebo sexuální orientace,
- volnočasové zájmy (sport, hudba),
- boj za společnou věc, např. ochranu klimatu, práva dětí nebo rovnost žen a mužů.

Některé komunity jsou „volitelné“ nebo „záměrné“, lidé se k nim tedy připojují na základě vědomého rozhodnutí stát se jejich součástí komunity. Jiné komunity jsou naopak založené na historických a jiných okolnostech. Člověk může být členem více komunit, přičemž každá z nich může silně ovlivňovat jeho hodnoty a rozhodování.

Co je to aktivní občanství? Příslušníci určitého organizovaného státu nebo země se nazývají občané. Pojem občanství může odkazovat k jejich postavení a s ním spojeným právům a povinnostem, které vůči své zemi mají. Občan má například právo na vydání cestovního pasu dané země a povinnost platit státu daně.

V souvislosti s vývojem myšlení o pojmu občanství se součástí jeho definice stal i proces participace na společném životě komunity. V našem programu tak používáme následující širší definici: **„Aktivními občany“ jsou lidé, kteří dbají nejen na své základní právní povinnosti, ale i na zapojení do různých aktivit s pozitivním dopadem na veřejný život v jejich komunitě na místní či globální úrovni.**

V projektu „Change your role“ se zaměřujeme na specifický aspekt **aktivního občanství** – příspěvek k **udržitelnému rozvoji**. V tomto smyslu jsme si zformulovali vizi projektu: **Budujeme svět, ve kterém jsou žáci zplnomocnění k pokojnému a společnému zapojení do udržitelného rozvoje jejich komunit.**

Co je to globální občanství?

Lidé jsou nejen občany svých států či zemí, ale také součástí světového společenství, které se vyznačuje rostoucí vzájemnou závislostí zprostředkovanou obchodem, politikou a mediální mezikulturní výměnou. Aktivními občany jsou takoví občané, kteří chápou vzájemnou závislost mezi svojí komunitou a komunitami na jiných místech a zapojují se do aktivit, které vedou k pozitivním dopadům i za hranicemi jejich země, nebo vnášejí do své vlastní situace globální perspektivu s cílem, aby se výsledky jejich aktivity odrazily v globálním „vyšším dobru“ (spravedlnost, mír, udržitelnost apod.)

V našem programu sice směřujeme k výchově globálně uvědomělých aktivních občanů, ale v první řadě vedeme účastníky / žáky k tomu, aby své poznatky o udržitelném rozvoji uplatňovali v místním kontextu.

4.4 Předprojektová reflexe metodou VIA IMPACT

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést schopnost samostatně zhodnotit některé charakterové přednosti, kterými podle svého názoru nyní disponují, a označit dvojici charakterových předností, na kterých by při workshopech *Change your role* chtěli pracovat.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (H) Žák upřímně a otevřeně hovoří o svých charakterových přednostech a o tom, kde má prostor pro zlepšení. (**Posuzování**)
- (H) Žák projevuje otevřenost k osobnímu růstu a rozvíjení nových hodnot. (**Láska k učení**)

Klíčové pojmy:

- **Láska k učení**: neustálé rozvíjení nových dovedností a znalostí; zvládání nových témat, ať již samostatně, nebo formálně.
- **Posuzování**: schopnost vidět věci objektivně a vyváženě, ze všech úhlů.
- **Sebeuvědomění**: jasné vnímání a chápání vlastní osobnosti, včetně předností, nedostatků, způsobů myšlení, přesvědčení, motivací a emocí.
- **Charakter**: souhrn rysů dané osoby, a zejména mravních kvalit, etických norem, zásad a hodnot, podle kterých se osoba v každodenním životě chová.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Sebehodnocení charakterových předností VIA	Samostatná a skupinová práce	50 min	Vytištěné pracovní listy VIA
Celkový časový odhad: 50 minut			

Popis aktivity

Můj charakter (50 min)

Poznámka: Cvičením vedeme žáky k samostatnému zhodnocení svého charakteru (na základě souboru 24 charakterových předností VIA). Je třeba zdůraznit, že každý z nás má své přednosti i nedostatky – oblasti, ve kterých je skvělý, a jiné, kde má prostor k růstu. Tuto aktivitu můžeme realizovat předtím, než se ponoříme hlouběji do samotného projektu *Change your role*.

Příprava: vytiskneme pracovní listy o charakterových přednostech a rozdáme žákům po jednom. Každý žák potřebuje též psací potřebu a 4 ks lepíků. Připravíme dva velké archy flipchartového papíru. Jeden nadepíšeme „Mohu druhé inspirovat a podpořit v...“ a druhý „Potřebuji inspiraci a podporu v...“. Archy zatím necháme schované.

Facilitace: K pracovnímu listu vyložíme, že jde o úžasný seznam charakterových předností, vyvinutý před více než 30 lety rozsáhlým týmem psychologů z celého světa, kteří usilovali o odhalení uni-

verzálních znaků dobrého lidského charakteru, se kterým se lidem dobře žije. Zjištěný soubor 24 charakterových předností rozdělil tým VIA do šesti hlavních kategorií neboli ctností. Tyto ctnosti jsou všeobecně uznávané. Když se podle nich v životě chováme, přináší celou řadu pozitivních účinků nejen do našeho života, ale i lidem kolem nás. U úplně každého jednotlivce lze najít veškeré tyto charakterové přednosti, jen v různé míře. Některé máme dobře zažitě a rozvinuté, u jiných můžeme pracovat na zlepšení s cílem dosáhnout vyšší kvality života, být šťastnější. K takové práci však potřebujeme sebeuvědomění.

Nyní dáme účastníkům několik minut na pročtení pracovního listu a na případné doplňující otázky. Vysvětlíme některé složitější charakterové přednosti. Pokud jsou si všichni jisti, že pochopili význam všech 24 charakterových předností, vyhlásíme chvíli pro sebeuvědomění a reflexi. Pustíme uklidňující hudbu. Žáci mají 5–10 minut na reflexi charakterových předností, které v sobě vidí. Při přemýšlení si mohou do pracovního listu dělat poznámky. Úkolem každého účastníka je vybrat dvě charakterové přednosti, které považuje za své opravdu silné stránky, a jiné dvě, u kterých vidí prostor k růstu během projektu a příslušných workshopů. Každou přednost si žák zapíše na zvláštní lepík.

Během psaní položíme na podlahu uprostřed místnosti dvojici flipchartových papírů. Účastníci se u papírů vystřídají. Žák, který je na řadě, na papíry připevní svoje lepíky a stručně nahlas objasní, proč vnímá své přednosti v prvních dvou oblastech a proč myslí, že má v druhé dvojici prostor ke zlepšení. Během cvičení aktivně vytváříme otevřenou, laskavou a upřímnou atmosféru – třeba tím, že se rozhodneme jít první. Připomínáme žákům, že teď, v rámci sebeuvědomění a sebehodnocení, by se žáci neměli komentovat navzájem!

Poté, co se podělí všichni žáci, vyhlásíme čas „tržnice“, kdy si každý může k sobě najít partnera, od kterého by se chtěl učit. Například Maruška uvedla, že má prostor k růstu v oblasti týmové práce, protože než riskovat spolupráci s druhými, to raději pracuje sama. Tonda zase považuje týmovou práci za jednu z jeho předností, protože dokáže být k druhým loajální a baví ho trávit čas s lidmi, kteří jsou jiní než on. Maruška tedy může Tonda požádat, aby jí o této svojí charakterové přednosti řekl více. Každý účastník by si měl najít jednoho partnera, se kterým si do příštího workshopu promluví o přednosti, na které má v úmyslu zapracovat.

Na závěr aktivity požádáme účastníky, aby si ze svého pracovního listu složili obálku a zalepili si ji. Obálky od žáků vybereme a uložíme do bezpečí. Vysvětlíme, že si obálky schováváme pro reflexi v rámci budoucího workshopu, kdy obálky žákům vrátíme a oni si budou moci vyhodnotit svůj růst. *(Poznámka: Nevadí ani, pokud si někteří účastníci chtějí nechat obálky u sebe, aby si pokrok mohli vyhodnocovat průběžně.)*

Literatura:

- [1] Active Citizenship Curriculum, New Horizons Foundations, Module 1 – Me and my community, 2018, IMPACT Program (v angličtině)
- www.viacharacter.org (v angličtině)

WISDOM		CREATIVITY	CURIOSITY	JUDGMENT	LOVE OF LEARNING	PERSPECTIVE
• Originality • Adaptive • Ingenuity		• Interest • Novelty-Seeking • Exploration • Openness	• Critical Thinking • Thinking Things Through • Open-mindedness	• Mastering New Skills & Topics • Systematically Adding to Knowledge	• Wisdom • Focusing the Gaze • Seeing the Big Picture View	
COURAGE		BRAVERY	PERSEVERANCE	HONESTY	ZEST	
• Valor • Not Shinking from Fear • Speaking Up for What's Right		• Persistence • Industry • Finishing What One Starts	• Authenticity • Integrity	• Vitality • Enthusiasm • Vigor • Energy • Feeling Alive		
HUMANITY		LOVE	KINDNESS			SOCIAL INTELLIGENCE
• Both Loving and Being Loved • Valuing Close Relations with Others		• Generosity • Nurture • Care & Compassion • Altruism • "Niceness"				• Awareness of the Motives, Feelings of Self/Other • Knowing what Makes Other People Tick
JUSTICE		TEAMWORK			FAIRNESS	LEADERSHIP
• Citizenship • Social Responsibility • Loyalty					• Just • Not Letting Feelings Bias Decisions About Others	• Organizing Group Activities • Encouraging a Group to Get Things Done
TEMPERANCE			FORGIVENESS	HUMILITY	PRUDENCE	SELF-REGULATION
		• Mercy • Accepting Others' Shortcomings • Giving People a Second Chance	• Modesty • Letting One's Accomplishments Speak for Themselves	• Caution • Not Being Uncle Rats	• Deliberation • Self-Control • Managing Impulses & Emotions	
TRANSCENDENCE		APPRECIATION OF BEAUTY & EXCELLENCE	GRATITUDE	HOPE	HUMOR	SPIRITUALITY
• Awe • Wonder • Elevation		• Thankful for the Good • Expressing Thanks • Feeling Blessed	• Optimism • Future-Mindedness • Future Orientation	• Playfulness • Bringing Smiles to Others • Lighthearted	• Religiosity • Faith • Purpose • Meaning	

Pracovní list: Charakterové přednosti VIA

Klasifikace 24 charakterových předností VIA (ViaCharacter.org)					
MOUDROST	Tvořivost <ul style="list-style-type: none"> • Originálnost • Přizpůsobivost • Vynalézavost 	Zvídavost <ul style="list-style-type: none"> • Zájem • Vyhledávání novinek • Průzkum • Otevřenost vůči zkušenostem 	Posuzování <ul style="list-style-type: none"> • Kritické myšlení • Promýšlení věcí • Otevřenost myslí 	Láska k učení <ul style="list-style-type: none"> • Zvládnání nových dovedností a témat • Systematické rozšiřování poznatků 	Nadhled <ul style="list-style-type: none"> • Moudrost • Moudře poradí • Vidí věci v souvislostech
STATEČNOST	Udatnost <ul style="list-style-type: none"> • Chrabrost • Necouvne ze strachu • Říká to, co je správné 	Vytrvalost <ul style="list-style-type: none"> • Stálost • Pracovitost • Dokončí, co začal 	Upřímnost <ul style="list-style-type: none"> • Autentičnost • Integrita 	Elán <ul style="list-style-type: none"> • Vitálnost • Nadšení • Síla • Energie • Přístupuje k životu se vzrušením a energií 	
HUMÁNNOST	Láska <ul style="list-style-type: none"> • Milující i milovaný • Váží si blízkých vztahů s druhými 	Dobrota <ul style="list-style-type: none"> • Velkorysost • Starání se • Pečování • Soucit • Altruismus • „Přívětivost“ 	Sociální inteligence <ul style="list-style-type: none"> • Vnímavost k motivům / pocitům sebe i druhých. 		
SPRAVEDLIVOST	Týmová práce <ul style="list-style-type: none"> • Občanství • Společenská odpovědnost • Loajálnost 	Nestrannost <ul style="list-style-type: none"> • Spravedlivost • V rozhodování o druhých není citově zaujatý 	Schopnost vést <ul style="list-style-type: none"> • Organizuje skupinové aktivity • Povzbuzuje skupinu, aby věci dokončovala 		
UMÍRNĚNOST	Odpuštění <ul style="list-style-type: none"> • Promíjí • Přijímá nedostatky druhých • Dává lidem druhou šanci 	Skromnost <ul style="list-style-type: none"> • Pokora • Jeho úspěch hovoří sám za sebe 	Opatrnost <ul style="list-style-type: none"> • Pečlivost • Obezřetnost • Přehnaně neriskuje 	Autoregulace <ul style="list-style-type: none"> • Sebekontrola • Ukázněnost • Ovládá své impulzy a emoce 	
TRANSCENDENCE	Smysl pro krásu a dokonalost <ul style="list-style-type: none"> • Údiv • Úžas • Pozvednutí člověka 	Vděčnost <ul style="list-style-type: none"> • Vděčný za to dobré • Děkuje • Cítí požehnaní 	Naděje <ul style="list-style-type: none"> • Optimismus • Orientovanost do budoucna • Perspektivní orientace 	Smysl pro humor <ul style="list-style-type: none"> • Hravost • Přináší na tváře druhých úsměv • Bezstarostnost 	Spirituálnost <ul style="list-style-type: none"> • Zbožnost • Víra • Smysl života • Účel

4.5 Smyslové vnímání přírody, krajiny a místa

Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity

Připravit žáky skrze různé smysly, pohledy a perspektivy na vnímání vnějšího prostředí od individuálního prožitku detailu ke společnému vnímání. Aktivity slouží jako příprava a probuzení schopnosti nahlížet na své okolí.

Výukové cíle

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (P) Žák získá nové vjemy ze svého místa.
- (Z) Žák vyjmenuje 5 lidských smyslů.
- (Z) Žák rozumí, důležitosti učení o místech okolo nich skrze využívání 5 smyslů.
- (D) Žák si vytvoří základ pro soustředěné vnímání toho, co se vyskytuje kolem nich

Klíčové koncepty:

- **Smyslové vnímání** – je získávání poznatků a zkušeností pomocí pěti smyslů. Dovednost soustředěného vnímání, rozlišování a porovnávání je základem dalších poznávacích schopností a procesů, tedy základem pro vytváření představ, fantazie a myšlenkových operací. Soustředit se cíleně po určitou dobu na sledování konkrétních znaků skutečnosti, vybrat si, co je pro situaci důležité a co ne, je základem nejen úspěšné školní práce, ale i dobré orientace v dalších životních situacích.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Motivace, úvod	Imaginace	5 min	Mobil, vytištěný obrázek se smysly
2. Soubor "mini-aktivit" smyslového vnímání	Smyslové vnímání	5–20min/ aktivita	Dle zvolené mini-aktivity viz níže
3. Reflexe	Diskuze	15 min	
Celkový časový odhad: 60-90 min (dle počtu zvolených miniaktivit)			

Popis aktivity

Aktivity se odehrávají venku. Je možné je realizovat postupně, jednu po druhé, nebo vytvořit několik "stanovišť" z těchto aktivit, na nichž se žáci po určitém čase střídají.

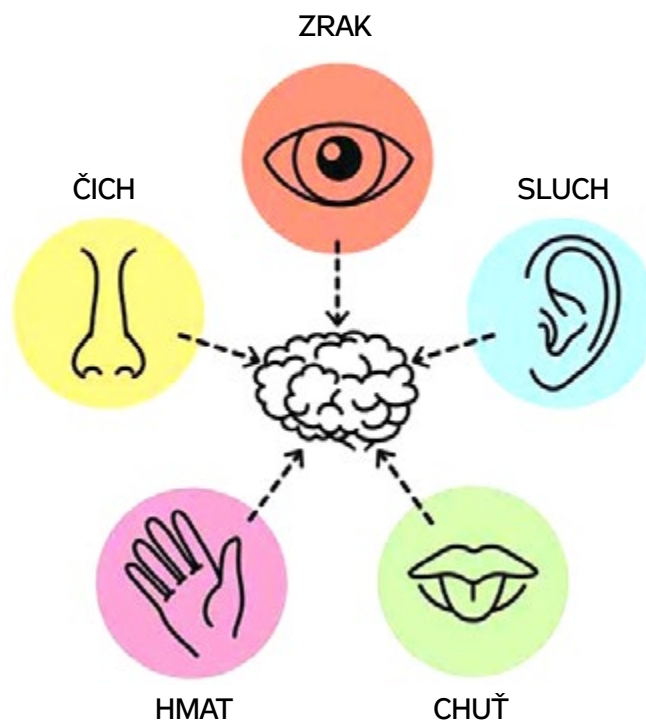
Motivace, úvod – vstup do fantazie

Postavíme žáky do kroužku a začneme vyprávět: „Pokud to nevíte, tady v tom místě se dějí úplně neuvěřitelné věci, které lze vidět, pokud se přenesete do trochu jiné reality světa. Mám tu tako-

vý speciální přístroj,“ vytáhneme telefon, ideálně nějaký pořádně zastaralý typ, „který nám pomůže se do tohoto zvláštního světa přenést. Prosím vás, zavřete oči a natáhněte ruku, a až zazní signál, tak budeme přeneseni do tohoto neuvěřitelného světa.“

Nakonec pustíme nějaké obyčejné vyzvánění či pípání z mobilu. „Nyní máme možnost poznat věci okolo nás úplně jinak. Za využití všech našich smyslů.“

Pro ilustraci a připomenutí, jaké smysly člověk má, můžeme využít následující obrázek, ke kterému se během realizace mini-aktivit můžeme se žáky vracet. Doporučujeme procvičit všechny smysly.

Soubor "mini-aktivit" smyslového vnímání

SLUCH

Píseň místa

Čas: Zadání úkolu 5 minut, aktivita 10 minut, reflexe 10 minut

Pomůcky: Desky s klipem, tužka, papír, podsedák

Průběh: Rozdáme žákům desky s klipem, papírem a tužkou (pastelkou). Žák si v okolí najde příjemné místo, kde ho ostatní nebudou nerušit. Na místě si sedne na podsedák. Jeho úkolem je zavřít oči a zaposlouchat se do zvuků, které okolní krajina nabízí – pro intenzivnější vjem si může z papíru vytvořit kornout – sluchátko. Zvuky, které slyší, tužkou zakresluje na papír. Cílem není výtvarně ztvárnit zvuky, ale zaznamenat jejich množství a intenzitu.

Reflexe (snažíme se vytěžit porozumění, co je klíčové pro vnímání v dalších aktivitách, to jim budeme neustále připomínat):

- Jaké to pro vás bylo?
- Kolik zvuků jste slyšeli? Které vás překvapily? Které byly nejtišší? Které se vyskytovaly nejčastěji?
- Vnímáte běžně tolik zvuků? Jak to, že jste tolik zvuků slyšeli? Co vám pomohlo je vnímat?
- Když budete chtít příště vnímat přírodu dalšími smysly, co vám pomůže, aby vnímání bylo intenzivnější?

ZRAK

Stezka

Čas: Příprava 5 minut, realizace 2x 10 minut, reflexe 5 minut

Pomůcky: Kukátka od role toaletního papíru nebo ze stočeného papíru, špejle s vlaječkami (nebo bez nich).

Průběh: Vyberte určitý úsek v členité přírodě o délce asi 4 metry. Žák má za úkol tento úsek pomalu prozkoumat s pomocí papírové trubičky, a to během 10 min. tak, že leze po všech čtyřech

a snaží se hledat zajímavosti a nečekané detail „poklady“. Když nějaký nalezne, označí si detail špejlí s praporkem (každý má celkem 4 ks). Následně vytvoří dvojice a vzájemně se provedou jako turisté po krásách své země, vypráví si a pozorují kukátky, co je na zastaveních „naučné stezky“ zajímavého. Ke zkoumání detailu je možné použít místo kukátek i zubařská zrcátka. Po skončení programu je vhodné udělat krátké sdílení, doptat se na to, co žáci viděli, co je překvapilo.

Landart

Čas: 15 minut

Pomůcky: Přírodní materiály (není potřeba předem sbírat pokud aktivit probíhá venku v přírodě)

Průběh: Žáci pracují jednotlivě nebo v malých skupinách. Jejich úkolem je vytvořit na zem 3D obraz (libovolný nebo související s předchozími aktivitami) za použití pouze přírodnin, které v okolí najdou.

HMAT

Pohlazení přírodou

Čas: zadání úkolu 2 minuty, aktivita 2x cca 10 minut

Pomůcky: Šátky do dvojic (není nutné)

Průběh: Rozdělíme žáky do dvojic, jeden si zaváže oči. Vidoucí žák vede v naprosté tichosti druhého terénem. V určitém místě mu zaťuká na rameno, oči necháme stále zavázané a na daný pokyn se věnujeme hmatovému vjemu (kůra stromu, zeď domu, hlína, tráva...). Zadáme úkol tak, aby žáci cíleně objevovali povrchy, které jsou různé svým tvarem, strukturou, hrubostí, vlhkostí apod. Při vhodném počasí si žáci mohou v daném místě zout boty a provést se vzájemně se zavázanýma očima po rozličných terénech – les, louka, cesta. Po 10 minutách se žáci vymění. Na konci sdílejí své pocity a objevy.

Bosá stezka

Čas: Příprava 10 min, realizace 10 min

Pomůcky: 4-8 druhů přírodních materiálů (šišky, mech, větve, jehličí, kameny, listí, trávu aj.), několik delších klacků pro vyznačení stezky

Průběh: Z delších klacků vyznačíme stezku (délka stezky dle fantazie, šířka cca 50 cm) a vytvoříme v ní několik úseků z různých přírodních materiálů (resp. ji „vydláždíme“ přírodními materiály). Žáky poté vyzveme, aby si připravenou stezku prošli bosí *“Lidé jsou zvyklí nosit boty a mnozí z nich už ani neví, jaké je to cítit pod nohama trávu, listí...”*

ČICH

Vůňový koktejl

Čas: Příprava 5 minut, aktivita 10 minut

Pomůcky: Kelímeček nebo sklenička

Průběh: Žáci si vezmou každý svou skleničku a v terénu nasbírají přírodniny, které jim voní nebo je svou vůní zaujaly. Před zahájením ukážeme žákům, že je potřeba některé přírodniny promnout v prstech, aby voněly intenzivněji. Pak s nimi probereme, kde všude hledat vůně a co jim pomůže k tomu, aby je našli. Žáci pak voňavé přírodniny promíchají a vymyslí jim jméno (např. vůně lesa, houbový mix apod.). Na závěr dávají přičichnout ke svým „vůňovým koktejlům“ spolužákům a při tom sdílí, která přírodnina je svou vůní překvapila, u které naopak očekávali, že bude vonět a nevoněla?

CHUŤ

Ochutnávání "našeho okolí" může být v nějakých školách problematické, ale pokud je to pro pedagogy možné, vyzkoušejte se žáky ochutnat plody či rostliny, ať už ze školní zahrady nebo z přírody – kromě klasických bylin (ze kterých si můžete udělat čaje) to může být např. Česnek medvědí (*Allium ursinum*), Hluchavka nachová (*Lamium purpureum*), Jetel luční (*Trifolium pratense*), Jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), Kontryhel žlutozelený (*Alechemilla xanthochlora*) aj. Pokud nemůžeme ochutnávat přímo přírodu, jinou variantou je uspořádání ochutnávky např. lokálních produktů.

Reflexe

Vyzveme žáky, ať zavřou oči, protože pustíme zvuk, který nás zase přenesse do všední reality. Chvilí budeme nahlas štrachat a pak řekneme našťvaně polohlasem: „*Sakra, ono se to asi rozbilo, nefunguje to. No nic, ono to vlastně nevadí, jak jste sami zažili, tento svět je kouzelný a neuvěřitelný a vůbec nebude vadit, když v něm už zůstaneme a vnímavost si odneseme do všedních životů...*“.

Dále se se žáky postavíme do kruhu a každý má možnost reagovat:

- *Jak jsem se cítil? Jaké pro mě vnímání přírody bylo?*
- *Co klíčového jsem při tom objevil? Co jsem viděl zajímavého? Zaujalo mě něco? Všiml jsem si něčeho nového? Objevil jsem něco, čeho jsem si dosud nevšiml?*
- *Jak po této aktivitě vnímáte toto prostředí?*
- *Co mi pomáhalo při jednotlivých aktivitách vnímat přírodu? Bylo to obtížné?*
- *Jak byste znalosti z tohoto programu využili příště při procházce přírodou nebo městem?*

Další alternativní mini-aktivity**Zrcátka**

Vezmeme co největší zrcadlo. Kráčíme s ním různými prostředími – louka, les, natáčíme ho různými směry a zkoumáme pohledy a perspektivy. Žáky můžeme spojit tak, že se chytí jednou rukou za rameno někoho jiného, ten je vede a oni se soustředí na pozorování.

Tisíc barev jehličí

Sesbíráme pod smrky množství hnědých jehliček (nebo lze použít trávu, případně lze koupit černý sezam apod.). Sedneme si, zaměříme se na jejich barvu a vytřídíme je do alespoň 5 skupin od nejsvětlejší po tmavé. Pak z roztříděných jehlic sestavíme mandalu.

Paletky

Z kartonu či čtvrtky vystříháme paletky a na ně nalepíme oboustrannou lepicí pásku. Žáci se rozběhnou po přírodě, jsou teď umělci, kteří vytvářejí svoji malířskou paletu. Úkolem je z přírodnin vytvořit co nejbarevnější paletu barev tak, že lepí barevné přírodniny na kartonovou paletku.

Fotografovo oko

Žák se v tichosti pohybuje terénem, pozoruje různá místa a snaží se najít nějaký detail, který ho zaujme. Při pozorování používá spojených prstů (palce a ukazováčku) na obou rukách do obdélníku jako rámečku pro pozorování. Detail, který ho zaujme, si žák na památku vyfotí fotoaparátem, mobilem nebo tabletem.

Společný obraz

Žáci se vypraví na společnou vycházku, případně se samostatně pohybují v určitém prostoru. Naprosto bez mluvení si seberou deset maličkostí, které je cestou zaujaly. Po uplynutí času či po pokynu učitele se sesednou do kruhu, učitel rozdá bílé papíry, které žáci položí do kruhu před sebe. Každý žák bez mluvení vytvoří z donesených materiálů „obraz“. Necháme dostatek času na tvoření i na následnou prohlídku všech obrazů.

Průvodce

Žáci pracují ve dvojicích, jeden má zavázané oči a druhý je jeho průvodce. Průvodce představuje místo jinak – nechává druhého žáka sáhnout si na různé zajímavosti, poslouchat, očichat, obejmout, poznávat jinými smysly. Po 10 minutách průvodce přivede provázeného na „start“ a tam se žáci vymění.

Zdroje:

- *Dítě a jeho psychika – poznávací schopnosti a funkce – Hana Nádvorníková*
- *Witt, R. Vnímejme přírodu všemi smysly, SEVER 2010*
- *Neuman, J. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě, Portál 2014*

4.6 Imaginace – růžové brýle Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Podpořit a rozvinout představivost žáků o jejich městě a motivovat je k hlubšímu zamyšlení se nad jeho stavem.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák pojmenuje potřebné změny v místě.
- (D) Žák navrhne požadovanou podobu místa.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Imaginace místa	Práce s příběhem	15 min	Vytištěný příběh (viz níže)
2. Růžové brýle	Imaginace s diskuzí	20 min	Fixy, flipchartové papíry
Celkový časový odhad: 35 minut			

Popis aktivity

Imaginace místa, které si přeji

Zabezpečíme prostor, kde jsme, proti vyrušení (např. dáme zvenčí na dveře list papíru s upozorněním), v létě na chvíli zavřeme okna, vypneme telefon, můžeme i zatáhnout závěsy a ztlumit světla. Poprosíme žáky, aby se pohodlně usadili na židlích: „Žáda se neopírají a jsou rovná. Jsme uvolnění. Máme nohy chodidly na zemi. Pokud vám to nevadí, zavřete oči. Teď se společně zkusíme jako hrdinové projít naším vysněným městem až do jeho středu. Bude to trvat asi 7 minut. Během této doby, prosím, nemluvte a představujte si, jak procházíte městem podle mých instrukcí.“ Pomalu a s pauzami čteme text:

„Představte si, že sedíte na náměstí ve vašem městě, někdy v budoucnosti. Za ta léta se toho odehrálo hodně a to místo se trochu změnilo. Takže byste ho možná nepoznali. Jak sedíte, cítíte dotek lavičky a tento dotek si chcete pořádně vychutnat. Proto se na ní pohodlně uvelebíte... Kolem vás jsou slyšet hlasy lidí, kteří prochází kolem. Cítíte, jak vás ovívá jemný vánek a svítí slunce. Je vám moc příjemně... Rozhlížíte se po domech, které zde stojí, všímáte si, jak jsou velké, široké a také krásně barevné? Jak vypadají jejich průčelí. Která vás lákají nejvíce ke vstupu, co se v nich skrývá? Ale nejsou tu jenom budovy. Je tu i spousta jiných zajímavých věcí, jen se pořádně rozhlédněte... Jak si zasněně prohlížíte toto místo, uslyšíte hlasy kamarádů, a tak se za nimi vydáte. Procházíte křivolakými uličkami, skrze které prosvítá sluníčko. Kráčíte po krásném starém chodníku a prohlížíte si stromy, které jsou podél nich vysázené. Míjíte obchůdky, autobusovou zastávku, zahrady a najednou se dostáváte klikatou cestou na tajemné místo... To místo je takový ukrytý střed města, kde se scházíte s kamarády, cítíte se

tu příjemně. Je to střed, který ukrývá tajemství. Je tu spousta věcí, které potřebujete k životu. Pomalu se rozhlížíte, prozkoumáváte ty věci, budovy, prostory i stromy, prolézáte dutinami a užíváte si každou chvíli. To místo vám dává vše, co potřebujete. Co to vlastně je? Pořádně se rozhlédněte, jak to místo vypadá. Prohlédněte si ho jako celek... A podívejte se i na detaily, možná je tu něco, čeho jste si ještě nikdy nevšimli, o co se jedná? Pomalu si sedáte na lavičku, cítíte, jak svítí sluníčko, užíváte si krásné počasí a máte se příjemně... Až si užijete tento pocit, můžete pomalu otevřít oči."

Bezprostředně po imaginaci se žáků zeptáme (poprosíme je, aby to vyjádřili jedním slovem) – *Jaké to pro vás bylo? Jak jste se cítili?*

Růžové brýle

V předchozím kroku jste se "procházeli" po vašem vysněném městě. Zkuste se nad tím, jak by takové vaše vysněné město mělo vypadat, zamyslet společně ve skupinkách po cca 4 lidech. Nasadte si každý růžové brýle, s nimi vidíte opravdu ideální město – má všechno, co si přejete, nepotýká se s žádnými problémy, cítíte se v něm šťastně. Na flipchartové papíry takové vysněné město nakreslete nebo popište.

Po ukončení se s žáky bavíme o tom, co mají na papírech:

- *Jak by mělo vypadat? Jak by měl vypadat život v takovém městě?*
- *Co je na vašich vysněných městech zajímavého?*
- *Co bylo důležitého ve vašich představách?*

Metodická poznámka: Žáci mohou prozatím "snít" opravdu o čemkoliv v jejich vysněném městě. K těmto nápadům je možné se vrátit později, ve chvíli, kdy se chystáme vybírat záměr pro service learning project. Z námětů potom vybereme ty, které je možné uskutečnit vlastními silami či s drobnou pomocí dalších aktérů v komunitě.

4.7 Pocitová mapa Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Prozkoumat a reflektovat různé pocity z místa, kde žijeme, mezi našimi žáky i jinými cílovými členy komunity. Zaznamenat tyto emoce do pocitové mapy, která umožňuje pochopit rozdílné pohledy na jednotlivá zmapovaná místa.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žáci získají přehled o tom, jak je v komunitě pohlíženo na místo, kde žijí.
- (H) Žáci vnímají různé emoce, které v nich místo vyvolává.
- (H) Žáci vnímají a respektují rozmanitost a potřeby jiných lidí v komunitě.

Klíčové pojmy:

- **Pocitová mapa** je nástroj aktivního zapojení občanů do sběru informací a názorů ohledně míst, kde žijí. Výsledky lze využít při formulaci vize místa, plánování investic nebo strategickém vládnutí. Mohou se jimi také inspirovat žáci ve svém servisním projektu.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Zábavný průzkum	Skupinová práce	35 min	Listy papíru, psací potřeby, otázky pro žáky (viz pracovní list)
2. Pocitová mapa	Pocitová mapa	45 min	Mapa vybraného místa (mohou ji nakreslit i sami žáci), pastelky, papír, tužky
3. Reflexe	Skupinová diskuze	20 min	
Celkový časový odhad: 100 minut			

Popis aktivity

Zábavný průzkum

Nejprve provedeme osobní průzkum mezi žáky. Vytiskneme připojený list „Otázky o komunitě“. Každý žák obdrží jednu otázku, tu samou otázku můžeme dát i více žákům. Na přidělenou otázku získá žák odpovědi od 3–5 spolužáků. Odpovědi zapíše na papír. Děti, které pracovaly se stejnou otázkou, si sednou spolu a sestaví společný seznam odpovědí. Následují skupinové prezentace:

- Každá skupina by se měla shodnout, které ze získaných odpovědí (max. 2) byly nejzajímavější nebo nejvíce překvapivé.
- Poté si určí mluvčího a ten seznam stručně představí třídě. Krátce shrne, co všechno padlo, a zdůrazní vybrané nejzajímavější nebo nejprekvapivější odpovědi.
- Všechna místa / odpovědi zaznamenáme pro třídu na flipchart nebo do velkoformátové mapy.

- *Ostatní žáci mohou vždy doplnit další odpovědi, která nebyly sebrány nebo prezentovány. Zde pečlivě zaznamenáváme případné pocity a názory žáků, které se od již řečeného odlišují.*

Následně mohou žáci vyjít ven a další odpovědi sebrat od jiných dětí ze školy nebo obyvatel obce.

Otázky o komunitě: *Která zdejší místa máš rád/a a proč? Která místa nemáš rád/a a proč? Na která zdejší místa jsi pyšný/á a proč? Čím je naše komunita jedinečná, známá? (výrobek, akce, osobnost, stavba, příroda apod.) Které místo považuješ za nebezpečné a proč?*

Pocitová mapa

Po skončení průzkumu žáci utvoří skupiny a pracují na pocitových mapách komunity. Nejprve by si měli vytisknout nebo nakreslit podkladovou mapu. Různé názory odlišují barevně (pastelkami, barevnými špendlíky, barevnými lepíky) nebo značkami (např. smajlíky). Zadáme žákům následující úkol: „Barevně označte jednotlivá místa na mapě podle legendy“.

Příklad legendy (vyučující si může typologii míst upravit):

- hnědou barvou označte místa, která jsou ošklivá,
- zelenou barvou označte místa, která jsou pěkná,
- ... významná místa,
- ... nebezpečná místa,
- ... místa, kde trávíme čas.

Žáci mají zaznamenávat především svoje vlastní názory. Navíc však mohou do mapy zanést i výsledky Zábavného průzkumu.

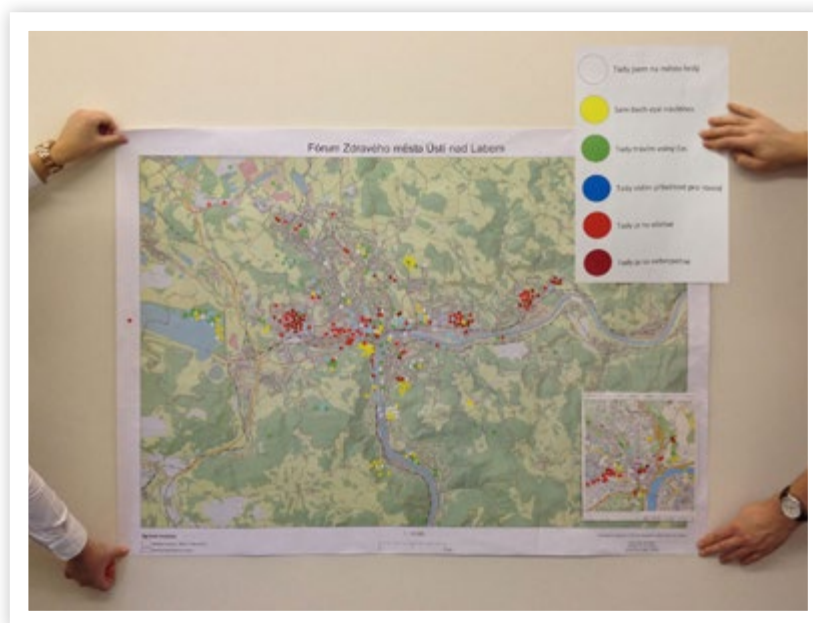
Reflexe

V rámci reflexe porovnáme mapy jednotlivých skupin mezi sebou. Hledáme a vysvětlujeme rozdíly u jednotlivých míst. V závěrečné diskuzi s žáky shrneme nejpodstatnější aspekty (např. jednotlivá místa, která mají rádi / neradi a proč).

Pozastavit se můžeme buď nad vybranými problémy, nebo naopak nad pěknými místy, která si zasluhují podrobnější průzkum. Případně můžeme na flipchart sepsat seznam problémových míst, ke kterému se vrátíme později, při plánování servisního projektu.

Literatura:

<https://www.pocitovemapy.cz/>

4.8 Procházka po obci IMPACT

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést komplexnější pochopení silných stránek, zdrojů a potřeb svojí komunity, jakož i nadšení pro nějakou formu komunitní služby.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák popíše různé způsoby zjišťování problémů, potřeb a zdrojů komunity.
- (H) Žák identifikuje silné stránky komunity, aniž by podceňoval její potřeby (**Posuzování**)
- (H) Žák charakterizuje silné stránky a hodnoty, které jeho komunita nabízí. (**Vděčnost**)

Klíčové pojmy:

- **Procházka po obci**¹: praktická participativní metoda sběru informací o zdrojích a dynamice určitého sousedství.
- **Komunitní problémy**: hmatatelné i nehmotné skutečnosti v komunitě, které se negativně odrážejí na prospěchu lidí nebo životního prostředí.
- **Posuzování**²: schopnost vidět věci objektivně a vyváženě, ze všech úhlů.
- **Vděčnost**³: schopnost uvědomovat si dobré věci v životě a být za ně vděčný.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Procházka po obci (1. krok)	Moderovaná diskuze	15 min	Flipchartový papír, značkovače
2. Procházka po obci (2. krok)	Skupinová aktivita	60 min	Trasy, průvodce pozorovatele, papír, psací potřeby, fotoaparát nebo mobilní telefony
Celkový časový odhad: 60 minut			

Popis aktivity

Procházka po obci – 1. krok: Poznáváme naši komunitu (15 min)

Poznámka: Jedním z nejdůležitějších kroků v koncepční fázi každého komunitního projektu je rozbor situace v komunitě. K tomuto rozboru můžeme přistupovat nejrůznějšími způsoby. Aktivita žáky seznámí s některými způsoby rozboru situace v komunitě. Tuto aktivitu je vhodné propojit s předchozí aktivitou – pocitovou mapou. Žáci po procházce mohou pocitovou mapu doplnit o nové poznatky.

Příprava a facilitace: na flipchart napíšeme otázku „Jakými způsoby se můžeme něco dozvědět o potřebách naší komunity?“, žáci se podělí o nápady formou brainstormingu. Jejich příspěvky zapisujeme na flipchart.

Po několika minutách nápady shrneme a z následujícího seznamu doplníme ty aspekty, které dosud účastníci nezmínili:

- reflexe a diskuze v rámci skupiny, jejíž účastníci se mezi sebou podělí myšlenky a nápady,
- přímé pozorování v komunitě (procházka po obci),
- šetření, ankety, průzkumy,
- rozbor zpravodajství o různých problémech komunity,
- rozbor komunitních projektů realizovaných jinými organizacemi nebo skupinami,
- veřejná výzva, aby se členové komunity podělili o názor na různé problémy v komunitě,
- rozhovory s lidmi z komunity.

Vyložíme, že jde o výběr praktických technik sběru informací o komunitě. Dnes má totiž třída možnost procvičit si jednu z těchto technik, procházku po obci.

Procházka po obci – 2. krok (60 min)

Poznámka: Aktivita může být obtížnější v závislosti na roční době, počasí a zvolené lokalitě. Samotné procházení se po obci však může být pro žáky velká legrace, praktický způsob, jak „spatřit“ svoji komunitu. Upozorňujeme, že ve velkých městech je třeba předem vybrat pro aktivitu vhodnou oblast nebo sousedství – nemusíme pokrýt celé město! Zkusíme zvolit oblast, ke které žáci projevují nějaký vztah a ochotu k službě, například okolí školy nebo sousedství, kde řada žáků žije. Nepřipadá-li procházka v úvahu, můžeme pozvat vybrané členy komunity, aby se k nám připojili v příslušné části našeho setkání, řekli nám o svých zkušenostech z komunity a seznámili nás s určitým spektrem názorů.

Příprava: před aktivitou si vypíšeme několik pěších tras obcí, které se z výchozího bodu, kde se nacházíme, dají projít zhruba do 45 minut. K těmto trasám připravíme popis cesty. Trasa by měla ideálně vést obytnými, obchodními, rekreačními i průmyslovými lokalitami, včetně míst, kam sami žáci možná dosud nevšimli. Vytvoříme pouze tolik tras, kolik máme k dispozici facilitátorů / vyučujících – s každou skupinou půjde jeden.

Máme-li přístup k digitálním fotoaparátům, můžeme si je vzít s sebou a cestu dokumentovat. Rozhodneme-li se pro tuto možnost, probereme s žáky nutnost respektovat práva osob přítomných v záběru.

Facilitace: Vysvětlíme žákům, že i když možná žijí v obci celý život, dnes je zveme k tomu, aby se na ni podívali novými očima – očima někoho, kdo nabízí službu!

Připomeneme, že každá obec již disponuje řadou úžasných vlastností (i když si jich často nevšímáme) a že hlavním spojencem skupiny při realizaci jejího komunitního projektu mohou být samotní členové komunity (spolu se zdroji, které mají k dispozici). Během procházky se žáci poohlížejí po silných stránkách a zdrojích a vedou si seznam pozitivních jevů, kterých si na obci všimli.

Také však platí, že každá obec má své problémy, výzvy – a zatímco některých si snadno všimneme, jiné se skrývají pod povrchem. Vysvětlíme, že skupina se má na procházce poohlížet rovněž po zřejmých i méně zřejmých problémech a vést si seznam věcí, které by potřebovaly vylepšit.

Povzbuzujeme žáky, aby se při procházce dávali do řeči s místními lidmi – objasňovali jim, co zrovna dělají, že hledají jednak různé možnosti obecně prospěšné práce a jednak zdroje, které by v této práci mohli využít. Žáci by se možná divili, jak je může obohatit postřeh dítěte v parku, stařenky na lavičce nebo čekajícího taxikáře!

Seřídíme si hodinky nebo mobilní telefony a domluvíme si čas, kdy musí být všichni zpátky na místě setkání. Na procházku mají skupiny 45 minut. Zkontrolujeme, že má každý s sebou pracovní list *Průvodce pozorovatele*, podle kterého si bude dělat poznámky, něco na psaní a pokud možno i fotoaparát k dokumentaci. Poté třídu rozdělíme do skupin, každé zadáme jinou trasu a vyšleme je (spolu s vedoucími) na procházku!

Bezpečnostní upozornění: Trasu procházky pečlivě plánujeme s ohledem na bezpečnost žáků. Připomeneme jim, aby dávali pozor při přecházení rušných ulic apod. Vyvažujeme snahu ukázat žákům nové (a možná i špinavější nebo méně bezpečné) oblasti obce a samozřejmě potřebu bezpečí a opatrnosti.

Otázky k debriefingu:

- Jak se vám tato aktivita líbila?
- Co se vám jeví jako největší výzvy, potřeby, problémy komunity?
- Jaké jsou nejvíce patrné silné stránky komunity?
- Co je na komunitě nejpozoruhodnější?
- Co je nejpřekvapivější?
- Jaký máte dojem z estetické stránky obce (kladný, záporný)?
- Co by vaše komunita potřebovala, aby se stala lepším místem?
- Jsou věci, které byste zlepšili nebo změnili?
- Je něco, co chcete po procházce ještě doplnit do pocitové mapy?

Zdroje:

- [1] Burns, Janice C., Pudrzynska, Dagmar, Paul, a Silvia R. Paz. 2012. *Participatory Asset Mapping: A Community Research Lab Toolkit* [Participativní mapa silných stránek: sada nástrojů pro průzkum komunity]. Advancement Project. Otevřeno 26. 4. 2016 (<http://www.communityscience.com/knowledge4equity/AssetMappingToolkit.pdf>).
- [2] a [3] Rashid, Tayyab, a Canada Afroze Anjum. 2014. „Ways to Use VIA Character Strengths“ [Způsoby uplatnění charakterových předností VIA]. *Values in Action*. Otevřeno 27. 4. 2016 (<http://www.viacharacter.org/resources/ways-to-use-via-character-strengths/>).
- [4] Rabinowitz, Phil. 2015. „Windshield and Walking Surveys“ [Šetření formou projížďky a procházky]. *Community Tool Box*. Otevřeno 27. 4. 2016 (<http://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/windshield-walking-surveys/main>).

Pracovní list: Procházka po obci – průvodce pozorovatele

Pokyny:

Při procházce po obci pozorujte a zapisujte si následující aspekty (anebo cokoliv dalšího zajímavého). V uvedených kategoriích si všimněte silných i slabých stránek, ale i dalších zajímavých věcí.

- *Obytné budovy.* Jaké je stáří a stav obytných budov ve zkoumané oblasti? Jsou rodinné a bytové domy udržované, nebo zanedbané, potřebují rekonstrukci? Další postřehy?
- *Ostatní budovy.* Jsou budovy zcela nebo z větší části využívány? Jeví se veřejné a obchodní objekty přístupné pro lidi s postižením – jsou zde rampy, vchody na úrovni ulice apod.? Další postřehy?
- *Veřejné prostory.* Jsou k dispozici veřejné prostory, kde se lidé mohou scházet? Jsou dobře

udržované? Nabízejí sezení, stromy a vegetaci, atraktivní design? Jsou zde kavárny, stánky s občerstvením nebo jiné vybavení zvyšující užitek prostoru? Kdo tyto prostory užívá? Je to rozmanitá skupina lidí? Další postřehy?

- *Parky.* Jsou parky užívány různými skupinami lidí? Jsou dobře udržované? Jsou zde k dispozici sportoviště? Mají si děti kde hrát?
- *Kultura a volný čas.* Jsou k dispozici muzea, knihovny, divadla, restaurace, kluby, sportovní stadióny, památky apod.? Jsou dostupné lidem z celé obce (v centrální lokalita, v dosahu veřejné dopravy)? Odráží se v nich různé kultury lidí z obce?
- *Uliční krajina.* Uliční krajina je prostředí ulic a chodníků a také budov, stromů apod., kterými jsou lemovány. Jsou zde stromy a/nebo vegetace? Jsou zde chodníky? Jsou fasády budov a výkladní skříně atraktivní a přívětivé? Jsou ulice a chodníky relativně čisté? Jsou k dispozici odpadkové koše? Je k dispozici venkovní sezení?
- *Podnikání.* Jaké různé podnikatelské provozovny zde jsou? Jsou výlohy zatlučené nebo opuštěné? Je zde mix malých i velkých podniků? Jsou zde prodejny potravin, lékárny a jiné obchody zajišťující nezbytné zboží pro všechny skupiny obyvatel?
- *Doprava.* Jak rušný je provoz v obci? Jedná se převážně o nákladní auta pro potřeby obchodu a průmyslu, nebo o auta osobní, soukromá? Vyskytuje se někdy zácpa? Jezdí hodně lidí na kole? Jsou zde cyklopruhy?
- *Kvalita životního prostředí.* Kolik je k dispozici užitečných zelených ploch a jsou rozmístěny po celé obci? Trpí místo smogem nebo přízemním ozónem? Je ve vzduchu cítit kouř, odpadky, výfukové plyny, chemikálie, průmyslový odpad apod.?
- *Sociální služby.* Působí v obci viditelně poskytovatelé sociálních služeb – centra duševního zdraví, potravinové banky, přístřešky pro lidi bez domova, pracoviště sociální péče apod.? Jsou soustředěné do určité oblasti? Jsou snadno dostupné veřejnou dopravou?
- *Politická aktivita.* Jsou vidět nápisy, plakáty nebo jiné projevy politické aktivity? Je patrné, že politická aktivita je povolena a/nebo vítána? Konají se protestní mítinky nebo demonstrace?
- *Spolková činnost.* Je v obci patrná činnost spolků a organizací? Působí tu zájmová sdružení? Jsou zde jiné obecně prospěšné organizace zaměřené na místní problémy, životní prostředí, sport, volnočasové aktivity, společenský život apod.?
- *Atmosféra obce.* Jaký máte z obce celkový dojem? Jeví se vám jako atraktivní místo?
- Další postřehy, silné stránky, slabé stránky?

4.9 Udržitelný život v místě Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Skrze simulační hru představit žákům význam udržitelnosti, základní pilíře udržitelného rozvoje a jak je zohlednit při plánování rozvoje místa. Dále si vyzkouší, jak vstupovat do veřejného prostoru. Díky hře by si žáci měli uvědomit, že naše aktivity mají vliv nejen na nás samotné, či na místo, kde aktivity realizujeme, ale i na okolní svět. V tomto kroku proto seznámíme žáky s pilíři udržitelného rozvoje.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák rozumí pilířům a pojmu udržitelný rozvoj a umí je aplikovat na místo.
- (Z) Žák vysvětlí, co je veřejný prostor a jak do něj vstupovat.
- (Z) Žák vysvětlí princip propojenosti lokálního a globálního v rámci udržitelného rozvoje.

Klíčové koncepty:

- **Udržitelný rozvoj** – má řadu definic, jedna z nejčastěji používaných je definice z Brundtland report: „Udržitelný rozvoj je rozvoj, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby“. V našich aktivitách často mluvíme také o udržitelném životě, v kontextu našeho projektu termíny udržitelný život i udržitelný rozvoj považujeme za stejné.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Hra na rybáře	Pohybová hra	20 min	Cca 500 malých předmětů (např. puzzle, nastříhané papírky, kamínky), lano délka cca 3 m
2. Pilíře udržitelného rozvoje	Skládkové učení	30 min	Listy s popisy pilířů udržitelného rozvoje
3. Urbanistická soutěž	Simulační hra	45 min	Popis problému obce, mapa imaginárního města, pracovní list
Celkový časový odhad: 95 min			

Popis aktivit

Hra na rybáře

Tato velmi krátká hra může být realizována jak uvnitř tak venku následujícím způsobem:

- Vytvoříme startovní čáru (např. na jednom konci učebny), na kterou se postaví všichni žáci. Na druhé straně prostoru vytvoříme na podlaze malé „jezero“ (např. s využitím lana) s průměrem 1-2 metry. Do jezera umístíme cca 120 kousků např. puzzle, tyto kousky představují ryby v jezeře (měli bychom do jezera umístit cca 6 ks na každého hráče, takže 120 ks je počítáno na skupinu 20 hráčů).
- Vysvětlíme žákům, že budeme hrát krátkou akční hru. Ve hře se stávají chudými rybáři, kteří každý den těžce pracují a na jejich úlovku jsou závislé jejich rodiny. Každý den chodí lovit do

jezera a loví ryby (lovení v této hře není nic těžkého, jen zvednout kousek puzzle, donést ho za čáru a jít pro další). Vaším úkolem je každý den (každé kolo) vylovit dostatek ryb, abyste vy a vaše rodiny dané kolo přežily. Pro přežití každého kola potřebujete ulovit minimálně 3 ryby. Není zakázáno lovit i více, pokud chcete vašim rodinám dopřát, ale 3 je minimum pro přežití.

- Vysvětlíme žákům, jak bude vypadat každé kolo:
 - každé kolo je limitováno časem, takže pokud v daném čase nechyť alespoň 3 ryby, vypadávají ze hry. Učitel hlídá čas, ten je 40-50 sekund na 1 kolo. (časová dotace záleží na vzdálenosti jezera, ale vždy dáme žákům dostatek času, aby potencionálně stihli chytit i více než 3 ryby).
 - po každém kole učitel zkontroluje, kdo dané kolo přežil. A také hlavně! Ryby se samozřejmě rozmnožují, takže po každém kole učitel znásobí počet ryb, které v jezeře zůstaly (pokud jich zůstalo např. 50, učitel přidá do jezera dalších 50 ks)
 - potom je možné hrát další kolo
 - pojdme se podívat, kdo všechno zvládne přežít nebo snad mít i lepší živobytí?
- Výsledkem je, že někteří žáci budou mít tendenci ulovit více než 3 ryby, aby se měli „lépe“, takže počet ryb v jezeře se bude snižovat v každém kole. To znamená, že v jistém kole již někteří rybáři nebudou mít co lovit a přežít. Výstupem je, že lovili neudržitelně, více, než opravdu potřebovali.
- Po této hře můžeme diskutovat, co „udržitelnost“ znamená v rámci naší hry i v rámci našich životů

UPOZORNĚNÍ: zvažte možnosti a velikost prostor, pokud je třída menší, může být nebezpečné, aby v ní běhalo 20 žáků najednou.

Pilíře udržitelného rozvoje

(Pokud chceme žáky nejdříve motivovat nějakou hrou, můžete vyzkoušet tzv. Marshmallow challenge <https://tinkerlab.com/spaghetti-tower-marshmallow-challenge/> se zadáním, aby postavili stabilní věž s co nejméně pilíři. Věž může být stabilní se třemi pilíři, tj. Právě tolik, kolik má udržitelný rozvoj. Kdybychom jeden pilíř z věže vyndali, zhroutila by se. Stejně tak musí tedy i náš rozvoj stát na třech pilířích a neupřednostňovat jen některý z nich.)

Z žáků vytvořte tři skupiny. Každá skupina se bude zabývat jedním z pilířů podnikavosti (ekonomický, sociální a environmentální), do každé skupiny tedy rozdejte několik kopií listů s popisem příslušného pilíře. Vyzvěte, aby si popis pilíře nejdříve každý přečetl sám a poté, aby se skupina snažila vytáhnout několik hlavních informací o tomto pilíři, které by předala ostatním skupinám. Po tomto kroku žáky rozdělte do jiných skupin – vyzvěte je, aby vytvořili trojice tak, aby v každé trojici byl zástupce jednoho pilíře. Úkolem těchto skupin je navzájem si představit význam a obsah jednotlivých pilířů. Poté se žáci vrátí do původních skupin a ujasňují si, jaké informace o dvou nových pilířích získali. Práci můžeme ukončit debatou, kdy se skupiny navzájem jedna druhé ptají na „kontrolní“ otázky.

Urbanistická soutěž

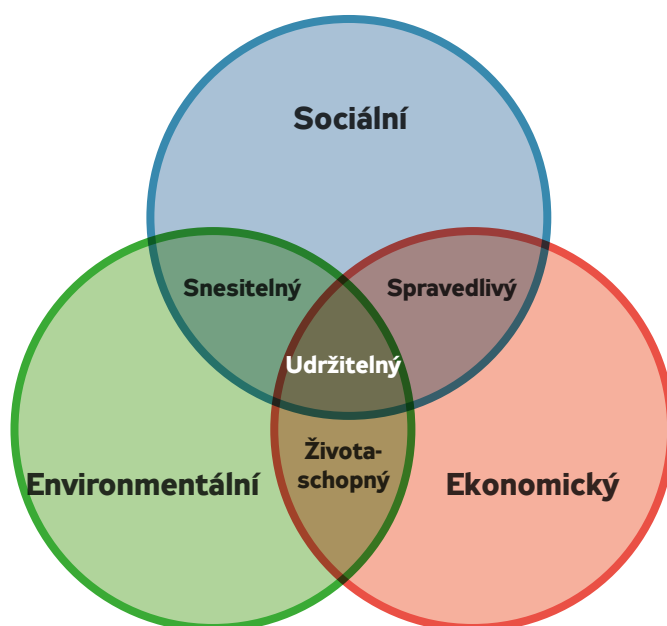
- Před žáky je přednesen problém obce Heřmanovy Sejfy – zanedbaný prostor lesoparku. Žáci dostanou pracovní list do skupiny po třech – zde je popis obce, plánek a úkol.
- Mají za úkol vytvořit návrh řešení problému tak, aby při práci využili poznatky, se kterými se seznámili při představování pilířů udržitelného rozvoje (případně při Marshmallow challenge).
- Žáci dostanou také 3 lepíky (notes) pro 3 pilíře. Na každý z nich by měli napsat informaci, jak konkrétně se pilíř projevuje v jejich návrhu.
- Žáci představují své návrhy – každá skupina si zapisuje, jaké nápady se jí u ostatních skupin v jednotlivých pilířích líbily a dávají skupině, která představuje návrh zpětnou vazbu na to, jak jsou pilíře propojeny.

PŘÍLOHY: Popisy jednotlivých pilířů

EKONOMICKÝ PILÍŘ

Udržitelným rozvojem se rozumí, že se zlepšují životní podmínky lidí v současnosti tak, aby to nebylo na úkor budoucích generací. Rozvoj není udržitelný, pokud všechny zdroje spotřebujeme teď a pro další generace nic nezbude. Udržitelný rozvoj znamená spolupracovat, více myslet na druhé a vážit si životního prostředí.

Udržitelný rozvoj obce/místa můžeme znázornit jako tři pilíře – **ekonomický** a **sociální** rozvoj se zachováním zdravého **životního prostředí (environmentální)**. Místo, kde se tyto tři pilíře protnou, je udržitelný rozvoj.

Ekonomický pilíř

Cílem ekonomického pilíře je zajistit práci (zaměstnanost) a dostatek financí (ekonomický růst) pro všechny. Proto, aby lidé v dnešní společnosti dokázali žít, musí vydělávat peníze. Získávání peněz je však přímo závislé na přírodních zdrojích a lidech – kvalitě jejich života a tedy i toho jaké mají v obci zázemí, vztahy, dostupnost školy, lékaře, samoobsluhy či jiné základní služby.

Růst ekonomiky (vydělávání peněz) by měl být takový, aby měl co nejmenší negativní dopad na přírodu a lidi v obci i ve světě. Pouze tehdy když vyděláváme peníze s ohledem na ostatní pilíře, dokážeme dosáhnout udržitelného rozvoje.

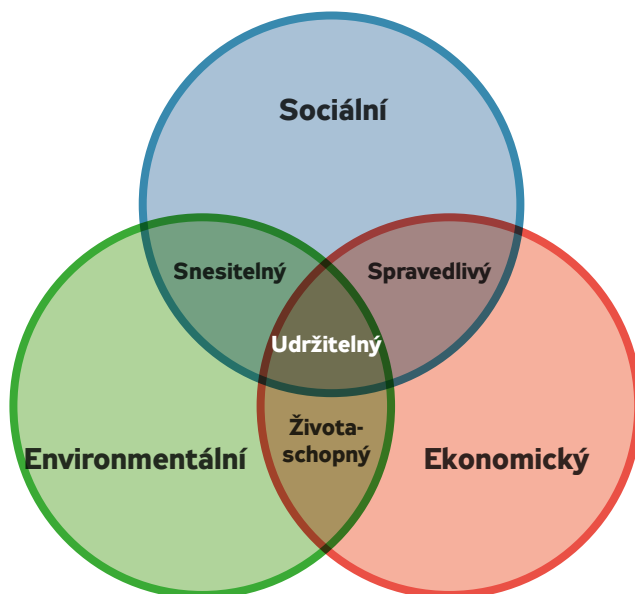
Příklad: V obci funguje několik malých podnikatelů, kteří mají obchody na náměstí. Lidé tam rádi chodí, potkávají se při nákupech, povídají si. Náměstí „žije“. Nicméně se některým lidem (investorům) podaří prosadit jejich čistě ekonomický zájem a postavit v obci supermarket. Díky tomu se stane, že lidé začnou chodit do supermarketu, náměstí se vylidní. Místní obchodníci nevydělávají, musí své obchody opustit a hledat jiný zdroj obživy. Bohužel se také stalo, že supermarket byl postaven na místě, které bylo důležité pro obnovu zásob spodní vody pro celou obec. Do budoucna tak hrozí, že obec nebude mít dostatek pitné vody.

Toto byl jen **zjednodušený** příklad, ve skutečnosti je tento problém daleko složitější. Důležité ovšem je si uvědomit, že pokud by obec přemýšlela o udržitelném rozvoji a nezohlednila jen ekonomický pilíř, jistě by našla vhodné řešení jak pro místní podnikatele a přírodu, tak pro investory.

SOCIÁLNÍ PILÍŘ

Udržitelným rozvojem se rozumí, že se zlepšují životní podmínky lidí v současnosti tak, aby to nebylo na úkor budoucích generací. Rozvoj není udržitelný, pokud všechny zdroje spotřebujeme teď a pro další generace nic nezůstane. Udržitelný rozvoj znamená spolupracovat, více myslet na druhé a vážit si životního prostředí.

Udržitelný rozvoj obce/místa můžeme znázornit jako tři pilíře – **ekonomický** a **sociální** rozvoj se zachováním zdravého **životního prostředí (environmentální)**. Místo, kde se tyto tři pilíře protnou, je udržitelný rozvoj.

Sociální pilíř

Udržitelný sociální rozvoj respektuje potřeby všech lidí. V rámci tohoto pilíře je potřeba vyvažovat nerovnosti mezi lidmi (skupinami i jednotlivci). Jeho základním principem je odstraňování chudoby a to nejen ve světě, ale i konkrétních obcích a krajích. Je třeba zajistit rovný přístup k základním hygienickým podmínkám, vzdělání a lékařské péči. Další aktivity jsou zaměřeny proti projevům zneužívání (dospělých i dětí) a diskriminace (kvůli barvě pleti, náboženství, politickým názorům atd.) a vyloučení seniorů a hendikepovaných.

Udržitelný sociální rozvoj by měl být postaven na principu solidarity (soudržnosti) s potřebnými, uvědomění si vlastního vlivu na okolní svět a zodpovědném rozhodování (Skutečně potřebuji ke spokojenému životu vše, co okolo sebe vidím?) apod.

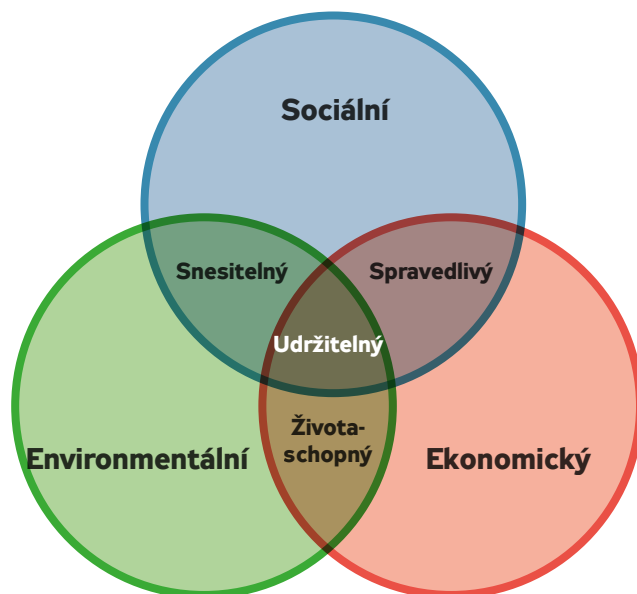
Příklad: V obci je dostatek obchodů. Přesto tam byl prosazen ekonomický zájem několika málo lidí a byl zde postaven supermarket. V tom samém místě měl stát domov pro seniory, pro který v obci není žádný vhodný prostor. Součástí tohoto prostoru mělo být menší zdravotní středisko. Místní obyvatelé proto musí jezdit za lékaři do okolních i více než 20 kilometrů vzdálených měst. Pro některé, hlavně starší a dlouhodobě nemocné lidi, je to velmi problematické např. vzhledem k jejich pohybovým potížím. Navíc senioři, kteří musí bydlet ve vzdálených domovech důchodců, jsou odtrženi od svých rodin a známých, protože ti je nemohou navštěvovat tak často, jako kdyby bydleli v místě.

Toto byl jen **zjednodušený** příklad, ve skutečnosti je tento problém daleko složitější. Důležité ovšem je přemýšlet o tom, jestli je moje potřeba nadřazena nad potřebou jiných lidí. Jestli jsou finance tím, co rozhoduje nebo měl být zohledněn i jiný pilíř.

ENVIRONMENTÁLNÍ PILÍŘ

Udržitelným rozvojem se rozumí, že se zlepšují životní podmínky lidí v současnosti tak, aby to nebylo na úkor budoucích generací. Rozvoj není udržitelný, pokud všechny zdroje spotřebujeme teď a pro další generace nic nezbude. Udržitelný rozvoj znamená spolupracovat, více myslet na druhé a vážit si životního prostředí.

Udržitelný rozvoj obce/místa můžeme znázornit jako tři pilíře – **ekonomický** a **sociální** rozvoj se zachováním zdravého **životního prostředí (environmentální)**. Místo, kde se tyto tři pilíře protnou, je udržitelný rozvoj.

Environmentální pilíř

Smyslem tohoto pilíře je ochrana životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů. Měli bychom si uvědomit, že planeta Země není nafukovací a její přírodní zdroje jsou proto omezené. Hodnota přírody a jejích ekosystémů je pro lidstvo nevyčísitelná. Proto bychom měli znát nejen fungování přírody, ale přemýšlet i nad dopadem naší činnosti na ni. Environmentální pilíř zasahuje jak do roviny sociální (kvality života lidí), tak ekonomické (finance).

Jedním z principů environmentálního pilíře je ochrana biodiverzity (rozmanitost živočišných i rostlinných druhů) ve všech jejích formách a podobách. Zachování rozmanitosti druhů je nezbytné, protože udržují stabilitu ekosystémů (rovnováhu v přírodě). Mnoho produktů pro člověka nepostradatelných, včetně léků, zdrojů energie, oblečení, stavebního materiálu atd. pochází z přírody. Součástí tohoto pilíře je i péče o neživou přírodu – vodu (jako zdroj pitné vody i domova pro živočichy a rostliny), čisté ovzduší, půdu, neobnovitelné zdroje (ropa, zemní plyn) atd.

Příklad: V obci byl postaven supermarket. Bohužel byl postaven v místě, které bylo zásadní pro shromažďování vody. Supermarket nyní působí jako „zátka“, která zabraňuje vstřebávání povrchové vody. Díky tomu nedochází k doplnění zásob podzemní vody a za několik let hrozí, že obec nebude mít dostatek užitkové (např. na zalévání, pro výrobu v továrně apod.) i pitné vody.

Toto byl jen **zjednodušený** příklad, ve skutečnosti je tento problém daleko složitější. Důležité ovšem je si uvědomit, že pokud by obec přemýšlela o udržitelném rozvoji a nemusela by v budoucnu řešit nedostatek pitné vody

Pracovní list (s plánkem města, popisem problému a zadáním)**Obec Heřmanovy Sejfy**

Problémem je zašlý a nepoužívaný park. Obec je nazývána „zatáčkou před turistickým centrem Javořín“, které láká davy lidí, ale Heřmanovými Sejfy pouze velkou rychlostí projíždějí. Obec se 4 000 obyvateli nemá žádné zajímavé místo a historickou památku. Mladí lidé mají tendenci prchat pryč, protože zde nemají žádné zázemí a prostor pro trávení volného času. Chybí turismus, není zde žádný průmysl ani továrna, kde by se dalo pracovat. V obci fungují pouze drobní živnostníci a zemědělci, obec není příliš bohatá. Věkově zde žije spíše střední a starší generace, mladých lidí je málo.

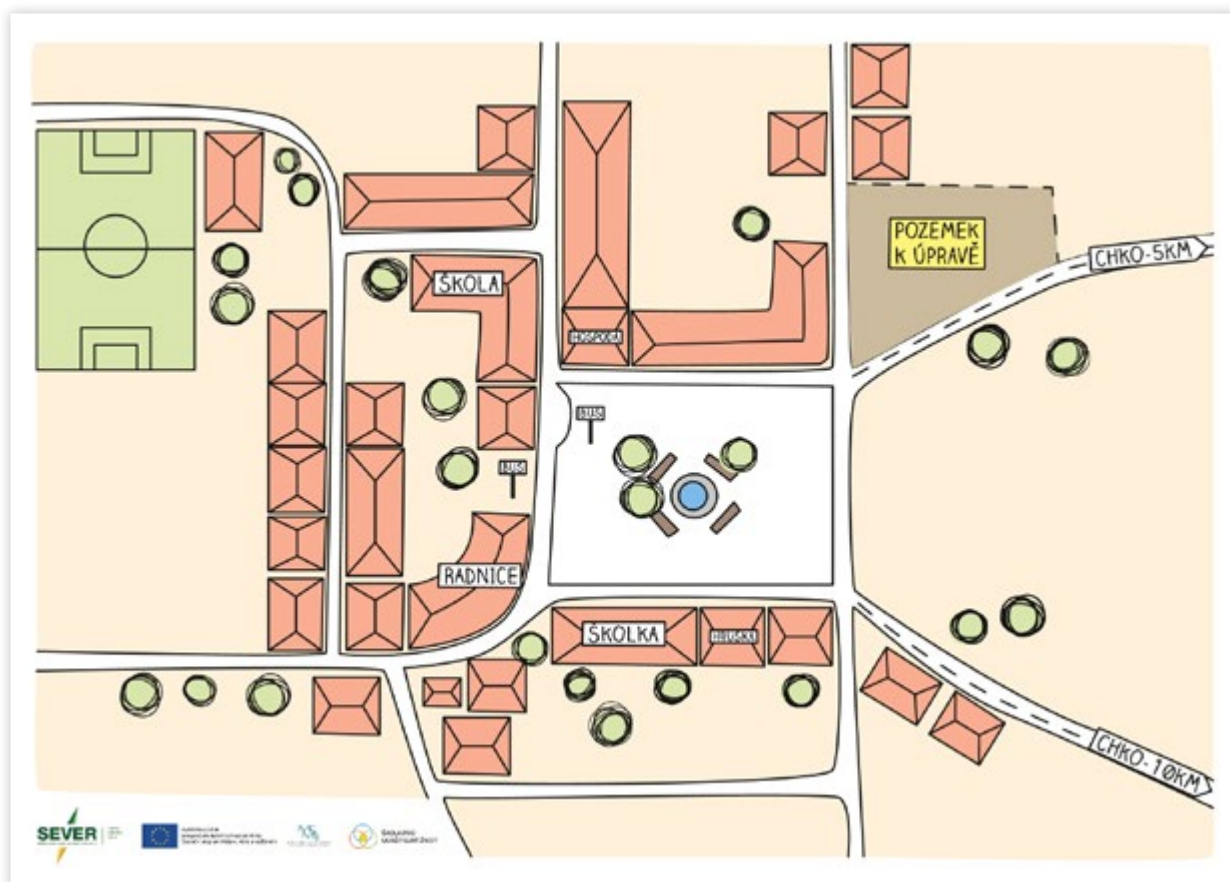
Nedaleko centra obce je jediná zeleň v obci – park, který není v dobrém stavu. Zastupitelé proto přemýšlí, jestli pozemek s parkem prodat bohatému podnikateli nebo ho zrekonstruovat a využít pro nějaký obecní účel. Nastává čas, aby občané přicházeli s návrhy, jak toto území udržitelně využít.

Úkol:

Vaším úkolem je vytvořit návrh řešení problému tak, abyste do návrhu využili poznatky, se kterými jste se seznámili při stavbě věže a při práci v domovských a expertních skupinách. Na každou nohu své věže pak nalepte jeden proužek barevného papíru, na který napíšete informaci, jak konkrétně se pilíř projevuje ve vašem návrhu. Každý pilíř má jinou barvu – stejnou jako před chvílí při práci s texty.

Zdroje:

KELLER, Jan. Přemýšlení s Josefem Vavrouškem. Praha: G plus G, 1995. 175 s. ISBN 80-901896-1-X.

4.10 Jak a proč vytvořit anketu

Mladí reportéři pro životní prostředí

Cíl aktivity:

Účastníci by měli umět sebrat názory na danou otázku či problém od většího počtu osob nebo zainteresovaných aktérů a uplatnit techniku ankety v rámci pátrání, hledání informací o řešeních, zpravodajství nebo uveřejňování výsledků.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti a hodnoty:

- (Z) Žák rozlišuje anketu jako techniku a formu pátrání, hledání informací o řešeních, zpravodajství nebo uveřejňování výsledků.
- (D) Žák vytvoří a uskuteční anketu jako zvláštní útvar publicistického stylu.
- (H) Žák používá metodu ankety ke sběru názorů / perspektiv na konkrétní otázku od široké škály osob nebo zainteresovaných aktérů v komunitě.
- (H) Žák mezi lidmi v komunitě rozpoznává různé perspektivy na danou otázku / téma a různé související zájmy.

Klíčové pojmy:

- **Anketa** představuje nástroj zaměřený na jednu konkrétní otázku, kterým oslovujeme větší počet zainteresovaných aktérů a osob v jedné či více komunitách. Ústředním prvkem je jedna otázka, která má být jasná a neměnná, i pokud ji klade celý tým tazatelů. Anketa nám umožňuje shromáždit různé názory v poměrně krátkém čase. Jejím prostřednictvím můžeme žáky vést k aktivní práci s problematikou udržitelnosti. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Příprava	Samostatná a/nebo skupinová práce, zjišťování informací, práce v terénu	30 min a více	Pero, sešit, notebooky, diktafony, mobilní telefony
2. Realizace	Samostatná nebo skupinová práce	45 min a více	
3. Uveřejnění ankety	Samostatná nebo skupinová práce	30 min a více	
4. Reflexe	Samostatná nebo skupinová práce	15 min a více	
Časový odhad: nejméně 120 minut			

Popis aktivity

1. Příprava:

- Zvolíme si téma a zformulujeme otázku. Ta má být řečena jasně a zřetelně.
- Určíme, jak se bude anketa sbírat (osobní rozhovory, video, audio nahrávka), a naplánujeme si čas a místo sběru.
- Naplánujeme si, jak budeme vyhledávat a oslovovat respondenty.

2. Realizace

- Oslovíme respondenta. Představíme se, milým způsobem uvedeme téma a položíme otázku.
- Odpovědi ihned zapisujeme nebo ještě lépe nahráváme (zvuk, video). Každého respondenta vyfotografujeme a zapíšeme si jeho jméno.
- Respondentům dáváme prostor, aby vyjádřili svůj názor, a shromažďujeme jejich odpovědi. Za odpovědi a spolupráci jim poděkujeme. Vyvarujeme se reakcí a projevů vlastního názoru. Respondenty nijak nenavádíme ani nenaznačujeme, jaké odpovědi jsou správné či žádoucí.
- Když máme všechny odpovědi sebrané, zpracujeme výsledky ankety v publicistickém stylu.
- Název by měl být zajímavý a stručný. Může to být třeba znění anketní otázky nebo její části. Název formulujeme tak, aby upoutal pozornost.
- Doplníme sebrané odpovědi (beze změn), zpracujeme podcast nebo vyrobíme video. Formát článku nebo videa doprovodíme fotografiemi.

3. Uveřejnění a šíření ankety

- Výsledky ankety (článek, video, audio / rozhlasový příspěvek) uveřejníme v předem vybraném nebo dohodnutém médiu:
 - v tisku, v časopise (školním, místním, celostátním),
 - v televizi,
 - v rozhlase,
 - na internetových stránkách.

4. Reflexe

- Vyučující nebo celý tým si položí následující otázky:
 - Pokud bylo naším cílem pojednat nebo zvýraznit určitou spornou otázku, ukázala se anketa jako vhodný útvar?
 - Jak anketa v dané věci nebo problému pomohla?
 - Vzešla z ankety nějaká informace, kterou byste označili za nejzajímavější nebo nejvíce relevantní?
 - Která část procesu byla nejhodnotnější?
 - Co by se dalo zlepšit?
 - Vyvolala anketa nějaké (pozitivní) reakce?
 - K jakým následným krokům bychom měli přistoupit dále?
- Naplánujeme si další aktivitu MRpŽP (interview, komentář, reportáž).

Literatura:

- [1] Zdroje z učitelských a žákovských workshopů slovinských Mladých reportérů pro životní prostředí
- [2] Národní stránka MRpŽP: www.mladireporteri.org

4.11 Jak uskutečnit interview

Mladí reportéři pro životní prostředí

Cíl aktivity:

Účastníci by měli umět sebrat různé informace na konkrétní téma, zvolit ústřední prvek či hlavní problém, vybrat dotazovaného a uskutečnit interview v rámci pátrání nebo zpravodajství.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák rozeznává interview jako formu zjišťování informování nebo zpravodajství o konkrétním tématu.
- (Z) Žák identifikuje úlohu jednotlivých zainteresovaných aktérů u konkrétního problému, sporné otázky nebo tématu udržitelnosti.
- (D) Žák připraví a uskuteční interview jako zvláštní útvar publicistického stylu.
- (D) Žák pracuje s interview jako zpravodajskou formou za účelem propagace konkrétního problému udržitelnosti, jeho řešení, osvěty nebo podnícení změny v komunitě.

Klíčové pojmy:

- **Interview** je v podstatě strukturovaný rozhovor, při kterém jeden účastník klade otázky a druhý poskytuje odpovědi. Obvyklý formát je jeden na jednoho, tedy *tazatel* (novinář) a *dotazovaný*. Novinář se ptá a dotazovaný dává odpovědi, které obvykle obsahují určité informace. Prostřednictvím interview můžeme žáky vést k aktivní práci s problematikou udržitelnosti. Žáci mohou pracovat i v týmech, zejména při výrobě videa.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Zjišťování informací, příprava	Samostatná a/nebo skupinová práce, zjišťování informací, práce v terénu	90 min a více	Pero, sešit, notebooky, diktafony, mobilní telefony
2. Vedení interview	Samostatná nebo skupinová práce	60 min	
3. Uveřejnění interview	Samostatná nebo skupinová práce	30 min a více	
4. Reflexe	Samostatná nebo skupinová práce	20 min a více	
Časový odhad: nejméně 200 minut			

Popis aktivity

Zjišťování informací, příprava

- Zvolíme si problematiku a v jejím rámci určité dílčí téma nebo spornou otázku.
- Pečlivě zjišťujeme informace o pozadí tématu, pracujeme s místními i světovými zdroji.
- Bez ohledu na druh interview si vždy připravíme otázky předem. Měli bychom předem přesně vědět, jaké informace od jednotlivých osob potřebujeme.
- Počítáme s možností, že předem připravené otázky budeme operativně měnit.

Oslovení dotazovaných

- Vybereme si dotazovaného. K rozhovoru s daným člověkem musí být dobrý důvod. Jde o skutečného odborníka v nějakém vědeckém oboru? Nebo o očitého svědka? O někoho, kdo má na příběhu určitý zájem? Ochotu poskytnout interview najdeme u mnoha lidí, ale ne každý se nám bude hodit.
- Rozlišujeme několik druhů interview:
 - a. Interview s lidmi, kteří nabízejí poznatky z první ruky (např. odborníci) nebo mají bezprostřední zkušenost s nějakou událostí či problematikou (svědci, zainteresovaní aktéři) a zároveň nemají důvod věc zkreslit.
 - b. Interview s lidmi, kteří nabízejí poznatky z první ruky nebo mají bezprostřední zkušenost s nějakou událostí či problematikou, ale mají na věci určitý zájem. Nabízejí proto zaujatý nebo subjektivní pohled nebo mohou věc zkreslit, významově posunout.
 - c. Interview s občany nebo veřejnými činiteli, kteří nemají žádné zvláštní poznatky ani odbornost, ale poptáváme jejich názor pro zlepšení vyváženosti nebo názorové rozmanitosti našeho příspěvku.

Vedení interview

- Poznamenejme si k tématu různá fakta a statistiky, abychom byli schopni vyvrátit případné dezinformace.
- Zamýšlené otázky seřadíme do logického sledu. Jak by otázky seřadil právník při křížovém výslechu svědka? Víme předem, o jaké informace stojíme, a ptáme se tak, abychom je získali.
- Aby se dotazovaný uvolnil, začneme jednoduššími otázkami.
- Zmínil-li dotazovaný něco, k čemu se chceme vrátit, uděláme si stručnou poznámku (např. když si dotazovaný protiřečí).
- Předem si představíme, jaké asi budou odpovědi, a připravíme si možnosti doplňujících otázek.
- Interview by neměl mít pod kontrolou dotazovaný. V případě potřeby jej bez váhání zdvořile přerušíme.
- Pozorně nasloucháme každé odpovědi. Řekne-li dotazovaný něco nečekaného, jsme připraveni v další otázce zaimprovizovat.

Sestavení a sepsání příspěvku

- Když máme hotový záznam z interview a vlastní poznámky, můžeme se pustit do psaní a editace. Nejprve bychom měli záznam přepsat.
- Poté si přepis projdeme a označíme si nejlepší pasáže, které budeme chtít použít. Je vhodné poznamenat si k nim čas začátku a konce, abychom je pak v nahrávce snadno našli a věděli, jak jsou dlouhé.
- Začneme psát. Na prvním řádku shrneme nejpodstatnější prvky sdělení (právě tento řádek dávají novináři přečíst šéfredaktorovi, aby jej pro svůj článek získali). Přitáhneme tím pozornost čtenáře a naladíme jej k dalšímu čtení, poslechu či sledování.
- Nezapomeneme připojit alespoň jednu fotografii dotazovaného.

Uveřejnění a šíření interview

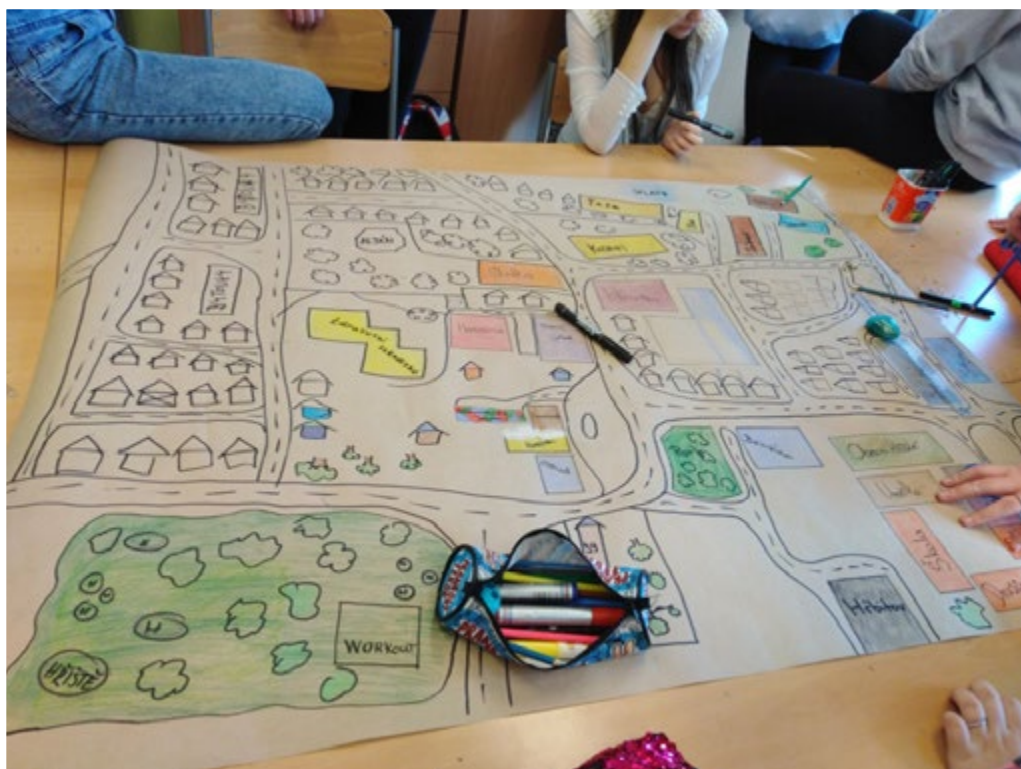
- Získané interview (článek, fotografie, video) uveřejníme v předem vybraném nebo dohodnutém médiu:
- v tisku, v časopise (školním, místním, celostátním, odborném),
- v televizi,
- v rozhlase,
- na internetových stránkách.
- Pokud možno získáme k příspěvku zpětnou vazbu.

Reflexe

- Vyučující nebo celý tým si položí následující otázky:
 - *Jaké jsme si odnesli ponaučení o dané problematice a o zainteresovaných aktérech, se kterými jsme mluvili?*
 - *Co by se dalo zlepšit?*
 - *Dostalo se interview k cílovému publiku?*
 - *Vyvolalo interview nějaké reakce v cílové skupině nebo mezi občany?*
 - *Jaké se nabízejí další kroky – z hlediska žáků jako aktivních občanů?*
- Naplánujeme si další aktivitu MRpŽP (anketu, komentář, reportáž apod.).

Literatura:

- [1] Wikipedie
- [2] Webinář MRpŽP „In the field – mobile journalism“ [Mobilní novinařina: pracujeme v terénu], James O’Hagan, 2020
- [3] Mladí reportéři pro životní prostředí: Příručka pro žáky a učitele
- [4] Národní stránka MRpŽP: www.mladireporteri.org

4.12 Vize místa Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

S žáky plánovat, jak by mělo vypadat město v budoucnosti a zároveň pojmenovat klíčové potřeby nebo problémy místa.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti nebo hodnoty:

- (Z) Žák formuluje a vysvětlí vlastní názory a má je podložené argumenty.
- (D) Žák pracuje s názory ostatních a reflektuje je.
- (D) Žák rozpozná problémy a potřeby v místě, posoudí jejich řešení z pohledu udržitelného rozvoje.

Klíčové pojmy:

Vize místa – je promyšlený a popsáný plán o tom, jak by se obec měla ideálně rozvíjet, jak by mělo vypadat. Ten je pak možné představit a prodiskutovat se zástupci obce.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Motivace, úvod	Diskuze, samostatná práce	20 min	Pracovní list „ <i>Naše obec vize za 10 let</i> “, flipcharty s názvy okruhů
2. Společná tvorba vize	Práce ve skupině	60 min	Papíry A4, psací potřeby
3. Reflexe, závěr	Diskuze	10 min	
Celkový časový odhad: 90 min			

Popis aktivity

Motivace, úvod

Krátce si shrneme, co o naší obci víme, připomeneme si výstupy předchozích aktivit. Poté si žáci vezmou pracovní list „*Naše obec – vize za 10 let*“, viz níže. Úkolem žáků nyní bude individuálně doplnit pracovní list. V prvním sloupci by měli stručně popsat současný stav daného okruhu, v druhém sloupci to, jak by se stav dané oblasti měl změnit a vypadat ideálně za 10 let. U všech okruhů vyplní i třetí sloupec – z jakého důvodu takovéto změny chtějí. Než žáci dokončí své úkoly, rozmístíme po třídě flipy s názvy jednotlivých okruhů (doporučujeme Lidé, Hospodářství, Příroda a historie, Zástavba a veřejná prostranství, Spolupráce s okolním světem, Správa obce).

Společná tvorba vize

Dále žáky spojíme do menších skupinek (3–5 žáků), v nichž si sdílí svoje představy (případně v jejich diskusi vzniknou i nové) a shodnou se na několika tvrzeních o budoucí podobě obce, které by přednesli ostatním. Každé tvrzení, na kterém se žáci ve skupině shodli, zapíší fixami či silnými pas-

telkami na samostatný dostatečně velký papír – např. formát A4 tak, aby byly texty dobře čitelné i z větší vzdálenosti, a umístí je dle okruhu na připravené flipy.

Poté jednotlivé skupiny ostatním postupně představí své návrhy budoucí podoby místa. Postupně projedeme všechny okruhy. Střídáme po kruhu skupiny tak, aby každá vždy představila jeden z návrhů. Návrhy máme na očích na flipcích – velmi podobné návrhy se souhlasem autorů již znovu neřešíme (a sloučíme je k sobě) nebo po diskusi doplníme původní návrh atd. Žádný návrh by neměl být ignorován či změněn bez souhlasu autorů. Umožníme případně i vznik nových námětů přímo v diskusi, např. v reakci na inspiraci jiným návrhem nebo proto, že nějaké téma není příliš pokryto.

Reflexe, závěr

Na závěr si výroky a nápady k jednotlivým okruhům znovu přečteme, pokud bude třeba, tak věty upravíme, doplníme a ubezpečíme se, že o nich panuje shoda. Bylo by vhodné společně z jednotlivých výroků sestavit i obecné shrnutí pro každý okruh (viz PL „Naše obec – vize za 10 let“). Můžeme také zkusit vymyslet nějaké „motto“ pro svou vizi obce (např. „Obec Černá, obec snů“ apod.), či to dát žákům za domácí úkol a pak vybrat např. hlasováním to nejlepší.

PRACOVNÍ LIST – Naše obec – vize za 10 let

OKRUHY	NAŠE OBEC ZA 10 LET	PROČ TO TAK CHCI
Lidé (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		
Hospodářství (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		
Příroda a historie (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		
Zástavba a veřejná prostranství (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		
Spolupráce s okolním světem (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		
Správa obce (obecné současného shrnutí stavu této oblasti)		

4.13 Plánování projektu servisního učení ^{IMPACT}

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést pochopení podstaty projektů servisního učení a jedinečných vlastností tohoto přístupu.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák uvede charakteristiky projektu a komunitního projektu servisního učení.
- (Z) Žák definuje kroky komunitního projektu servisního učení.
- (Z) Žák rozlišuje mezi obecně prospěšnou prací a servisním učením.
- (H) Žák jeví zájem o komunitu a její potřeby / problémy a vyhledává praktické způsoby řešení těchto potřeb v rámci komunitních projektů servisního učení. **(Zvídavost)**

Klíčové pojmy:

- **Obecně prospěšná práce**¹: neplacená činnost, kterou vykonává jednotlivec nebo skupina osob pro blaho veřejnosti nebo jejích institucí.
- **Komunitní projekt servisního učení**: projekt obecně prospěšné práce, jehož součástí a prioritou je i učení se s komunitou a od komunity.
- **Servisní učení**²: výuková metoda spojující občanskou angažovanost žáků s kognitivním učením. Servisní učení se vždy skládá ze dvou podstatných prvků: 1) služba jiným lidem nebo komunitě, kdy žáci řeší reálné potřeby komunity, a 2) učení, kdy se občanská angažovanost propojuje s osvojováním nových znalostí, dovedností a hodnot. K učení zde dochází jednak bezděčně, prací na projektu, a jednak reflexí po skončení služby.
- **Zvídavost**³: získávání zkušeností pro ně samotné; touha po zkušenosti ve všech jejích podobách; fascinace různými tématy a předměty.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Co je to projekt servisního učení	Moderovaná diskuze	40 min	Flipchartový papír, značkovače, barevný papír
Celkový časový odhad: 40 minut			

Popis aktivity

Co je to projekt servisního učení? (40 min)

Poznámka: při této aktivitě se žáci podrobněji seznamují s charakteristikou a souvislostmi projektů servisního učení.

Příprava a facilitace: na flipchart napíšeme otázku „Co je to projekt?“, žáci se mají podělit o svoje nápady. Odpovědi zapisujeme na flipchart. Když se žáci podělí o svoje příspěvky, shrneme je do uspořádané definice, například: „naplánovaná práce nebo činnost dokončená v určitém čase a určená k dosažení konkrétního účelu“. Zdůrazníme následující obecné prvky projektu⁵:

- Cílem projektu je něco udělat nebo změnit.
- Projekt má svůj začátek a konec.
- Projekt může trvat hodiny, měsíce nebo roky.
- Projekt se liší od rutiny, je něčím zvláštní a jedinečný.

Když dospějeme k definici projektu, uvádějí žáci praktické příklady projektů z každodenního života. Jakmile shromáždíme několik nápadů, rozdělíme žáky do čtyř skupin. Každá dostane arch flipchartového papíru a značkovače. Mezi skupiny rozdělíme následující čtveřici situací. Jejich úkolem je provést rozbor praktických kroků, které jsou zapotřebí k dosažení cíle projektu:

- uspořádat oslavu,
- uvařit večeři,
- zorganizovat výlet,
- vyrobit skříň.

Skupiny mají na práci deset minut. Poté jedna po druhé prezentují svoje výsledky ostatním. Když jsou prezentace hotovy, shrneme hlavní kroky projektu (můžeme si je případně předem napsat na flipchart nebo tabuli):

1. koncepce (vytvoříme si představu, jak bude projekt vypadat a jaké potřeby bude řešit),
2. plánování (podrobně promyslíme, jak, kdy a kdo bude projekt uskutečňovat),
3. realizace (samotné provedení projektu),
4. hodnocení (po skončení projektu zjišťujeme, jestli jsme jej provedli podle plánu),
5. oslava (těšíme se z dosaženého výsledku).

Vysvětlíme žákům, že v případě zájmu mohou uskutečňovat různé typy projektů servisního učení:

- **přímé projekty**, které bezprostředně řeší danou potřebu – jsou praktické, zpravidla jednorázové, službu vykonávají přímo žáci (např. jarní den Uklidme Česko),
- **nepřímé projekty**, které danou potřebu řeší zprostředkovaně – žáci jsou spojkou pro jiného aktéra, který problém přímo vyřeší (např. zaplatíme někomu, kdo jednou měsíčně uklidí park),
- **aktivistické projekty**, které potřebu řeší změnou příslušné veřejné politiky a/nebo zákonů, tedy takovou změnou systém, která zaručuje dlouhodobé dopady (např. petice starostovi, aby obec zavedla pokuty za znečišťování parku).

Můžeme také zmínit velmi širokou škálu témat, kterým se projekty udržitelného rozvoje věnují. Po uzavření této části diskuze vysvětlíme žákům, že podstatou projektů, kterým se věnujeme, není jen obecně prospěšná práce, ale servisní učení. Žáci, kteří se přihlásí, přečtou definice obecně prospěšné práce, komunitního projektu servisního učení a servisního učení, uvedené na první straně této lekce. Poté otevřeme diskuzi s pomocí následujících otázek:

- Čím se podle vás liší servisní učení od pouhé služby či dobrovolnictví?
- Proč podle vás chceme, abyste si v projektech, které spolu děláme, osvojovali reálné znalosti, hodnoty a schopnosti?

Po stručné diskuzi vyložíme, že oba typy projektů mají za cíl konání dobra pro komunitu, ale odlišují se ve třech podstatných prvcích:

- Každý projekt zahrnuje i výukové cíle – tým si označí, co konkrétně se chce v projektu naučit.
- Po celou dobu projektu probíhá strukturovaná reflexe – vždy se na chvíli zastavíme a zhodnotíme si, jak dobře se nám spolu pracuje, učí a dosahuje vytyčeného cíle.
- Postoj skromnosti a ochoty učit se *od* komunity – po celou dobu projektu do komunity vstupujeme nejen s nabídkou služby, ale také s poptávkou, aby komunita pomáhala nám.

Zdroje:

- [1] „Community service.“ [Obecně prospěšná práce]. 2011. *American Heritage Dictionary of the English Language*. Otevřeno 26. 4. 2016 (<http://www.thefreedictionary.com/community+service>).
- [2] Zentner, Sandra. 2011. „Service-learning in German schools. A promising way to get youth involved in active learning and civic engagement“ [Servisní učení na německých školách: slibná metoda, jak přivést mládež k aktivnímu učení a občanské angažovanosti]. *Lernen Durch Engagement*. Weinheim: Freudenberg Foundation.
- [3] Rashid, Tayyab, and Canada Afroze Anjum. 2014. „Ways to Use VIA Character Strengths“ [Způsoby uplatnění charakterových předností VIA]. *Values in Action*. Otevřeno 26. 4. 2016 (<http://www.viacharacter.org/resources/ways-to-use-via-character-strengths/>).

4.14 Jak vytvořit reportáž Mladí reportéři pro životní prostředí

Cíl aktivity:

Účastníci dovedou prezentovat určité téma, problematiku nebo událost s jasným a relevantním sdělením pro cílové publikum.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák si uvědomuje nezaměnitelnou úlohu zpravodajství při zviditelňování určité aktivity v místní komunitě.
- (Z) Žák si uvědomuje rozmanitost událostí, názorů a zájmů v místní komunitě a rozdílnou úroveň poznatků o daném tématu.
- (D) Žák připraví, vytvoří a uveřejní reportáž založenou na pátrání a zjišťování informací o daném problému a jeho řešeních.
- (Z, D) Žák připraví a vytvoří reportáž v podobě relevantního a zajímavého příběhu pro cílové publikum (vypravěčství).

Klíčové pojmy:

Reportáž je základním útvarem publicistického stylu. Sděluje nám, KDO byl zapojen, CO se stalo, KDE, KOMU, KDY a popřípadě též PROČ. Začíná perexem, tj. shrnutím nejvýznamnějších poznatků. K reportáži je vhodné doplnit fotografie, data a grafiku. Nepatří do ní osobní názory ani pocity autora. Prostřednictvím reportáže vedeme žáky k aktivní práci s problematikou udržitelnosti. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Pátrání, příprava	Samostatná práce, zjišťování informací, práce v terénu	90 min a více	Pero, sešit, notebooky, diktafony, mobilní telefony
2. Realizace	Samostatná práce	60 min a více	
3. Uveřejnění	Samostatná práce	30 min a více	
4. Reflexe	Samostatná nebo skupinová práce	20 min a více	
Časový odhad: nejméně 200 minut			

Popis aktivity

1. Příprava, pátrání:

- Zvolíme si téma (problém, spornou otázku, událost nebo zainteresovaného aktéra). Je-li těžké si vybrat, zaměříme se na místní úroveň, na naši místní komunitu.

- Promyslíme si, jak se dané téma nebo událost dá představit a jaké odborníky nebo jiné zainteresované aktéry bychom do reportáže mohli zahrnout.
- Promyslíme si způsob prezentace a sdělení tématu ze všech úhlů pohledu. Čteme a pátráme. Pečlivě zjišťujeme informace o pozadí tématu, pracujeme s místními i světovými zdroji.
- Téma pokud možno navážeme na globální pohled.
- Navštívíme lidi a události, klademe otázky, zjišťujeme různé pohledy na stejnou věc, hledáme i případné rozpory mezi různými názory.
- Pracujeme-li na reportáži ve skupině, předem si naplánujeme úlohy jednotlivých zapojených žáků. Zejména při výrobě videa je vhodné rozdělit skupinu na reportéry a technickou podporu.
- Promyslíme si, zda by se nedala vytvořit fotoreportáž. Pro tu budeme potřebovat pokročilé znalosti fotografie.
- Rozvrhneme si dostatek času na psaní, tvorbu reportáže nebo výrobu videa.

2. Realizace

- Definujeme si klíčové sdělení. Patří do něj základní prvky: KDO, CO, KDE, KDY, PROČ a JAK. Pokud již máme informací nadbytek, vybereme ty nejpodstatnější a sestavíme perex.
- Zvolíme způsob prezentace a zvýraznění všech úhlů pohledu.
- Reportáž vyprávíme formou příběhu, odrážejícího konkrétní událost, situaci, osobní zkušenosti (ale ne zkušenosti autora).
- Nejdůležitější částí naší reportáže je název, který patří hned na začátek. Měl by být atraktivní a relevantní pro naše cílové publikum, aby upoutal jeho pozornost.
- Dbáme na to, aby reportáž nebyla moc dlouhá a aby byla zajímavá. Popis situace doplňujeme citacemi, grafy, daty, fotografiemi a dalšími informacemi.

3. Uveřejnění

- Reportáž (článek, video, audio / rozhlasový příspěvek) uveřejníme nebo vysíláme:
 - v tisku, v časopise (školním, místním, celostátním),
 - v televizi (školní, místní, celostátní),
 - v rozhlase (školním, místním, celostátním),
 - na internetových stránkách (školních, místních, celostátních).
- Nacvičíme prezentaci reportáže na různých setkáních, například pro místní komunitu.

4. Reflexe

- Vyučující nebo celý tým si položí následující otázky:
 - Odráží reportáž dané téma nebo problém z různých úhlů pohledu?
 - Získala si pozornost, vyvolala nějaké reakce?
 - Jaké si její autoři odnesli ponaučení? Co by se dalo zlepšit a jak?
 - K jakým následným krokům bychom měli přistoupit dále?
- Jaké se nabízejí další kroky – z hlediska žáků jako aktivních občanů?

Literatura:

- [1] Mladí reportéři pro životní prostředí: Příručka pro žáky a učitele
- [2] Zdroje z učitelských a žákovských workshopů slovinských Mladých reportérů pro životní prostředí
- [3] Národní stránka MRpŽP: www.mladireporteri.org
- [4] Video návod MRpŽP na téma psaní (v angličtině): <https://www.youtube.com/watch?v=Sf-Z8XGAd9c>
- [5] Video návod MRpŽP o základech fotografie (v angličtině): <https://www.youtube.com/watch?v=U91Ahk7dXKg>
- [6] Video návod MRpŽP o základech práce s videem (v angličtině): https://www.youtube.com/watch?v=bTT_TZpeNCw

4.15 Setkání s komunitou Škola pro udržitelný život

Cíl aktivity:

Představit návrh vize místa ("Naše obec za 10 let") a vybrané projektové záměry ostatním členům komunity. Komunita následně poskytne žákům zpětnou vazbu/připomínky k doplnění vize a projektovým záměrům.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti nebo hodnoty:

- (D) Žák spolupracuje s komunitou.
- (D) Žák prezentuje výsledky tvorby vize místa.

Klíčové pojmy:

Komunitní plánování – je metoda, která umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života. Jejimi charakteristickými znaky jsou – zapojení všech, kterých se zpracovávaná oblast týká, dialog a vyjednávání, dosažení výsledku, který je přijat a podporován většinou účastníků.
*Nejedná se o vzdělávací celek, ale o návod, jak můžete vést setkání s komunitou

FÁZE SETKÁNÍ S KOMUNITOU
1. Příprava a organizace setkání
2. Setkání s komunitou
3. Reflexe, závěr
Časový odhad: záleží na účelu

Popis aktivity

Pro přípravu i realizaci komunitního setkání je možné využít ÚKOLNÍK.

Příprava a organizace setkání

Na co nezapomenout a co všechno připravit před setkáním s komunitou? Několik nejdůležitějších bodů jsme vypsali i zde:

Před setkáním – s předstihem promyslíme:

Kde se bude setkání konat?

- škola (vlastní zázemí, jednodušší organizace)
- zasedací místnost městského úřadu (může dodat větší prestiž celé akci) apod.

Koho z komunity pozveme?

- zástupce obce (pověřené úředníky, zástupce rady či zastupitele obce)
- rodiče, prarodiče
- další učitele a žáky ze školy (dle situace)
- zástupce místních NNO, aktivní jednotlivce, podnikatele atd.
- místní obyvatele, kterých se může týkat obsah prezentace atd.

Co bude na pozvánce?

- Termín
- čas (od–do)
- místo
- program setkání
- kontakt
- návratka (pokud potřebujeme) atd.

Jakým způsobem budeme vybrané zvát?

- osobní pozvání (nejúčinnější)
- pozvánka v obecním tisku
- rozesílka (roznos) pozvánek atd.

Jak zajistíme občerstvení? Můžeme například:

- připravit občerstvení se žáky v rámci hodin vaření
- požádat školní kuchařky o pomoc
- požádat rodiče a prarodiče o pomoc

Co se s návrhy žáků a občanů po setkání stane?

- Zastupitele města seznámíme s očekáváním školy a vyjasníme si, co se s návrhy žáků a občanů stane. Toto je důležité zejména proto, abychom mohli zúčastněným na konci setkání říci, co bude dál, jak budeme s jejich podněty dále pracovat a neslibovali jim něco, co nebudeme schopni dodržet.

Jaká budou pravidla komunikace a spolupráce na setkání?

- Připomeneme si pravidla komunikace a promyslíme, zda stejná budou platit i při komunikaci s dospělými. Pokud jsou pravidla nedostatečná, připravíme si vhodné pravidlo a doplníme ho na setkání (viz níže).

Co s VIP hosty?

- jaký budou mít úkol – dopředu je s ním seznámíme
- kdo se jim po celou dobu bude věnovat
- kde budou sedět, kdo je uvede na místo

V den setkání

Napišeme program a další informace a vše vyvěsíme v místě setkání:

- cíl/důvod setkání
- program včetně časového rozvrhu
- úkoly, které se budou řešit

Připravíme místnost pro nerušený poslech prezentací a na následnou tiskovou konferenci a víme, jak budeme upravovat místnost pro stolečkování, viz níže. Na improvizaci nebude mnoho času, proto si:

- promyslíme, jak budeme upravovat místnost v jednotlivých částech setkání a kdo to má organizačně na starost,
- připravíme dopředu stoly a židle, které budete potřebovat při stolečkování (metoda world café)
- vyvěsíme výstupy z jednotlivých kroků projektu, aby se s nimi mohli účastníci při příchodu seznámit.

Setkání s komunitou

Motivace, úvod (15 minut)

Přivítání účastníků a představení VIP hostů (pozor na správné oslovení a pořadí představení).
Seznámení s důvodem setkání (jen stručně, vše je pro přehlednost napsáno a vyvěšeno v místnosti)

- čas trvání akce
- program
- organizační informace
- cíl a výstup setkání
- představení, případně doplnění pravidel diskuse a spolupráce
- icebreaker pro nastavení bezpečného prostředí

Abyste navodili vhodnou atmosféru a pomohli se účastníkům uvolnit, připravte si pro ně sadu jednoduchých otázek, na které odpoví pouze povstáním ze židle. Příklady otázek:

- Kdo bydlí v této obci od narození, více než 20 let, 10 let, 5 let, kdo zde žije méně než 5 let?
- Kdo má/měl děti/vnučata v naší škole?
- Kdo pracuje v naší obci? Kdo do 10 kilometrů? Kdo dále?
- Kdo rád sportuje? Čte? Chodí na procházky? Něco dalšího (řekněte jedním, dvěma slovy co)?
- Kdo je zvědavý, co dnes uslyší, co se dnes bude dít?

Děkujeme za vaše odpovědi, už nebudeme dále zdržovat a pozveme si první prezentující.

Průběh (120 minut)

Prezentace žáků (30 minut)

- Průběh projektu a proč to děláme (5 min)
- Představení vize místa (10 min)
- Vybrané projektové záměry (15 min)

Tisková konference (15 minut)

Cílem konference je získat zpětnou vazbu od komunity. Komunita zatím nekomentuje, pouze klade otázky, žáci odpovídají – je třeba zdůraznit účastníkům, ať ještě nesdělují komentáře a nápady. Účastníci nedávají přímou zpětnou vazbu, ale kladou otázky a snaží se tím žákům odhalit nedostatky, pomáhají jim utřídit myšlenky, žáci jako skupina odpovídají (za případné podpory pedagogů).

Zadání pro tiskovou konferenci:

- Teď jste slyšeli, co žáci řekli o vizi. Zkuste se zamyslet a položte otázky, které směřují k tomu, abyste získali celkový obraz o vizi nebo si ujasnili nesrozumitelná místa.
- Žáci představili klíčové potřeby a problémy místa. Zkuste se zamyslet a položit žákům otázky, které by jim pomohly si ujasnit, co chybí, jestli jde jejich přemýšlení o místě správným směrem apod.

Pauza na přípravu prostoru pro debatu o problémech v místě (15 minut)

Během přestávky rozmístíme se žáky stoly dle počtu projektových témat/záměrů (pokud je hodně účastníků, připravíme např. dvojnásobný počet stolů a jedno téma se bude řešit u dvou stolů atd.). Na každý stůl umístíme flip s jedním projektovým tématem/záměrem, fixy a pracovní list s doplňkovými otázkami, aby skupina věděla, o čem se má bavit, když jim dojdou nápady, například:

- Co by mohlo / co bych chtěl, aby realizací vzniklo?
- Na co se nesmí zapomenout (obecné i konkrétní nápady)?
- Kdo s tím může pomoci?
- Jak se mohu zapojit já (finančně, prací, materiálně, radou atd.)?
- Vidím zde nějakou komplikaci, která by mohla bránit realizaci projektu?

World Café (60 minut – dle počtu projektových záměrů)

Po přestávce požádáme účastníky, aby se společně s žáky rozsadili v určitém počtu k jednotlivým stolům. Ideální počet diskutujících u jednoho stolu je 4–6. Každá skupina má na diskusi 10 minut, pak se rychle přesune k dalšímu tématu. Jeden člověk hlídá čas a dává účastníkům vědět, kdy za sebou mají prvních 5 minut a kdy se mají přesunout.

Zadání pro diskusi:

- Každá skupina si určí zapisovatele a čtenáře otázek.
- Je potřeba nejprve dát slovo každému u stolu – každý řekne svůj názor, následně pak můžeme téma probírat ve volném pořadí.
- Můžete diskutovat jak obecná, tak konkrétní doporučení, informace, nápady a náměty, včetně možnosti vašeho vlastního zapojení/pomoci.
- Na každé téma má skupina 10 minut, pak se posune k dalšímu stolečku.
- Náměty a připomínky zapisujeme na flipový papír, který máte k dispozici na stolech.
- Papír zůstává na stolečku, přesunují se jen lidé.
- U dalšího stolečku si všichni nejprve přečtete, co zapsala předchozí skupina a následně doplňte o své nápady.
- Udělte tečku k nápadu, který měla předchozí skupina, vy ho sdílejte a chcete ho podpořit.
- Každá skupina bude pracovat jen na dvou tématech, po druhém tématu se vrátí k prvnímu stolku/tématu a spojí se se skupinou, která měla stejné téma (pokud jsou zdvojené stolky).
- Společně se seznámí s tím, co je na flipcích napsáno, domluví se, které body jsou nejdůležitější, nejzásadnější či nejzajímavější (10 minut) a ty odprezentují (3 minuty).

Reflexe, závěr**Závěr se všemi účastníky (5 minut + úklid)**

- Podáme informace o tom, co se bude dále dít s nápady a připomínkami a jakým způsobem se zúčastnění budou dozvídat o dalších krocích.
- Poděkujeme za účast a práci na setkání.
- Uklidíme místnost

Reflexe setkání s žáky (20 minut) – druhý den ve škole

Na základě toho, jak proběhlo setkání, uděláme reflexi podle Kolba15 a výtěžíme klíčové poznatky se žáky, které jim pomohou dále přemýšlet o doplnění vize a projektových záměrů.

Příklady otázek:

Vytěžení poznatků pro další práci na vizi:

- Jaké to pro tebe bylo? Jak jsi se při tom cítil?
- Co jsou pro tebe 2 klíčové momenty setkání? Co tě překvapilo, cos netušil a přijde ti to důležité?
- V čem byly klíčové? Co si z nich odnášíš za poznatek?
- Jak ho využiješ do další práce?

Vytěžení spolupráce s komunitou

- Bylo pro tebe těžké pracovat s cizími dospělými?
- Jaký jsi viděl rozdíl v práci s dospělými oproti práci se spolužáky ve třídě? Co bylo zajímavého na komunikaci s dospělými, co tě překvapilo?
- Co se ti povedlo a co se ti nepovedlo?
- Jak bys to udělal příště?

4.16 Poprojektová reflexe metodou VIA IMPACT

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést schopnost samostatně zhodnotit, jaké charakterové přednosti se u nich rozvinuly během realizace workshopů a/nebo projektů *Change your role*.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (H) Žák upřímně a otevřeně hovoří o svých charakterových přednostech a o tom, kde má prostor pro zlepšení. (**Posuzování**)
- (H) Žák projevuje otevřenost k osobnímu růstu a rozvíjení nových hodnot. (**Láska k učení**)

Klíčové pojmy:

- **Láska k učení:** neustálé rozvíjení nových dovedností a znalostí; zvládání nových témat, ať již samostatně, nebo formálně.
- **Posuzování:** schopnost vidět věci objektivně a vyváženě, ze všech úhlů.
- **Charakter:** souhrn rysů dané osoby, a zejména mravních kvalit, etických norem, zásad a hodnot, podle kterých se osoba v každodenním životě chová.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
Sebehodnocení charakterových předností VIA (po skončení workshopů / projektu)	Samostatná a skupinová práce	50 min	Vytištěné pracovní listy VIA
Celkový časový odhad: 50 minut			

Popis aktivity

Rozvoj charakterových předností (40 min)

Poznámka: V této aktivitě chceme s žáky jednak zopakovat látku VIA a jednak jim pomáháme označit hodnoty, které se jim dařilo rozvíjet v rámci odučených workshopů a/nebo jimi realizovaného projektu a které dnes zaujímají důležité místo v jejich životě.

Příprava a facilitace: rozdáme pracovní list *Charakterové přednosti VIA*. Žáci si potichu opětovně přečtou seznam 24 specifických charakterových předností. Vysvětlíme hodnoty, jejichž význam je pro ně obtížně pochopitelný. Poté se žáci rozdělí do dvojic či trojic a ze seznamu si vyberou 3–4 hodnoty, které se jim podle jejich názoru v poslední době dařilo rozvíjet díky účasti na workshopech nebo projektu. Tyto hodnoty si zakroužkují a na kraj si k nim připsí konkrétní příklady, jak jim účast na těchto workshopech / projektu v rozvoji této přednosti pomohla. (Například žáci, kteří v projektu uklízeli odpad podél řeky a vůbec nikdo jim nepoděkoval, uvedou tento příklad v souvislosti s hodnotou *dobroty* – děláme věci pro druhé, aniž bychom žádali protihodnotu. Nebo jiní žáci si psaním článku a vedením interview posílili emoční inteligenci, protože se museli vcítovat do lidí a naslouchat jim.)

Jakmile každá skupinka shromáždí 3–4 příklady, svoláme opět dohromady celou třídu a jednotlivé skupinky své poznatky představí ostatním. Poté, co se podělí všichni žáci, vedeme stručnou diskuzi s pomocí následujících zahřívacích otázek.

V rámci debriefingu využijeme také obálky s výsledky původní reflexe.

Otázky k debriefingu:

- Bylo pro vás těžké označit 3–4 hodnoty, které se vám v rámci této iniciativy dařilo rozvíjet? Proč ano, proč ne?
- Překrývají se tyto hodnoty s těmi, které jste na začátku měli v úmyslu rozvíjet? (Viz předprojektová reflexe metodou VIA.) Proč ano, proč ne?
- Kde jinde v životě si rozvíjíte hodnoty a učíte se podle nich chovat?
- Která hodnota ze seznamu vám připadá pro váš život nejdůležitější?
- Na které hodnotě ze seznamu byste podle vašeho názoru ještě mohli dál zapracovat, abyste byli aktivními občany v boji za udržitelný rozvoj?
- Jak se vaše hodnoty promítají do vašeho rozhodování v každodenním životě?
- Když se člověk snaží chovat podle svých hodnot, s jakými výzvami se může potýkat? Jak můžeme tyto výzvy překonat? Jak můžeme s jejich překonáním pomáhat?
- Jak vám tyto hodnoty pomáhají v aktivním občanství pro udržitelný rozvoj?

Zdroje:

- [1] Active Citizenship Curriculum, New Horizons Foundations, Module 1 – Me and my community, 2018, IMPACT Program (v angličtině)
- www.viacharacter.org

4.17 Reflexe formou zážitkové mapy IMPACT

Cíl aktivity:

Z této aktivity by si účastníci měli odnést schopnost samostatně zhodnotit některé své charakterové přednosti, kterými podle svého názoru nyní disponují, a označit dvojici charakterových předností, které rozvíjeli v průběhu jimi realizovaného projektu.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (H) Žák upřímně a otevřeně hovoří o svých charakterových přednostech a o tom, kde má prostor pro zlepšení. (**Posuzování**)
- (H) Žák projevuje otevřenost k osobnímu růstu a rozvíjení nových hodnot. (**Láska k učení**)

Klíčové pojmy:

- **Láska k učení**¹: neustálé rozvíjení nových dovedností a znalostí; zvládání nových témat, ať již samostatně, nebo formálně.
- **Posuzování**²: schopnost vidět věci objektivně a vyváženě, ze všech úhlů.
- **Sebeuvědomění**: jasné vnímání a chápání vlastní osobnosti, včetně předností, nedostatků, způsobů myšlení, přesvědčení, motivací a emocí.
- **Charakter**: souhrn rysů dané osoby, a zejména mravních kvalit, etických norem, zásad a hodnot, podle kterých se osoba v každodenním životě chová.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
Mapa zážitků	Skupinová práce	60 min	Značkovače, flipchartový papír, vytištěná nebo nakreslená mapka oblastí
Celkový časový odhad: 60 minut			

Popis aktivity

Mapa zážitků (50 min)

Poznámka: Mapu zážitků uplatníme i pro samostatnou reflexi, ale nejlépe se s ní pracuje ve skupině, po skončení projektu servisního / místně zakotveného učení nebo po získání nějaké komplexnější poznávací zkušenosti. Mapa zážitků je tvůrčí nástroj na podporu reflexe a komunikace ve velkých, ale i menších skupinách (4–8 osob), který podněcuje tvořivost a asociace; rozvíjí u žáků emoční inteligenci; pomáhá jim pochopit absolvovaný zážitek a proces učení; a umožňuje žákům sdílet, jak společný zážitek vnímali a jak se do něj zapojili. Nástroj můžete uplatnit po dokončení ostatních workshopů nebo projektu, na kterém žáci pracovali.

Příprava a facilitace: po skončení projektu servisního nebo místně zakotveného učení navrhne žákům rozbor nejintenzivnějších momentů plánování a realizace projektu s pomocí zážitkové mapy.

- Rozdělíme žáky do tří, maximálně čtyř skupin. Každá obdrží arch papíru na flipchart, značkovače a lepíky. Pověsíme na stěnu příklad zážitkové mapy a stručně jej představíme,

přičemž nabízíme příklady s názvy oblastí na mapě a způsoby jejich interpretace (viz oblasti na mapě níže). Každou oblast můžeme označit obrázkem. V pracovním listu je uveden příklad rumunské mapy, ale obrázky si můžete nakreslit vlastní a zobrazené zážitky lze přidat či odebrat.

- Vybídeme žáky k rozboru zážitků z projektu / workshopů. Ve skupinách kreslí značkovacím na flipchartový papír svoji vlastní zážitkovou mapu podle toho, co členové skupiny viděli, cítili, prožili, podle jejich interpretace a závěrů. Přitom by měli pracovat s oblastmi z Naší zážitkové mapy, popřípadě přidávat oblasti nové.
- Na závěr požádáme jednotlivé skupiny, aby svoji mapu odprezentovali. Žáci zdůvodní svůj výběr oblastí a vysvětlí, co pro ně znamenají a jak podle nich souvisí obrázek a název oblasti s tím, jak daný zážitkový moment doposud vnímali.

Z celkem 18 oblastí si žáci si mohou vybrat ty, které jsou pro jejich zkušenost nejvýznamnější – nemusí použít všechny oblasti a obrázky. Každou oblast mohou označit názvem a popřípadě též vlastnoručně ztvárněným obrázkem. Skupinová práce může trvat od 20 do 40 minut v závislosti na počtu žáků ve skupině a složitosti zážitku, který zpracovávají.

Skupinové prezentace mohou trvat od 5 do 10 minut na skupinu v závislosti na složitosti aktivity a stupni reflexe, kterého skupina dosáhla.

Pomocí závěrečného souboru otázek umožníme žákům přenést si svoje závěry a nedávno získané poznatky do jiných oblastí vědění: Kde bych mohl/a to, k čemu jsem dospěl/a, využít? Co jsem mohl/a dělat jinak? Mohu si dát nějaký závazek? apod.

Několik podpůrných otázek můžeme žákům položit po skončení každé skupinové prezentace, abychom jim pomohli uskutečnit všechny kroky reflexe (rozbor, interpretaci a přenos).

Oblasti mapy	Možné otázky kladené facilitátorem během prezentací
Pramen zvědavosti	Co ve vás vzbudilo největší zvědavost? Co vás zaujalo? Co vás přimělo k zamyšlení?
Most plánování	Jakým způsobem jste plánovali? Co přesně jste udělali? S jakými výzvami jste se potýkali? Čeho se vám podařilo dosáhnout?
Vítr obav	Čeho jste se nejvíce báli? Co bylo zdrojem vašich obav? Jak jste je překonávali?
Bouře emocí	Jaké byly vaše hlavní emoce, pocity? Popište je. Co je vyvolalo? Jak jste reagovali?
Mračna napětí	Vyvolalo ve vás něco napětí? Co? Proč myslíte, že jste napětí pociťovali? Na jakém místě aktivity jste se nejvíce zadrželi? Podařilo se vám tuto překážku překonat? Jak? Jaký byl váš recept?
Bažina uvíznutí	
Slunce inspirace	Co vám bylo inspirací? Jak jste tuto inspiraci využili?

Strom důvěry	Co bylo zdrojem vaší důvěry, nedůvěry? Jak vznikala? K čemu je důvěra dobrá?
Vítr změn	Jak vás tento zážitek poznání změnil? V čem budete od nynějška jiní?
Poušť zmatení	Z čeho jste byli nejvíc zmatení? Proč tento zmatek vznikl? Podařilo se vám jej překonat? Jak?
Les štěstí a spokojenosti	V jakých okamžicích jste cítili největší radost a spokojenost? Jak a proč nastaly? Co jste v tomto okamžiku dělali jako skupina a jako jednotlivci?
Řeka nervozity	V jakých okamžicích jste byli nejvíce nervózní? Co je vyvolalo? Jak jste na nervozitu reagovali? Podařilo se vám ji překonat? Pokud ano, jak?
Jezero srozumitelnosti	Díky čemu byl váš zážitek srozumitelný? Kdo a co vám k tomuto porozumění dopomohli? V jakém stavu jste se v tomto okamžiku porozumění nacházeli? Jaký jste měli pocit?
Vodopád řešení	Na jaká řešení jste přišli? Jak jste k nim dospěli? Jaký jste z nálezu řešení měli pocit?
Lavina potíží	Na jaké největší výzvy nebo problémy jste narazili? Jaký jste z nich měli pocit? K jakému poznání vás přivedly?
Déšť podobností	V čem vám váš zážitek přišel podobný jiným situacím ve vašem životě? Co jste se díky tomuto zážitku dozvěděli – o sobě, o druhých, o skupině, o dané aktivitě apod.?
Hora objevů	Co jste si díky tomuto zážitku potvrdili – o sobě, o druhých, o skupině, o dané aktivitě apod.?
Jeskyně budoucnosti	Co budete po tomto zážitku dělat jinak? Máte do budoucna nějaký plán?

Literatura:

→ [1] Nástroj vyvinutý organizací New Horizons Foundation (2018) – autorka Maria Butyka

4.18 Jak vytvořit komentář Mladí reportéři pro životní prostředí

Cíl aktivity:

Účastníci umějí zformulovat argumenty a svůj názor ke konkrétnímu problému, sporné otázce nebo řešení a navrhnout alternativy.

Výukové cíle:

Po skončení této aktivity budou mít žáci následující znalosti, dovednosti, hodnoty:

- (Z) Žák si uvědomuje důležitost zjišťování informací předtím, než přikročí k medializaci určité sporné otázky v komunitě a svého názoru na ni.
- (Z) Žák si uvědomuje, že jeho schopnost řešit konkrétní témata nebo sporné otázky závisí na informovanosti a vzdělání.
- (D) Žák se pečlivě připravuje, než přistoupí k prezentaci svého názoru, kritiky apod. na konkrétní spornou otázku nebo než se zapojí do hledání řešení.
- (D) Žák vytvoří a uveřejní komentář jako zvláštní útvar publicistického stylu.
- (Z, D) Žáci formulují a prezentují (své osobní) názory s pomocí objektivních argumentů.

Klíčové pojmy:

- **Komentář** představuje osobní reflexi konkrétního tématu. V médiích se psaní nebo uveřejňování komentářů věnují novináři, kteří sledují dané téma delší dobu a jsou s ním dobře obeznámeni. Tento útvar se liší od reportáže, která sice také prezentuje více stran a úhlů pohledu, ale udržuje si neutralitu.

Název aktivity	Název metody	Časová dotace	Podklady
1. Příprava	Samostatná práce, zjišťování informací, práce v terénu	90 min a více	Pero, sešit, notebook, kamera
2. Realizace	Samostatná práce	60 min a více	
3. Uveřejnění	Samostatná práce	30 min a více	
4. Reflexe	Samostatná nebo skupinová práce	20 min a více	
Časový odhad: nejméně 180 minut			

Popis aktivity

1. Příprava:

- O sporné otázce si zjistíme informace z různých či přímo protichůdných zdrojů, abychom se s ní dobře obeznámili a mohli jsme začít formulovat vlastní názor a perspektivu.
- Vyprávíme příběh – prezentujeme různé skutečnosti a aspekty problému (stejně jako v reportáži), ale pak nastíníme svoji hlavní tezi a přistoupíme k argumentaci. Zde se ke slovu dostává naše osobní perspektiva a možné řešení.
- Určíme si cílovou podobu komentáře (článek, video, audio). Rozvrhneme si dostatek času na psaní nebo nahrávání.

2. Realizace

- Nyní komentář sepíšeme. Měl by být relevantní, zajímavý a podložený dobrými argumenty.
- Můžeme jej zpracovat v písemném, zvukovém nebo video formátu. Ke komentáři se obvykle připojuje fotografie autora/autorky.

3. Uveřejnění

- Komentář (článek, video, audio / rozhlasový příspěvek) uveřejníme nebo vysíláme:
 - v tisku, v časopise (školním, místním, celostátním),
 - v televizi (školní, místní, celostátní),
 - v rozhlase (školním, místním, celostátním),
 - na internetových stránkách (školních, místních, celostátních).

4. Reflexe

- Reflexi je možné provést samostatně nebo i ve skupině:
 - Pokud bylo naším cílem pojednat nebo zvýraznit určitou spornou otázku nebo prezentovat řešení, ukázal se komentář jako vhodný útvar?
 - Jak komentář pomohl danou věc změnit k lepšímu?
 - Co by se dalo udělat lépe?
 - Vyvolal komentář nějaké pozitivní reakce nebo kroky?
 - K jakým následným krokům bychom měli přistoupit dále?
- Naplánujeme si další aktivitu MRpŽP (interview, anketu, reportáž).

Zdroje:

- [1] Zdroje z učitelských a žákovských workshopů slovinských Mladých reportérů pro životní prostředí
- [2] Národní stránka MRpŽP: www.mladireporteri.org

KAPITOLA 5

Svědectví získaná od pedagogů zapojených do projektu

V tomto oddíle jsme shromáždili reflexe vyučujících, kteří při prezenční i distanční výuce testovali metodiky trojice partnerů. My všichni – pracovníci všech tří partnerů i vyučující – jsme se na začátku pandemie obávali, že aktivity založené na smyslovém vnímání, procházkách po obci, vedení interview se členy komunity apod. nebude možné realizovat distančně. Přesto jsme dokázali v projektu pokračovat online, a to díky společnému úsilí a 1000%ní představivosti a tvořivosti všech zúčastněných. Podařilo se nám vytvořit úžasnou kombinaci aktivit prezenčních (pro malé skupiny) i distančních a zjistit, že s našimi metodikami lze pracovat novými způsoby, aniž by se to nepříznivě odrazilo na jejich výsledcích.

Vyučující, kteří se na projektu podíleli, jsou pro nás inspirací díky tomu, jakou motivaci, houževnatost a radost ze zkoušení novinek projeví, a to i v těžkých časech. Tímto jim všem smekáme a mockrát děkujeme!

Rumunsko

1. fáze s vyučujícími – prezenční

Udržitelný život (ČR)

Během *Marshmallow challenge* jsme objevili celou řadu vrstev kvalitní týmové práce. Poté se děti z mládežnického klubu IMPACT 36 CreActorii pustily do stavby špagetové věže. Chtěly postavit co nejvyšší věž s co nejmenším počtem pilířů a sněhovou pusinkou navrchu, to vše z hlediska udržitelného rozvoje. Pochopily, že věž bude udržitelná, pokud bude co nejúčinněji využívat zdroje, které má k dispozici. Minimální počet pilířů je tři. To osmákům připomnělo, že rovina je určena třemi body, které neleží v jedné přímce. Zde jsme našli souvislost s následující aktivitou, třemi pilíři udržitelného rozvoje (ekonomický, sociální a environmentální). A jelikož měli žáci zrovna za sebou šest hodin života v roli žáků, zkusili jsme role malinko pootočit: každá skupina měla za úkol připravit co nejvíce tvůrčím způsobem materiál o jednom z pilířů udržitelného rozvoje a poté jej nám ostatním představit v roli vyučujícího tak, abychom všichni pochopili, co je jeho podstatou.

Imaginace místa a/nebo plánování projektu (ČR)

I když si žáci z místního klubu IMPACT rádi odpočinuli od domácích úkolů a testů, tak nezapomněli, kde jsme na posledním setkání skončili. Když si problematiku nastudovali, představili spolužákům

stručně, jasně a kreativně význam těchto tří pilířů, na kterých udržitelný rozvoj stojí (ekonomického, sociálního a environmentálního). Poté se v roli dobrých rádců starosty pomyslného města Macanesti zabývali hledáním udržitelných řešení pro využití zanedbaného prostoru parku. Na podporu cestovního ruchu ve starobylém městě, které je proslulé největšími kachnami na světě, navrhli stanoviště pro pozorování ptáků a letní kino. V tom se inspirovali místním rodákem, který investoval do zřízení právě takového kina a také letní umělecké školy.

Cesta hrdiny (ČR)

Film se žákům z klubu moc líbil, vyvolal mezi nimi rozsáhlou diskuzi o vlastnostech hrdiny, o tom, jak se nevzdát a učit se z vlastních chyb, a o touze „vzlétnout“ (jít za svým snem). Film je podle mého názoru velmi dobrým úvodem do tématu aktivního občanství. Žáky motivuje k tomu, aby se začali dozvídat nové věci o sobě samých a zapojovali se do komunitních projektů.

2. fáze – distanční

Smyslové vnímání:

V březnu 2020 bylo obyvatelstvo i školství po celém světě zasaženo koronavirovou krizí. I učitelé v Rumunsku tak museli svou práci specificky přizpůsobit. Některé z aktivit Školy pro udržitelný život a Mladých reportérů pro životní prostředí byly prezentovány online, a to formou dvou webinářů s pedagogy a žáky. Z metodiky Školy pro udržitelný život (ČR) jsme převzali a upravili aktivity **Smyslové vnímání** a **Pocitová mapa**. Z portfolia Mladých reportérů pro životní prostředí (Slovinsko) jsme prezentovali techniku **interview**, s jejíž pomocí si žáci a vyučující opatřili podklady pro svoje mapy.

Distanční výuka byla náročná, ale díky ní jsme mohli v online prostředí vyzkoušet nové varianty partnerských metodik.

Nejprve jsme na dvou webinarích prezentovali (upravené) metodiky. Poté zapojení vyučující vytvořili internetovou mapu komunity v podobě „obecního muzea“ a tu zpřístupnili veřejnosti. Mottem online prostředí ArtSteps, ve kterém pracovali, je „Vytvoř si svou vlastní virtuální výstavu“.

Česká republika

Charakterové přednosti VIA (Rumunsko)

Tato aktivita se našim žákům velmi líbila. Bylo to pro mnohé poprvé, co se zamysleli nad kvalitami sebe samých i svých spolužáků. Tyto kvality si internalizovali a zjistili, jak důležité pro život je schopnost poznat sebe sama a aktivně stavět na svých přednostech. Doporučuji nerealizovat většinu kroků samostatně, nýbrž ve skupinkách. Žáci se zpravidla styděli poukazovat na svoje přednosti, pomohli jim s tím však partneři ve skupině.

Komunitní mapa (Rumunsko)

Pro žáky je to velmi atraktivní způsob vizualizace místní komunity, jejích potřeb a problémů. Komunitní mapa zprostředkovává jiný pohled než slovní nebo matematický popis. Díky vizualizaci si žáci lépe uvědomí, co se kolem nich opravdu děje a kde, ale také spatří prostorové vztahy mezi problémy. Doufáme, že tento nástroj bude i nadále k dispozici online.

Interview (Slovinsko)

Naši žáci se rozhodli sepsat článek o svých projektových záměrech. Dali dohromady pět nápadů na projekt a k nim chtěli do článku připojit názory lidí z komunity. Proto se rozhodli uplatnit techniku interview a vyzpovídat v komunitě několik osob. Aktivitu realizovali ve trojicích žáků, kteří projeví zájem o dané téma a pečlivě dodržovali pokyny. Žáci vypověděli, že si díky aktivitě více věří, pokud jde o schopnost vést rozhovor s lidmi v komunitě. Z pozice pedagoga mohu říci, že daná struktura je velmi logická a pro žáky snadno pochopitelná.

Mapa zážitků (Rumunsko)

Za tento nástroj jsme vám velmi vděční!!! Reflexe určité aktivity mě vždy staví před určitou výzvu. I když je velmi důležitá, žáci se při ní často nudí. Tentokrát se ale rozhodně nenudili! Nápad hodnotím jako výborný, pouze jsme si upravili místní názvy a přidali místa, která najdeme pouze u nás v obci. S nástrojem se chystá pracovat i kolegyně, a to ne přímo za účelem reflexe, nýbrž v hodině českého jazyka.

Slovinsko**Co je to komunita a aktivní občanství? (Rumunsko)**

Aktivita byla upravena pro distanční výuku, ale zachován zůstal vztah k reálné situaci – jak omezit množství odpadu v místní komunitě. Žáci ve věku 13–14 let se seznámili s příběhem ubuntu a obdrželi otázky pro rozbor příběhu. Na základě písemných otázek formulovali svůj pohled na pojem komunity a ten sdíleli na virtuální zdi. Ta však nemohla nahradit osobní interakci mezi žáky. Mnohem náročnější bylo pak přemýšlení o významu aktivního občanství. V poslední části kurzu měli žáci promýšlet a navrhnout způsoby redukce odpadu v komunitě.

Žáci ve věku 15–18 let přistupovali ke sdílení a tvorbě definice komunity s větší jistotou a lépe spolupracovali. Pojem aktivního občanství vnímali spíše v souvislosti s politikou.

Podle našich zkušeností se skupinami žáků základní i střední školy byly otázky a diskuze na téma aktivního občanství náročnější a jejich zvládnutí vyžadovalo větší úsilí. Realizace aktivity nezabere příliš času, a tak jsme ji mohli začlenit hned do několika projektů v místní komunitě. Především jde o aktivitu praktickou, dosti univerzální a související s celou řadou cílů udržitelného rozvoje. Vede žáky k promýšlení a sdílení pohledů, názorů a základních hodnot. Stává se tak počátečním impulzem jejich touhy změnit komunitu k lepšímu.

Procházka po obci (Rumunsko)

Pokyny k procházce po obci obdržela skupina třináctiletých žáků v rámci distanční výuky. Žáci se měli držet pokynů a zpracovat otázky zadané k procházce. Vzhledem k epidemické situaci měl procházku a průzkum obce za úkol každý žák samostatně. Žákům se aktivita líbila, protože měli možnost vyjít ven, prozkoumat obec a navrhnout inovace, změny apod. Realizace aktivity by jistě byla efektivnější a zajímavější prezenčně. Jakmile se školy znovu otevrou, tak si ji zopakujeme formou skupinové práce.

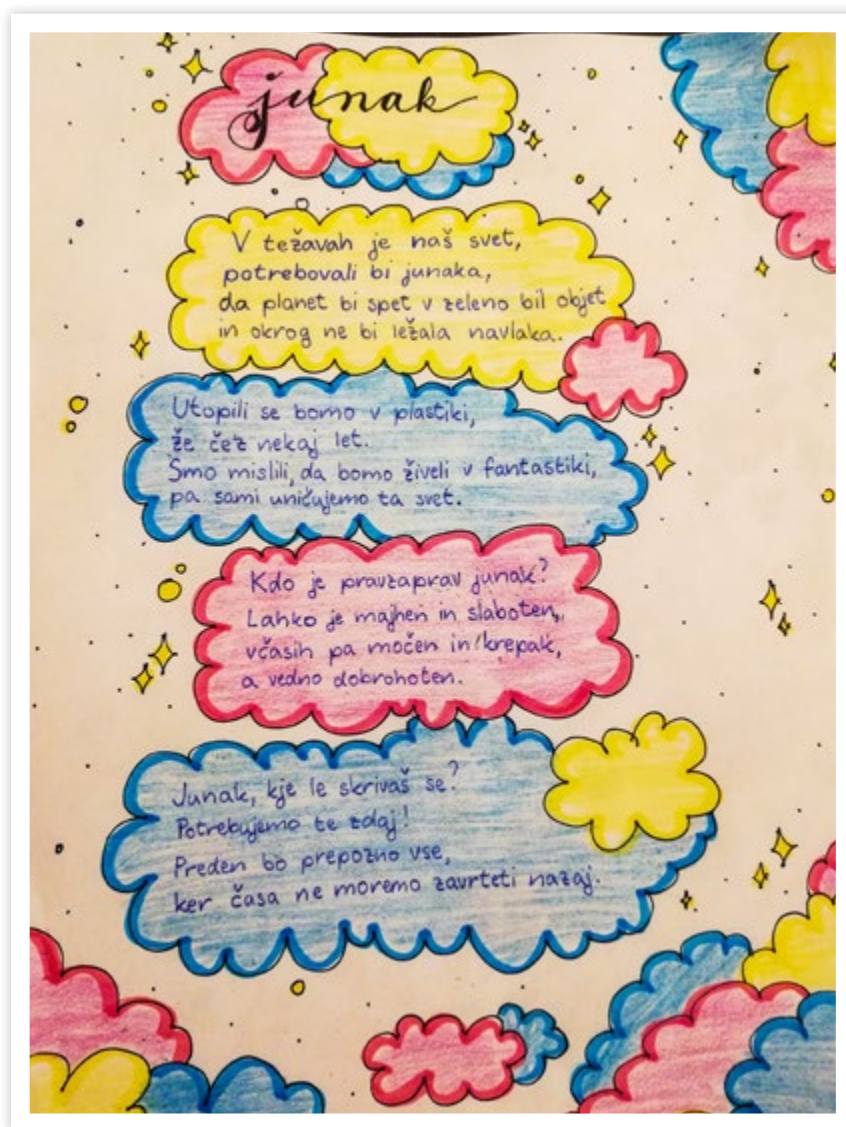
Imaginace místa (ČR)

Aktivita byla realizována distančně. V souladu s návodem jsme ji nejprve představili menší skupi-

ně žáků ve věku 12–13 let. Žáci měli možnost podělit se o to, jak na dané místo pohlížejí a co je k němu napadá. Na začátku diskuze jsme žáky museli více vést a podporovat, protože byli s místem většinou spokojeni. Po určité době začali formulovat a sdílet vlastní myšlenky. Nové nápady pro komunitu si zapisovali do tabulky. Na závěr navrhli několik zajímavých vizí pro komunitu na příštích deset let. Je vhodné žáky povzbuzovat, aby přemýšleli nekonvenčně a zkusili se na svoji komunitu podívat očima budoucnosti.

Udržitelný život (ČR)

Aktivita nám připadala náročná s ohledem na délku, prostředí distanční výuky a realizaci v domácnosti, ale i proto, že jsme pracovali se středoškoláky. První aktivitu, hru na rybáře, realizovali žáci doma s rodinou. Rozhodli jsme se hru upravit tak, že jsme snížili počet rybářů (na velikost rodiny) a v důsledku toho i počet ryb v jezeře. Jezero jsme vytvořili z kuchyňského stolu a ryby z psacích potřeb (tužek, pastelek, značkovačů). V *Marshmallow challenge* pracovali někteří žáci s alternativními materiály – místo špaget stavěli věž z párátěk nebo tužek. Jako spojovací materiál použili textilní lepicí pásku, lepicí pistoli apod. Aktivitu Pilíře udržitelného rozvoje realizovali žáci samostatně podle návodu. Po úvodní skupinové diskusi si každý vypracoval k jednotlivým pilířům vlastní osnovu a prezentaci. Třetí aktivitu realizovali žáci ve dvojicích, které se propojily online. To nám připadalo efektivní.

Po skončení všech tří částí Udržitelného života se domníváme, že jde o dobře navrženou aktivitu, ale vhodnější pro žáky do 15 let. Vyhrazený čas bychom byli raději věnovali třetí části úkolu, která je mnohem rozsáhlejší a vyžaduje více času. K této části by mohlo být k dispozici více informací o daném místě, aby žáci mohli vypracovat podrobnější plán. Několik žáků zpracovalo urbanistický plán v AutoCAD.

Žáci si především pochvalovali projektový přístup, možnost prezentovat vlastní práci v roli novináře a plánování rozvoje konkrétního místa.

Místně zakotvené učení – Cesta hrdiny (ČR)

Pro žáky byla aktivita velmi zajímavá a motivující. Nakonec se do ní během hodin slovinského jazyka zapojilo přes 80 dětí ve věku 11–14 let. Pokyny k aktivitě byly jasné a nebylo složité se jimi řídit. Přidali jsme otázky o životním prostředí. Žákům se líbila skupinová práce, při níž rozebírali a projevovali svoje názory, zkušenosti a připomínky. Zjistili, že neexistují správné ani špatné odpovědi, důležitější je podělit se s ostatními o argumenty. Z žakovského zapojení vzešel soubor landartových děl, textů, básní, kreseb a grafických znázornění názorů.

Vzhledem k masivní odezvě ve třídách hodláme s metodikou dále pracovat k povzbuzení zájmu a zapojení žáků. Lze ji začlenit do výuky dalších předmětů, zejména přírodovědných. Cesta hrdiny umožňuje žákům rozvoj tvořivosti v uvolněné atmosféře. Nepůsobí jako klasická výuka, žáci se učí, aniž by o tom věděli, což zajišťuje lepší a trvalejší výsledky. Vzniká také užší spolupráce mezi vyučujícími.

Místně zakotvené učení – Imaginace místa – růžové brýle (ČR)

Naši žáci aktivitu připravili a realizovali během tří setkání. Nejprve si v prvním cvičení vyměňovali nápady na vizualizaci místa, na kterém chtějí žít. V další hodině žáci promýšleli, jak by mohl vypadat jejich vysněný domov. Probírali jsme přestavby, úpravy, přístavby apod. Své nápady žáci představili učitelce výtvarné výchovy. Navíc vytvořili nádherná díla, odrážející jejich představu místa. Aktivita v dětech probouzí inovativní a tvůrčí myšlení. Žáci sdílejí a prezentují svoji představu místa a komunity. Možnost prezentovat vlastní vizi místa pro budoucnost se u žáků setkala s nadšením a radostí. Dalším výstupem spolupráce a zapojení žáků bylo video s prezentací celé aktivity a veřejnou výzvou, aby lidé k vizi místa také přispěli.

An aerial photograph of a forest landscape. A central clearing with a green lawn is surrounded by dense trees. Some trees in the clearing and on the edges have turned yellow and orange, while others remain green. Several narrow, winding paths or roads cut through the trees and the clearing. The overall scene is a mix of vibrant autumn colors and lush greenery.

ZVOL SI SVOU ROLI

... staň se
tvůrcem
změn!

Projekt byl spolufinancován z programu Evropské unie Erasmus+.

Tato příručka vznikla díky obětavosti a zápalu následujících spolupracovníků a partnerů:

Středisko ekologické výchovy SEVER:

Kateřina Borovinová, Milada Dobiášová

<https://sever.ekologickavychova.cz>
www.facebook.com/strediskosever
www.facebook.com/ekocentrumdotek

Društvo DOVES – FEE Slovenia:

Lucija Marovt, Gregor Cerar

<https://www.doves.si/>

Fundatia Noi Orizonturi Lupeni:

Maria Butyka, Lidia Bondiuc, Monica Prisacariu

<https://www.noi-orizonturi.ro/en/>
www.facebook.com/FundatiaNoiOrizonturi

Podpora Evropské komise při tvorbě této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nemůže být zodpovědná za jakékoliv využití informací obsažených v této publikaci.

Červen 2021

